

श्रीमद् बुद्धिसागरसुरि ग्रथमाला प्रथाक ३५

पङ्द्रव्य विचार.

स्वयिना

श्रीमद् बुद्धिसागर सरिश्चरनी

छपारी प्रसिद्ध स्तनार

श्री अय्याम ज्ञानप्रसारक मटल्ल

हा उकील मोहनलाल द्विमचद पादरा.

आगति श्रीनी

प्रत १०००

म १९८४

० म १९०८

किंमत ०-४-०

निवेदन.

आ लघु पण उपयोगी ग्रन्थनी श्रीजी आवृत्ती प्रचार पाठता आनन्द थाय छे

आ ग्रन्थ सद्गुरु गुरुवर्य श्रीमद् बुद्धि-
मागरसूत्रिजीस सयत् १९५८ मा लखेलो
जेनी पहिली आवृत्ति स १९५९ नी सालमा
अने बीजी आवृत्ति स १९७२ नी सालमा
श्रीमद् बुद्धिमागर सूत्रिभरजी ग्रन्थमाळा
प्रथाक ३५ तरीके प्रगट थपल तेनी तमाम
नकलो सपी जथाथी अने मागणी चालु रहे
बाधी आ श्रीजी आवृत्ति प्रगट करवामा
भाषी छे

आ ग्रन्थनी श्रीजी आवृत्ति काढवानी
जरुर पडवायी तेमज श्री जैन प्रवेण्ड्युकेश
न बोर्ड तरफथी लेवाती धार्मिक हरीफारनी
परीक्षाना अभ्यास प्रममा आ ग्रन्थ हालमा

જ દાગલ કરેલ દોષથી તેની ડપયોગીતા
સિદ્ધ થાય છે

આ પ્રથમ છપાયેલા પાદરાના છા ડા
આભાર હોમચંદની સદ્ગત પુત્રી સૌ ક્ષેત્ર
હીલાવતીના ધેયાર્થે-રૂ ૧૦૦) ની મદદ આ
પયામા આપી છે, તે માટે તેમની આભાર
માની વિરમીષ છીષ

પાદરા કાગળ શુદ્ધ ૧૧ ત ૧૯૬
શ્રી અધ્યાત્મ જ્ઞાન પ્રસારક મંડલ.

ઉદ્દેશ.

શ્રી તીર્થંકર મહારાજાપ સમવસરણમા યેસી ભઘ્યજીયોના દિત્ત ભણી પહ્લદ્રઘ્યનુ સ્વ-રૂપ કથન કર્યુ તે પહ્લદ્રઘ્ય સ્વરૂપ ષ્વુ છે કે-તે જાણીને તેનો થદ્દા કરવાથી સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે જીયાદિ નથ તત્થનો સમાવેશ પળ પહ્લદ્રઘ્યમા થદ્ શકે છે પ પહ્લદ્રઘ્યનુ વિશેષ સ્વરૂપ સૂત્રોમા છે તેમાથી ચરિકવિત્ આ પ્રમ્યમા લખધામા આવ્યુ છે

શ્રી તીર્થંકર મહારાજાપ ૧ દ્રઘ્યાનુયોગ ૨ ગણિતાનુયોગ ૩ ષરણકરણાનુયોગ અને ૫ કથાનુયોગ ૫ ચાર અનુયોગ કથન કર્યા છે તેમાં દ્રઘ્યાનુયોગ વિશેષ કરી આત્માને દિત્ત-કારક છે જેમ જેમ દ્રઘ્યાનુયોગનુ વિશેષ વિશેષ સ્વરૂપ જાણધામા આવે છે તેમ તેમ સમ્યક્ત્વની શુદ્ધિ થાય છે, પહ્લદ્રઘ્યનો દ્રઘ્યા-નુયોગમાં સમાવેશ થાય છે અને તેનુ સ્વરૂપ વીતરાગ ઘઘનાનુસારે જાણધાથી અને

तेजी अद्वा करवाधी सत्यर मोक्ष प्राप्त थाय
 छे, अने अन्य मतशादीओनां तय अत्य
 भासे छे माटे तेनु जाणपणुं करवाणी आय
 इयइता छे आ ग्रथ लयवानु—

मुख्य प्रगोजन.

ए छे जे हु मुरतयो विहार करी पादरा
 नामे आच्यो स्थाना थायक वकील माहनलाल
 हीमचदनो समागम थयो तेमने पद्मद्रव्यनु
 स्वरूप जाणवानी ज्ञोशासा यता विनेती क
 रवाधी पूर्वाचार्यो कृत ग्रन्थोमाथो उद्धरीने
 आ पद्मद्रव्य विचार प्रवध लखी तेमने सम
 जाय्यो, तेथो तेमने घणा हर्ष थयो, अने जेम
 तयो उपरती थन्डा इद थइ तेमने पोताने
 आ ग्रन्थयो घणो लाभ थयो तेम चीजा
 मध्य जीवने थाय एम जाणी आ ग्रथ छपा
 यवा तेओए अनुमती मागो ते योग्य लाग
 वाधी आपी छे

समापना.

आ ग्रन्थमा कोइ टिकाजे, मतिदोषधी
 थइ होय तो ते माटे पंडित पुरूषोप

क्षमा करी सुधारणी " शुभे यथाशक्ति यत
नीय " ए न्यायने अनुसरी में आ प्रयास
कर्या छे, तेमा काह् वीतराग यचनथी थिरु
रु लवायु होय ते सप्रथी मिच्छामि दुःखड
दड छु

भलामण

आ प्रन्यनो विषय गहन होवायी गीतार्थ
समक्ष समजीने वाचवाथी हितकर थशे अने
करेला प्रयत्न सफल थयो गणाशे

आशिर्वाद.

भव्य जीवो आ प्रथ वाची व्यवहार अने
निश्चयपूर्वक आत्म साधन करी परमात्मपद
(मुक्तिपद) पामो एम इच्छुं छु

तथास्तु

मु० काशीठा, महा सुद १ स १९५९

ली०

मुनि बुद्धिसागर

(प्रथमावृत्ति उपरथी)

द्वितीयावृत्तिनु

निवेदन

जिनेश्वर कथित शास्त्रोक्तो पार पामर
जीवो पामो शक्ते तेम ७थी तेमा पण (१)
गणितानुयोग (२) चरणचरणानुयोग (३)
कथानुयोग अने (४) द्रव्यानुयोग प चारे
विभागमा द्रव्यानुयोगतो सर्वथा प्रकारे पार
तो कोइए शान्ते विरला पामो शक्ते छे आ
विषयमा उदा उतरयु अने आत्मानो आत्म
स्वरूपे अग्रगोवी वैश्वज्ञान प्रगटावतुं प
मणुज विक्क काय छे तेमा पण यत्तेमान
समय तथा प्रकारना शान्तो रूचि थयो प
तो महा पुण्यवतनु लक्षण जाणयु

द्रव्यानुयोगना अनेक ग्रन्थो छे ते सधनु
व्यवसायी मनुष्यो वाचन मनन करी शक्ता
तेमान आ लघु ग्रन्थ वटे ' पद्मद्रव्य '
को अभ्यास थाय ते माटे शास्त्रविशारद

ગુરુવર્યે શ્રીમદ્ યુદ્ધિસાગર સૂરિશ્વરજીવ સ
૧૯૫૮ ની સાલમા પાદરા ગામે આ ગ્રંથ
રચ્યો હતો, અને પાદરાના વકીલ મોહનલાલ
દેમવદે પ્રગટ કર્યાં હતો આ ગ્રંથની પ્રથમ
આવૃત્તિ ગલાસ થવાથી અને અભ્યાસીઓને
તે ઉપયોગી દોષાથી ફરીથી વકીલ મોહન
લાલ દેમવદની દ્રવ્ય સાહાય્યથી મદલને
પ્રથમાલાના ૩૬ મા ગ્રંથ તરીકે પ્રગટ કર
વાનો શુભ પ્રસંગ મળ્યો છે,

પ્રથમ આવૃત્તિ કરતા કેટલેક સ્થલે શ્રી
મદે સ્વહસ્તે સુધાગો વધારો કર્યો છે, અને
તેમા પણ યાસ કરી સમક્ષિતનુ સ્વરૂપ વિશે
૫ પ્રકારે આલેચ્યું છે

આ ગ્રંથમા દ્રવ્યના ૫૮ ભેદ તેના ગુણો,
તેના પર્યાય તેનુ સ્વરૂપ, તેના ક્ષેત્ર ક્ષેત્રી,
પરમાણુઓના ભેદ, ધર્મણા આત્માનુ નિત્ય
પણુ અનિત્યપણુ ઉત્પાદ -યય, અને ધ્રુવ સ્ત્રી
યસ્તુ છે, જ્ઞાનના પ્રકાર-ભેદ-વ્યવહારજ્ઞાન
અને નિશ્ચયજ્ઞાન, કર્મના પ્રકાર, તેનો કર્તા

વારણ દ્રવ્યના પપ્પ સમનય, સમાન, સત્ત
 મેગોનુ સ્વરૂપ ધ્યાનના પ્રકાર વાર ભાષના,
 અને સમવિત્તનુ સ્વરૂપ વગેરે વાક્યનો ઉપર
 વિવેચન ઘણોજ ઉત્તમ અને સરલ રીતે વર્ણુ
 છે તેનો દ્રવ્યાનુયાયતા અધ્યાત્મીઓ પોતે
 વપયોગ કરશે અને ધોક્કાભાને તે માગે પ્રેરશે,
 ઘણી આજ્ઞાપૂર્વક આ દ્રવ્યના ઘમગ્નાયે દ્રવ્યની
 સદ્વાય કરનાર વક્ત્રીજ મોદનલાલ દેમવદને
 ધન્યવાદ આપી વિરમીષ હીવ.

મુનાદ
 ચંપાગલી
 કોષ્ટ પદિ ૧૧

શી૦
 અધ્યાય જ્ઞાન મસારક
 મદલ.

श्री अध्यात्मज्ञान प्रसारक मंडळ.

स्व० श्रीमद् बुद्धिसागरसूरिजी ग्रन्थमाळामां
प्रगट् थयेला ग्रंथोनुं सुचीपत्र.

प्रधाक	किंमत
* १ अध्यात्म व्याख्यानमाळा	०-४-०
* २ भजनसंग्रह भाग २ जो	०-८-०
* ३ भजनसंग्रह भाग ३ जो	०-८-०
* ४ समाधिशातकम्	०-८-०
* ५ अनुभवपत्रिशी	०-८-०
* ६ आत्मप्रदीप	०-८-०
* ७ भजनसंग्रह भाग ४ जो	०-८-०
८ परमात्म दर्शन	० १२ ०
९ परमात्मज्योति	छपाय छे
* १० तत्त्वचिदु	०-४ ०
* ११ गुणानुराग (आयुक्ति बीजी)	०-१-०
* १२-१३ भजनसंग्रह भाग ५ मो तथा ज्ञानदीपिका	०-६-०

- * १४ तीर्थयात्रानु विमान (आ थीजी) १-२ ०
- * १५ अष्ट्यात्मभजन संग्रह ०-६-०
- * १६ गुण्याध (आ थीजी) ०-८-०
- * १७ तत्त्वज्ञानशास्त्रिका उपाय छे
- * १८ गङ्गुली संग्रह भा १ ०-३-०
- * १९-२ धाष्टवधमरुपकष भाग १-० ०-१-०
- * २१ भजनपद संग्रह भाग ६ टी ० १२ ०
- * २२ यचमामृत ० १५ ०
- २३ योगदिपक ० १५ ०
- २४ जैम अतिहासिक राममाटा १-०-०
- २५ आठदधनपद (१०८) संग्रह उपाय छे
- २६ अष्ट्यात्मशक्ति (आ थीजी) ०-३-०
- * २७ काव्य स० भाग ७ मो ०-८-०
- २८ जैनधर्मनी प्राचीन अने अर्था
चीन स्थिति उपाय छे
- * २९ कुमारपाल (दिदी) ०-६-०
- * ३० थी ३४ सुखसागर गुरुगीता ०-४-०
- ३५ षड्विध विचार ०-४-०
- विजापुर धृत्तात ०-४-०

x ३७	सायरमती गुणशिक्षण काव्य	०-६-०
* ३८	प्रतिष्ठापालन	०-५-०
* ३९-४०-४१	जैनगुरुमतप्रबंध, सद्यप्रगति, जैनगीता	१-०-०
४२	जैनधातुप्रतिमा लेखक भा १	१-०-०
* ४३	मित्र मैत्री	०-८-०
* ४४	शिष्योपनिषद्	०-२-०
	४५ जैनापनिषद्	०-२-०
	४६-४७ धार्मिक गद्य स० तथा पत्र सदुपदेश भा १ लो	३-०-०
	४८ भजन स० भाग ८	३-०-०
	४९ धीमद् देवचक्र भा १	छपाय छे
x ५०	कमधाम	३-०-०
* ५१	आत्मतत्त्वदर्शन	०-१०-०
- ५२	भारतमहकारशिक्षण काव्य	० १० ०
	५३ धीमद् देवचक्र भा २	छपाय छे
	५४ गहूली स० भाग २	०-४-०
* ५५	कर्मप्रकृतिटीका भाषांतर	३-०-०
	५६ गुरुगीत गहूली स०	० १२ ०

५७-५८ आगमसार आ प्रीजी	०-६-०
• ५९ देवर्षदन स्तुति स्तवन सं०	०-४-०
६० पूजा सं० भाग १ लो	१-०-०
६१ भजनपद सं० भाग ९	१-८-०
६२ भजनपद सं० भाग १०	१-०-०
६३ पत्रसदुपदेश भाग २	१-८-०
६४ धातुप्रतिमा लेख स भाग २	१-०-०
६५ जैनदर्शिय दशायास्योपनिषद् भाषार्थ विवेचन	१-०-०
६६ पूजा सं० भाग १-२	२-०-०
६७ स्नात्रपूजा	०-२-०
६८ भीमद् देवचन्द्रजी अने तेमनु जीवन चरित्र	०-४-०
६९-७२ शुद्धोपयोग वि सस्कृत ग्रन्थ ४	० १२ ०
७३-७७ संघकतव्य वि सस्कृत ग्रन्थ ५	० १२ ०
७८ खाला लज्जपतरायअने जैनधर्म	०-४-०
७९ चिन्तामणि	०-४-०
८०-८१ जैन धर्म अने खिस्ती धमनो मुफावलो तथा जैन खिस्ती सवाद	१-०-०

८२ सत्य स्वरूप	०-६-०
८३ ध्यान विचार	०-८-०
८४ आत्मशक्तिप्रकाश	०-४-०
८५ सावत्सरिक क्षमापना	०-३-०
८६ आत्मदर्शन (मणीचन्द्रजीकृत सङ्गाथो) नु विवेचन	०-४-०
८७ जैनधार्मिक शका समाधान	०-२-०
८८ कयाधिक्रय निषेध	०-६-०
८९ आत्मशिक्षा भावनाप्रकाश	०-७-०
९० आत्मप्रकाश	१-८-०
९१ शोक विनाशक ग्रन्थ	०-१-०
९२ तप्यविचार	०-६-०
९३-९७ अध्यात्मगीता वि संस्कृत ग्रन्थ	१-०-०
९८ जैनसूत्रमा मूर्तिपूजा	०-३-०
९९ धी यशोविजयजी निषेध	०-६-०
१०० भजनपद स भाग ११	०-१२०
०१ " भा १ आ ४थी	०-८-०
१०२ गुजरात बहद् विजापुर घृत्तांत	१-४-०
१३० धीमद् देवचन्द्रजी विस्तृत जी	

	વનચરિત્ર તથા દેવવિલાસ	૦ ૧૨ ૦
૧૦૫	સુપ્રિતજૈન શ્લોકે પ્રમ્યગાર્હ	૧-૮-૦
૧૦૬	કક્ષાપટ્ટી-સુબોધ	૧-૪-૦
૧૦૭	દનવત મ૦ (દેવવદન સદ્વિત)	૦ ૧૦ ૦
૧૦૮	પદ્ય સદુપદેશ ભાગ ૩	૦-૬-૦
૧૦૯	ધીયુદ્ધિસાગર સુરિશ્વર સ્મારક પ્રમ્ય (સધિત્ર)	૦ ૧૨ ૦

* આ ભીશાનીયાળ પ્રમ્યા શિલ્પમા નથી

x આ પ્રમ્યો બ્રિટિશ કેલ્ચણી જ્ઞાતાપ મજુર કરેલા છે

- આ પ્રમ્યો ધીમત ગાયકવાડ સરંજા રના કેલ્ચણી જ્ઞાતાપ મજુર કરેલા છે

ग्रन्थो मल्लवाना ठेकाणा

- १ वकील मोहनलाल हेमचंद-पादरा (गुजरात)
- २ शा. आत्माराम खेमचंद-साणंद.
- ३ शा. नगीनदास रायचंद भाखरीया-
महेसाणा.
- ४ शा. चदुलाल गोकलभाई-विजापुर.
- ५ शा. रतीलाल केशवलाल-प्रांतिज.
- ६ श्री तुद्धिसागरसूरि जैनसमाज-पेथापुर.
- ७ शा. मोहनलाल नगीनदास भाखरीया-
१०१-३ बजार गेट, कोट, मुंबाई
- ८ श्री अभ्यात्म ज्ञान प्रसारक मंडळ—
द्वेष्ट ऑफीस इवेर गुमानतो माळो,
श्रावा काटा—मुंबाई

अशुद्धिशुद्धिपत्रक

पान	पंक्ति	अशुद्धि	शुद्धि.
७	४	स	सं
१०	५	न	न
१४	१०	व्हे	व्य
३१	५	मि	मि
४१	७	उपा	उप
४२	७	मत	मते
४४	३	जमे	जेम
४७	१-७	आत	आत
५२	५	तेन	तेने
५४	२	सुप्रमा	सुप्रमा
५४	१५	प्रव्यमा	प्रव्यमा
५५	३	अते	अत
५६	११	अनत	अनत
५६	२	सय	सय
५६	३५	विभाग	विभाय
५९	१२	सद	सद्
६०	११	श्ले	श्ले
६३	५	शुभ	शुभ

		मू	सू
८०	१३	नास्ति	नास्ति
९६	१३	तु	तु
९७	१३	अथतथ्य	अथतथ्य
९८	८	मटीन	मटीने
१२८	७	थ	थु
१२२	११	आनप्रसयागि	अनिष्टमयोग
१२३	१३	यस्तु	यस्तु
१२४	२	महल	महे
१२८	२	वान्	धा
१०९	१६	थीजा	थीजो
१४४	७	थीजा	थीजा
१५०	१६	ह	ह
१६५	११	आभ	अभि
१७६	१५	थ	थु
१७७	१२	थ्य	थ्य
१८१	५	थु	थु
१८५	१५	थ्या	थ्या
१८९	३	तु	तु
१९३	६	थ्य	थ्य
२०२	४	पार	परि
२०३	१४	गा	या
२०९	८	सर्थाथ	सर्थाथ
२१८	६		

श्री

अनुक्रमणिका

मंगलाचरण	१
ज्ञाननु स्वरूप	४
पदद्रव्य तथा सना शुणपर्याय	७
आठपथ	४४
नयस्वरूप	६३
प्रमाण	९७
सप्तभगी	९६
त्रिभगी	१००
नीगाद्वयरूप	१०९
चारध्यान	१२३
चार भाषना	१४६
चार भाषना	१५४
सप्तदशतनु स्वरूप	१७८
प्रशस्ति	२३७

॥ ॐ नमः ॥

षड्द्रव्य विचार.

मङ्गलम्

नमो अरिहताणं. नमो सिद्धाण.

नमो आचरियाण नमो उवज्झा-

याण नमो लोए सव्व साहूण

एसो पंच नभुक्कारो सव्व पावप्प-

णासणो मगलाण च सव्वेसिं

पढस हवड मंगलम्

दुहा.

ब्राह्मी भगवती भारती, प्रणमी तेहना पाय,
मिनवाणीता चार भेद, अनुयोगे करी धाय ?

પૂર્વ મળીત ગ્રથોદધિ, સમ્પત્યાદિક સાર,
 તેહનો લેશ લઠી કરી, વચન ગદુ ધરી પ્યાર. ૯
 પઢિતજન સુદાષ્ટિથી, દેખે જો આ ગ્રંથ,
 સાર વિચારી ધારીને, પામે ગિવપુર પંથ. ૧૦
 દુર્જન દેખી ટોપને, મનમા માને હર્ષ,
 પઢિત જન કરે પારમ્બુ, માને તે ઉત્તરુર્ષ. ૧૧

આ ચતુર્ગતિ રૂપ સસારમા આત્મા અના-
 દિ કાલથી પરિભ્રમણ કરે છે, અને કર્મના
 યોગે જન્મ જરા મરણાદિરૂપ દુઃસ્વ ભોગવે
 છે. કર્મના સયોગથી એકંદ્રી તેરંદ્રી તેરંદ્રી ચૌ-
 રંદ્રી અને પચેંદ્રીપણુ પામે છે. દશ દષ્ટાતે દુ-
 ર્લભ મનુષ્ય જન્મ પામીને પણ શ્રાવકકુલ,
 સદ્ગુરુસમાગમ, જિનવાણીનુ શ્રવણ, તેની
 સદ્ગુણા અને તે પ્રમાણે વર્તવુ એ આદિ ઉત્ત
 રોત્તર દુર્લભ છે.

व्यवहारज्ञान—एटले अलंकार, व्याकरण, अन्य मतियोना ग्रंथ तथा गणितानुयोग, कथानुयोग, चरणकरणानुयोगनुं जाणपणु, ए सर्व व्यवहार ज्ञान छे. तथा उपयोग विना मून सिद्धांतना अर्थ करवा ए पण व्यवहार नान छे. हठ समाधि ते पण व्यवहार ज्ञान छे. एताथी मुक्ति मळती नथी, पण आत्माना म्यस्वन्तु सम्यक् जाणतु, पड् द्रव्यना गुण पर्यायनुं जाणवु, उत्पाद व्यय अने ध्रुवन्तु जाणवु, ते थकी निश्चय ज्ञान पूर्वक मुक्ति थाय छे. पाच द्रव्य त्याग करवा योग्य छे, एमा आत्माना वस्तु कड नथी, ए पाचमां पण पुद्गल द्रव्यना संयोग संंधे आ आत्मा परमन्तु पोतानी भानी वेडो छे. पण वस्तुत. ते पोतानी नथी. मान वस्तु आत्माना छे.

અનતજ્ઞાન, અનત દર્શન, અનન્ત રાગિત્ર અને
અનંત રીયનો ભોક્તા, આત્મા અમ્પી અમાન્ય
મંદેશમ્પી છે. તેનુ જે જ્ઞાન તેને નિશ્ચય જ્ઞાન
ષ્ટે છે

આત્મા યમ્તુ અનાદિ અનત છે, તેને મ-
નાદિની કર્મનો સયોગ થયો છે, તેથી દુઃસ્વી
થાય છે. મરી સાથે કર્મનો સયુધ અનાદિ
જ્ઞાન ભાગે છે. અમરી સાથે કર્મનો સયુધ
અનાદિ અનતમે ભાગે છે.

કર્મના આઠ પ્રકાર છે--નાનાવરણીય, દ-
નાવરણીય, વેદનીય, મોહનીય, આશુલ્પ્ય,
નામ, ગોત્ર, અને શ્વેતરાય, એમ આઠ કર્મ છે, તેની
ઉત્તર પ્રકૃતિ ૧૫૮ છે તે કર્મરુપ જડ વસ્તુનાં
પ્રપચ વિચિત્ર છે. જેમ પ્રાણીરુપ જડ ઔપ-

વિના ભક્ષણ થતી શુદ્ધિનું સ્ફુરાયમાનપણું થાય છે, તેમ કુર્મ વસ્તુ જે જડરૂપે છે, તેના સમથ થતી આત્મા વિચિત્ર આકારે દેખાય છે, અને જુદા જુદા પ્રકારના શરીરને ધારણ કરે છે, તેમ પાંચ ઇન્દ્રી, મન, વચન અને કાય રૂપે પુદ્ગલ વસ્તુને ધારણ કરે છે, એ સર્વ કર્મના પ્રપંચ છે, એ કર્મ પુદ્ગલાસ્તિકાય છે. જડ છે, સક્રિય છે, તેમા આત્માપણુ નથી, એમ ઉપરે જ્ઞાન થાય છે ત્યારે તેનાથી મોઢ ઉતરે છે પદ્ દ્રવ્યનું જ્ઞાન થવાથી સમક્ષિતની પ્રાપ્તિ થાય છે. તે પદ્ દ્રવ્ય દેખાડે છે.

(૧) ધર્માસ્તિકાય (૨) અધર્માસ્તિકાય (૩) આકાશાસ્તિકાય (૪) પુદ્ગલા-

स्त्रिकाय (५) काष्ठ (६) जीवास्तिकाय ए
उ द्रव्य शाश्वता छे.

ए छ द्रव्यना अनुक्रमे गुण कहे छे.

१ धर्मास्तिकायना गुण ४ (१) अरूपी
(२) अचेतन (३) अक्रिय (४) गतिसहाय

२ अर्मास्त्रिकायना गुण ४ (१) अ-
रूपी (२) अचेतन (३) अक्रिय (४) स्थितिसहाय

३ आमागास्तिकायना गुण ४ (१) अ-
रूपी (२) अचेतन (३) अक्रिय (४) अव-
साहनादान

४ पुद्गलास्तिकायना गुण ४ (१) रूपी
(२) अचेतन (३) सक्रिय (४) मिश्रण विख-
रण-पूरणगळन.

५ कालद्रव्यना गुण ४ (१) अरूपी

(०) अचेतन (३) अक्रिय (४) नवापुराण
वर्तना लक्षण.

६ जीवद्रव्यना गुण ४ (१) अनंतज्ञान
(०) अनंतदर्शन (३) अनंतचारित्र (१) अ
नंतवीर्य.

ए छ द्रव्यना गुण कला ते नित्य ध्रुव न्ये छे
उ द्रव्यना अनुक्रमे चार चार पर्याय कहे छे

१ र्मास्तिकायना (१) खंय (२) देश
(३) प्रदेश (४) अगुरु लघु

२ अधर्मास्तिकायना (१) खय (०) देश
(३) प्रदेश (४) अगुरु लघु.

३ आकाशास्तिकायना (१) खय (०) देश
(३) प्रदेश (४) अगुरु लघु.

५ पुद्गल द्रव्यना (१) वर्ण (२) गद्य

३ रस (-) स्पर्श (अगुरुश्च-
घृ सहित)

७ कालद्रव्यना (१) जतीत (२) भ्रतागत
(३) वर्तमान् (-) अगुरु लघु.

६ जीवद्रव्यना (१) अव्याग्रा ३ (२) अनवगाह
(-) अमूर्ति (-) अगुरुश्च

७ उ द्रव्यना पर्याय रथा

हवे ए उ द्रव्यना गुणपर्यायनु सा र-
म्यस्ते छे.

अगुरुलघु पर्याय उए द्रव्यमा सरस्व
छे. अरुपी गुणे करी पाच द्रव्यनु साधर्म्य छे
एक पुद्गल द्रव्यमा अरुपी गुण नथी क
रण के पुद्गलद्रव्य रपी छे. तथा अचेतन गु

१. र्मास्तिनाय, अधर्मास्तिनाय, अ

काश, पुद्गल अने काल ए पाच द्रव्यनु सा-
 धर्मिणु छे जीवद्रव्यमा अचेतन गुण नथी.
 'चेतनालक्षणोजीवः इति वचनात्' सक्रियगुणे
 करी जीव तथा पुद्गल ए वे द्रव्यनु व्य-
 हारथी साधर्म्य छे कर्म थकी रहित-सिद्ध
 जीवोमा सक्रिय गुण नथी, राकीना चार
 द्रव्यमा सक्रिय गुण नथी. गति सहाय गुण
 एक धर्मास्तिकायमा छे राकीना पाच द्रव्य
 मा नथी. स्थिति सहाय गुण एक अर्धा-
 स्तिकायमां छे, बीजा पाच द्रव्यमा नथी,
 तथा अग्राहना गुण ते एक आकाशास्तिक-
 काय द्रव्यमा छे, राकीना पाच द्रव्यमां नथी.
 वर्तना गुण एक काल द्रव्यमा छे, बीजा
 पाच द्रव्यमां नथी मिलण मिश्रण गुण पु-
 द्गल द्रव्यमा छे, वाकीना पाच द्रव्यमा नथी

तथा ज्ञान गुण ते एक जीवद्रव्यमा छे
राकीना पाच द्रव्यमा नथी ए मूळ गुण
कोर द्रव्यना कोर द्रव्यमा मळता नथी.

एक धर्मास्तिकाय, त्रीजु अधर्मास्ति
काय, त्रीजु आकाश, ए त्रण द्रव्यना त्र
गुण तथा चारपर्याय सग्ग्या छे, अने अरुण
अचेतन, अक्रिय ए त्रग गुणं करी काल
न्य पण ए समान छे.

ह्ये ए उ द्रव्यना गुणपर्याय स्व
जाणवाने सूत्रपाठ-गाथा कहे छे

परिणामि जीव मुत्ता, सप
एग खित्त किरिआय ॥ णिच्च का
१० ११ १२ १३
कत्ता, सब्बगय इयर अप्पवेसे

अर्थ. निश्चयनये उए द्रव्य परिणामी छे कारण के धर्मास्तिकाय पोतानामां निश्चयनये परिणामी रह्यु छे, पण बीजा पाच द्रव्यमा परिणमतु नथी. बीजुं अधर्मास्तिकाय द्रव्य पण निश्चयनये पोताना स्वरूपमा परिणामी रह्यु छे, पण बीजा पाच द्रव्यमा परिणमतु नथी. आकाशास्तिकाय पण निश्चयनये पोताना स्वरूपमा परिणमे छे. काल द्रव्य पण निश्चयनये पोताना स्वरूपमां परिणामी रह्यु छे, पण बीजा पाच द्रव्यमा निश्चयनये परिणमतु नथी. जो निश्चयनये जीव पुद्गल द्रव्यमा परिणमे तो कोइकाले कर्म थकी रहित थइ सिद्धिपद पामे नही. व्यवहारनये जीव नाटकीयानी पेठे एकेंद्री, बेस्र्द्री, तेस्र्द्री, चौस्र्द्री, देवता, मनुष्य, तिर्यच

સ્તિફાય અને કાલ, ૫ પાચ દ્રવ્ય અજીવ છે. કારણ કે જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર, તપ વીર્ય અને ઉપયોગરૂપ જીવનુ લક્ષણ તેમનામા નથી. જીવ દ્રવ્ય તે જીવ છે. ' ચેતનાલક્ષણો જીવ ઇતિચનાત્ '

છપ દ્રવ્યમા પુદ્ગલ દ્રવ્ય મૂર્તિમત છે, અને તેપ પાચ દ્રવ્ય અમૂર્ત છે ધર્મ, અધર્મ આકાશ, અને કાલ ૫ ચાર દ્રવ્ય અમૂર્ત છે. જીવદ્રવ્યના વે ભેદ છે. સિદ્ધ અને સસારી. તેમા સિદ્ધના જીવ અમૂર્તિમત છે અને સસારી જીવો કર્મોપાધિથી મૂર્તિમત છે. નિશ્ચયનયે જીવ અરૂપી છે માટે અમૂર્તિ કહેવાય છે, અને વ્યવહારનયે કરી દેવતા, મનુષ્ય, સૌર્યચ અને
 ૧
 ૨
 ૩
 ૪
 ૫
 ૬
 ૭
 ૮
 ૯
 ૧૦
 ૧૧
 ૧૨
 ૧૩
 ૧૪
 ૧૫
 ૧૬
 ૧૭
 ૧૮
 ૧૯
 ૨૦
 ૨૧
 ૨૨
 ૨૩
 ૨૪
 ૨૫
 ૨૬
 ૨૭
 ૨૮
 ૨૯
 ૩૦
 ૩૧
 ૩૨
 ૩૩
 ૩૪
 ૩૫
 ૩૬
 ૩૭
 ૩૮
 ૩૯
 ૪૦
 ૪૧
 ૪૨
 ૪૩
 ૪૪
 ૪૫
 ૪૬
 ૪૭
 ૪૮
 ૪૯
 ૫૦
 ૫૧
 ૫૨
 ૫૩
 ૫૪
 ૫૫
 ૫૬
 ૫૭
 ૫૮
 ૫૯
 ૬૦
 ૬૧
 ૬૨
 ૬૩
 ૬૪
 ૬૫
 ૬૬
 ૬૭
 ૬૮
 ૬૯
 ૭૦
 ૭૧
 ૭૨
 ૭૩
 ૭૪
 ૭૫
 ૭૬
 ૭૭
 ૭૮
 ૭૯
 ૮૦
 ૮૧
 ૮૨
 ૮૩
 ૮૪
 ૮૫
 ૮૬
 ૮૭
 ૮૮
 ૮૯
 ૯૦
 ૯૧
 ૯૨
 ૯૩
 ૯૪
 ૯૫
 ૯૬
 ૯૭
 ૯૮
 ૯૯
 ૧૦૦

ભેદ થાય કે, તે સર્વ મૂર્તિરૂપ જાણવા.
 વ્યવહાર નયથી પુદ્ગલ દ્રવ્યના અનતા પર-
 માણુઆ મઠ્ઠી સંબંધ વને છે, ત્યારે નજરે
 ઢીઠામા આવે છે, માટે એને મૂર્ત કહેવાય છે.
 એ છ દ્રવ્યના સ્વરૂપમા મૂર્ત અમૂર્તનો વિચાર રુઢો.

દેવે સપ્રદેશી અને અપ્રદેશીનો વિચાર
 કહે છે.

છ દ્રવ્યમા પાંચ દ્રવ્ય સપ્રદેશી છે અને
 એક કાલદ્રવ્ય અપ્રદેશી છે, ધર્માસ્તિકાય
 અસગ્ન્યાત પ્રદેશમય છે, અધર્માસ્તિકાય
 અસહ્ય પ્રદેશમય છે, આકાશ દ્રવ્ય અનત
 પ્રદેશી છે. જીવદ્રવ્ય અમંર્યાત પ્રદેશી છે
 જીવ દ્રવ્ય અનતા જાણવા. તથા પુદ્ગલ
 પરમાણુઆ (હપચારથી) અનત પ્રદેશી છે,

अने एकेक परमाणुश्रामा अनन्त पर्याय रणा
 छे परमाणुभा अनन्त छे ए रीति पाच द्रव्य
 सप्रदेशी छे अने फालद्रव्य अप्रदेशी छे,
 एनो गणित काल तौ उत्पाद व्यपश्य
 पलटण स्वभावे अही द्वीप प्रमाण जाणरो
 न गीते पद् द्रव्यमा सप्रदेशी अने अप्रदेशीनो
 विचार कस्यो.

एव पद्द्रव्यमा एक अनेकनो विचार कहे छे

पद् द्रव्यमा त्रण द्रव्य एक अने त्रण
 द्रव्य अनेक जाणरा कारण वे वर्मास्तिराय
 द्रव्य असरयात प्रदेशी, लोकव्यापी एक
 जाणवु, तेमज अवर्मास्तिराय द्रव्य असरयात
 प्रदेशी लोकव्यापी एक जाणवु तेमज
 आराशास्तिराय द्रव्य पण अनन्त प्रदेशी

एक जाणवु, एम ए त्रण द्रव्य
 कहीए, अने जोव द्रव्य लोक

વ્યાપી અનંતા જાણવા, તે એકેક જીવના અ-
સર્યાતા પ્રદેશ છે, અને એકેક પ્રદેશે અન-
તી કર્મની વર્ગનાના ચોક્રહા લાગ્યા છે.
તથા જીવ થકી રહીત ટટ-પટ-દટ પ્રમુર
મીના પુદ્ગલના છુટા સ્વરૂપ પણ અન-
તા છે, માટે જીવ થકી પુદ્ગલ દ્રવ્ય અનંત-
ગુણા જાણવા, અને એકેકી કર્મ વર્ગનામા
અનંત પુદ્ગલ પરમાણુઆ રહ્યા છે, તે પરમા-
ણુઆ દ્રવ્ય થકી સદાકાલ શાશ્વતા છે, માટે
એકેક પરમાણુઆમા અનંતા ઉત્પાદ વ્યયરૂપ
કાલના સમય વ્યતીતકાલે ન્યતીત થઈ
ગયા, તથા ઠૂંજી પણ અનંતા સમય આવને
કાળે વ્યતીત થશે, અને પરમાણુઆ તો તેના
તેજ સદાકાલ શાશ્વતા છે. માટે પુદ્ગલ દ્રવ્ય
થકી પણ કાલદ્રવ્યના સમય અનંતા જાણવા.

ए रीते जीव पुद्गल अने काल ए त्रण म
नेक कर्हाए

ए रीत एक अनकना विचार पड्डव्य
मा कथा.

पद्द्रव्यमा क्षेत्र अने क्षेत्रीનો विचार दर्शावे છે

છ દ્રવ્યમા આશશ દ્રવ્ય ક્ષેત્ર છે અને
ગાંધીના ધર્મ, અધર્મ, કાલ, પુદ્ગલ, અને
આમા, એ પાંચ દ્રવ્ય આકાશ ક્ષેત્રમા રહે
છે માટે ક્ષેત્રી જાણવા, તે કેવી રીતે રચ્યા
છે તે પ્રકારે છે આસની પાપણનો એક વાક્ય
ગ્રહણ કરીને તેના સ્વદ [મામ] ઇલા કરી-
એક એક સ્વદના વે સ્વદ ન થાય, ઇલા સૂક્ષ્મ

• પ્રમાણે આકાશ ક્ષેત્ર લઈએ, તેટલું
આકાશના અસર્યાતા પ્રદેશ રચા છે, અને

नेट्रलमा धर्मास्त्रिकायना असंख्यात प्रदेश छे,
 तथा अधर्मास्त्रिकायना पण असंख्यात प्रदेश
 छे अने निगोद्रीया गोळा पण असंख्याता
 रणा छे ते सर्व पट्या मुकीने ते माहेलो एक
 गोळो लट्टे ते एक गोळामा असंख्याती
 निगोद रही छे ते असंख्याती निगोद पडती
 मुकीने ते माहेथी एक लट्टे, ते एक निगो-
 दमां पण अनता जीव रखा छे, ते जीवनी
 गणत्री प्रतावे छे, एक अतीतकाल छेडा रहीत
 अनंतो गयो, तथा अनागत काल ते पण छेडा
 रहीत छे, ते सर्वेना जेटठा समय थाय, तेनी
 साथे वर्तमान कालनो एक समय पण गणत्री
 पटले अतीत अनागत अने वर्तमानकालना
 जेटठा समय थाय, ते सर्वेने अनंतगुणा करीए
 पटला जीव एक निगोदमा रखा छे, ते सर्व

જીવ પાત્રા સુધીને તે માટેથી માત્ર એ જ જીવ
 લ્હણ, તે એક જીવના અમરણના પ્રદેશ છે, તે
 માટે એકલા પ્રદેશ અનતી કર્મની વર્ગના
 લાગી છે, તે સર્વ વર્ગનાઓ પડતી સુધીને
 માટેથી એક વર્ગના લ્હણ, તે એક વર્ગના
 અનતા પુદ્ગલ પરમાણુમાં રચા છે
 રતાવે છે

પ્રથમ પરમાણુમાંના તે ભેદ છે, એક લ્હણ
 પરમાણુ અને ઘીના સ્વચ્છતા, વગેરી સ્વચ્છતા
 ભેદ છે, એક જીવ સહીત સ્વચ્છ, અને ઘીના
 સહીત સ્વચ્છ, તે ઘટ્ટપટ દહ પ્રમુખ અર્જીય
 જાણના ત્યા પ્રથમ જીવ સહીત સ્વચ્છનો વિ
 લક્ષીએ છીએ.

તે પરમાણુમાંના ભેદના ધાય તે વાર
 ૩. સ્વચ્છ કહેવાય છે, ઘણ પરમાણુમાં

का थाय, तेवारे ज्यणुक खंध कहेवाय छे, एम
 भमख्याता परमाणुआ भेळा थाय त्यारे
 भसरयाताणुक खंध कहेवाय छे, एटला
 परमाणुआना खंध थाय त्या सुधीना खंध ते
 सें जीवने ग्रहण करवा योग्य थता नथी
 एटला परमाणुआना खंधने कोइ जीव
 ग्रहण करी शकतो नथी, परतु अभव्य राशिना
 जीव चुम्भोत्तरमे बोले छे, ते थकी अनत
 गुणाधिक परमाणुआ ज्यार भेळा थाय ते
 वारे औदारिक शरीरने लेवा योग्य वर्गणा
 थाय छे, ते औदारिकनी वर्गणाथी अनत
 गुणाधिक दलीया जेवारे भेळा थाय ते वार
 वैक्रिय शरीरने लेवा योग्य वर्गणा थाय
 छे, वैक्रियनी वर्गणाथी अनत गुणाधिक

જીવ ચારગતિમા જન્મ મરણે દેવતા, મનુ
 વ્ય, તિર્યચ, અને નાર્કીરુપ નવા નવા મત
 ધારણ કર છે, માટે અનિત્ય કહીએ. તરુ
 વ્યગ્રહારનયે પુદ્ગલ દ્રવ્યના સ્વયં પણ સર્વ
 અનિત્ય જાણવા, કારણ કે પુદ્ગલ દ્રવ્યના
 સ્વયં રહે છે, અને પાટા વિગરે છે, માટે
 અનિત્ય જાણવા. દ્રવ્યાસ્તિમાયના મતે જીવ
 અસરયાત પ્રદેશી નિત્ય સદાકાલ નાશ્વતે
 છે, અને અશુદ્ધ અનિત્ય પર્યાયે જીવ અસા
 શ્વતો જાણવો કારણ કે અશુદ્ધ અનિત્ય પ
 ર્યાયે જીવ ચાર ગતિરુપ સસારમા ઉત્પા
 વ્યયરુપ પલટણ સ્વભાવે વર્તે છે. તે આર
 રીતે—મનુવ્ય મરના પર્યાયનો વ્યય થયો એ
 દેવતાના મરના પર્યાયનો ઉત્પાદ થયો, વરુ
 તિર્યચ મરના પર્યાયનો વ્યય થયો, અને મ

नुप्य भवना पर्यायनो उत्पाद धयो. एम जीव
 अशुद्ध अनित्य पर्याये उत्पाद व्ययरूप प-
 लक्षण स्वभावे चार गतिरूप संसारमा सदा-
 काल वर्ते छे, अने जीव एनो ए ध्रुवपणे शा-
 श्वतो छे, तथा जीवना जन्म मरण थाय छे
 ते सर्व उत्पाद व्यये थाय छे, माटे द्रव्या-
 स्तिकनये जीवने नित्य समजबो, अने प-
 र्यायास्तिक नये करी जीवने अनित्य सम-
 जबो. ए रीते पड् द्रव्यमा निश्चय व्यवहारे
 नित्यानित्यपणु जाणतु.

पड् द्रव्यमा जीवद्रव्यने पांच द्रव्य का-
 रण रूप जाणत्रा, अने जीव द्रव्य अकारण
 जाणवुं. जेमके जीवकर्त्ता अने तेने धर्मास्ति-
 काय कारण मळयु, तेवारे जीवने चालवा
 हालवा रूप कार्य थयुं. तेमज जीवकर्त्ता अने

તેને અધર્માસ્તિકાચ રૂપ કારણ મળ્યું, તે
 વારે જીવને સ્થિર રહેવા રૂપ કાર્ય નીપજ્યુ
 તેમજ જીરકર્તા અને તેને આકાશાસ્તિકાચ
 કારણ મળ્યું તેવારે જીવને અવગાહના રૂપ
 કાર્ય વન્યુ તેમજ જીરકર્તા અને તેને પુદ્
 ગલાસ્તિકાચ રૂપ કારણ મળ્યુ તેવારે જી
 વને સમય સમય અનતા કર્મ કર્યો લેવા
 સ્વરવચા રૂપ કાર્ય નીપજ્યુ તેમજ જીવ દ્ર
 વ્યકર્તા અને તેને કાલ દ્રવ્ય કારણ મળ્યું,
 તેવારે નવા પુરાણા ર્તનારૂપ કાર્ય નીપજ્યુ,
 ઈ રીતે પદ દ્રવ્યમા જીરને પાંચે દ્રવ્ય કાર
 ણ પળે જાણયા, અને જીવ પોતે અકારણ છે
 ઘણી મતિયોમા સક્ષેપે ઈટલુ છે કે :
 દ્રવ્યમા એવ જીવ દ્રવ્ય કારણ છે, ઘાકીન
 ધર્માસ્તિકાચ, અધર્માસ્તિકાચ, આકાશાસ્તિ

કાય, પુદ્ગલાસ્તિકાય, કાલ, એ પાચ દ્રવ્ય અકારણ છે, એ વાત પણ ઘણી રીતે મઝતી છે માટે બહુશ્રુત કહે તે ગ્વરં, આગમ સાર ગ્રયકર્તાની વ્યાનમાં તો એમ આવે છે કે જીવ દ્રવ્ય કારણ, અને પાચ દ્રવ્ય, અકારણ એમ સંભવે છે.

નિશ્ચયનયે છ એ દ્રવ્ય પોતે પોતાના સ્વરૂપનાં કર્તા છે, અને વ્યવહાર નયે અનેક નયની અપેક્ષા જોતા તો એક જીવ દ્રવ્ય કર્તા અને પાચ દ્રવ્ય અકર્તા જાણવા. તે આવી રીતે વ્યવહાર નયના છ ભેદ છે, ત્યાં પ્રથમ શુદ્ધ વ્યવહારનયને જીવ શુદ્ધ નિર્મલ, કર્મ થકી રહિત એવું પોતાનું સ્વરૂપ નીપજાવવું તેનો કર્તા જાણવો. ઇટલે જે જે (ચાલુ) ગુણઠાણાનું ઓઢવું, અને ઉપરના

गुणठाणानुं छेउ, तेने शुद्धव्यवहारनये
 फर्ता कहीये. पहेले गुणठाणे अनतानुवर्तिनी
 चोरडी हती ते स्वपायी अने चौथे गुणठाणे
 आव्यो त्यारे जीरने एक समवेत गुण प्र
 काशित थयो, अने अमत्याग्नीनी चोरडी
 स्वपायी त्यारे पात्रं गुणठाणु प्राप्त करी
 देणविरति गुण प्राप्त कर्या तथा अत्याग्ना
 नीनी चोरडी स्वपायी तेवारे छे मातमे
 गुणठाणे सर्वविरति गुण पाम्यो. अग्नीआरमे
 आरमे गुणठाणे पहोंची रागद्वेष रूप मोहनीय
 कर्म स्वपायी आरमे गुणठाणे घातीकर्मनो
 क्षय करी तेरमे गुणठाणे वेदलक्षण
 पाम्यो ए रीते पूरना गुणठाणानु
 - २५, अने उपरना गुणठाणानु ग्रहण
 + १५ तेने शुद्ध व्यवहार नय जाणवो

જીવિ કર્મરૂપ અશુદ્ધતાને ટાલે, અને ગુણ રૂપ શુદ્ધતાને નીપજાવે, તે જીવમા શુદ્ધ વ્યવહાર નય જાણવો.

હવે વીજા અશુદ્ધ વ્યવહારનયે જીવમા અજ્ઞાન રાગદ્વેષ, અનાદિકાલ્લના શત્રુ થઈ લાગ્યા છે, તેથી જીવમા અશુદ્ધપણુ જાણવું. એ અશુદ્ધતાએ જીવને સમય સમય અનંતાં કર્મરૂપ દહીંઆ સત્તાએ લાગે છે. એ અનાદિકાલની અશુદ્ધતા જાણવી એ અશુદ્ધ વ્યવહારનયે જીવકર્તા છે તેનું સ્વરૂપ જાણવું. હવે વીજા શુભ વ્યવહાર નયે જીવ દાન, શીલ, તપ, માન, પૂજા, પ્રમારના, સેવા ભક્તિ સાધર્મ્યવાત્સલ્ય, ત્રિનય, વૈયાટ્ય, ઉપકાર, કરુણા, દયા, યન્ના, મહિં મનોહર વચન વોટ્ટુ, અને સર્વ જીવનું રહું ચિતવણુ

ए आदि अनेक प्रकारनी जीवने शुभ करणी जाणवी, ए शुभ व्यवहारनये जीवकर्ता कहीये, चोथा अशुभ व्यवहार नये जीव क्रोध, मान, माया, लोभ, विषय, कपाय, हास्य, रति, अरति, भय, शोक, दुगळा, निद्रा, चाडि, ममता, हिंसा, मृषा, अदत्त, मैथुन, अने परियुद्ध, ए आदि अनेक प्रकारनी जीवने अशुभ करणी जाणवी ए अशुभ व्यवहारनये जीवकर्ता जाणवो.

हवे पाचमा उपचरित व्यवहारनये घर कुटुंब, परिवार, हाट, वखार, गाम, गरास, देश, चाकर, दास, दासी, बाणोतर, राज्य गाडी, घन, आराम, कुचा अने सरोवर,

दि अनेक प्रकारनी वस्तु ते पोतानाथ पत्यक्षपणे जुदी छे, तेने जीव अज्ञानप

પોતાની કરી જાણે છે, તેને મારું મારું કરતો ફરે છે, તેની વૃદ્ધિ દેખી સુશી થાય છે, તેનો નાશ દેખી રહે છે, કુટે છે, શોક કરે છે, અને તેને માટે પોતાના પ્રાણનો પણ નાશ કરે છે, તેને પોતાનું માની તેનો કર્તામાની જીવ પાપનો અધિકારી પોતે થાય છે, એ રીતે ઉપાચરિત વ્યવહારનયે જીવને કર્તા જાણવો.

હવે છઠ્ઠા અનુપચરિત વ્યવહારનયે જીવ શરીર આદિ પરવસ્તુ, જે પોતાના સ્વરૂપથી પ્રત્યક્ષપણે જુદી છે, પણ પરિણામિક ભાવે લોલીભૂતપણે એકઠી મઢી રહી છે, તેને જીવ પોતાની કરી જાણે છે. એવા શરીરને જીવ અનતિવાર પામ્યો, અને અનતિવાર તે શરીરનો ત્યાગ કર્યો, તોપણ અજ્ઞાનપણે જીવ તેને પોતાનું કરી જાણે છે, તેને વાસ્તે અ-

નેક પ્રકારની ઠિસા કરે છે, આત્મ્ય વચન
 ગોળે છે, અદ્ભુત ગદ્ય કરે છે, પણ અને તે
 વસ્તુ પોતાની થતી નથી પણ પાપ કરી જી
 વ ભારે થાય છે, એ રીતે અનુપચરિત ધ્યન-
 દારનયે જીવકર્તા જાણ્યો, એ રીતે છ
 પ્રકારે વ્યવહારનયને મન જીવને કર્તાપણુ
 દેખાડ્યુ.

સવ્વગયદ્વર-કહેતા સર્વગત ઇટલે
 સર્વવ્યાપી દ્રવ્ય કેટલા, અને દ્વર કહેતા
 દેગવ્યાપી દ્રવ્ય, છ દ્રવ્યમા કેટલા પામીએ
 તે કહે છે.

પદ્દ્રવ્યમા ઠક આકાશદ્રવ્ય, સર્વ
 લોકાલોકવ્યાપી છે, અને પાવ દ્રવ્ય-દેશ
 વ્યાપી જાણવા, ધર્માસ્તિકાય જસગ્યાત
 તે લોક વ્યાપી જાણુ. અધર્માસ્તિ-

काय द्रव्य असंख्यात प्रदेशी लोकव्यापी
 जाणतु, तथा कालद्रव्य गणितकाल ते अढी-
 ढीपव्यापी जाणतु, तथा जीवद्रव्य पण लो-
 कव्यापी जाणतु, तथा पुद्गलद्रव्य पण लोक
 व्यापी जाणतु, अकेक जीवने सत्ताए अनं-
 ता कर्मरूप पुद्गल परमाणुआ-स्कंध ला-
 ग्या छे, तथा ते धर्मी बीजा छुटा लोक-
 व्यापी पुद्गल परमाणुआ-स्कंध पण अनं-
 ता छे, ते सर्वे लोकव्यापी छे, ए रीतेण
 पाच द्रव्य देशव्यापी जाणतां अने एक आ-
 काशास्तिकाय द्रव्य, अनंत प्रदेशी, सर्वव्या-
 पी जाणतु, ए रीते उ द्रव्यमा सर्वव्यापी त-
 था देशव्यापीनुं स्वरूप जाणतु,

उ ए द्रव्य अप्पेसा-अग्नेशी एटले
 कोइ द्रव्य बीजा द्रव्यमां मवेश करी भळी

जता नहीं, अने एक बीजानु कोइकोइनु काम
 पण करता नहीं, जमे कोइ दुरूान उपर पा-
 च वाणोतर रहेता होय ते सर्व पोतपोतानु
 कार्य फरमाव्या मुजब कर्या करे, अने सहु
 सहुनी मर्यादाया चाछे, तेम लोकमा छ द्र
 व्य भेजा ग्या छे, छ द्रव्य पोतपोतानी म-
 र्यादाया बर्ते छे, पण निश्चयनये कोइ पण
 बीजाया माहोमाहे भटता नहीं, माटे अपवेशी
 जाणवा. ए रीते एह द्रव्यनु स्वरूप नार भागे
 भव्य जीवोए जाणयु.

हरे एकेना द्रव्यमा आठ पथ कहे छे.

आठ पक्षना नाम—एक^१ निम्ब, बीजे
 अनित्य^२, बीजे एक^३, चौथो^४ अनेक, पांचमे
 सत्^५, छठो असत्^६, सातमो वक्तव्य, आठमे
 अवक्तव्य.

ધર્માસ્તિકાયના ચાર ગુણ નિત્ય છે. તથા પર્યાયમા ધર્માસ્તિકાયનો એક સ્વધ નિત્ય છે. સાક્ષીના દેશ, પ્રદેશ, અને અગુરુ લઘુ, એ ત્રણ પર્યાય અનિત્ય છે. અધર્માસ્તિકાયના ચાર ગુણ, તથા એક લોકપ્રમાણ સ્વંધ નિત્ય છે અને વાકીના ત્રણ પર્યાય અનિત્ય છે. આકાશસ્તિકાયના ચાર ગુણ, તથા લોકાલોક પ્રમાણ સ્વધ નિત્ય છે, અને દેશ, પ્રદેશ, તથા અગુરુ લઘુ, એ ત્રણ પર્યાય અનિત્ય છે. કાલ-દ્રવ્યના ચાર ગુણ નિત્ય છે, અને ચાર પર્યાય અનિત્ય છે. પુદ્ગલ દ્રવ્યના ચાર ગુણ નિત્ય છે, અને ચાર પર્યાય અનિત્ય છે. જીવ દ્રવ્યના ચાર ગુણ, અને ત્રણ પર્યાય નિત્ય છે, અને એક અગુરુ લઘુ પર્યાય, અનિત્ય છે. એ રીતે નિત્યાનિત્ય પક્ષ ક્ષણો.

દ્વે પદ્ દ્રવ્યમા એક અનેક વ
વન્તે છે

એક ધર્માસ્તિકાય, રીજો અધર્મોસ્તિકાય
એ વે દ્રવ્યના ગ્થ લોકાકાશ પ્રમાણ એક
છે અને ગુણ અનતા છે. આકાશ દ્રવ્યનો
લોકાકાશ પ્રમાણ ગ્થ એક છે. અને ગુણ
અનતા છે, પર્યાય અનતા છે, પ્રદેશ અનતા
છે, માટે અનેક છે કાલ દ્રવ્યનો વર્તનાસ્તિકાય
ગુણ એક છે, અને રીજા ગુણ અનતા છે,
પર્યાય અનતા છે, સમય અનતા છે. કેમકે
અતીતકાલે અનતા સમય ગયા, અને અનાગત
કાલે અનતા સમય આવશે, તથા વર્તમાનકાલે
સમય એક છે માટે અનેક પદ્ છે.
પુદ્ગલ દ્રવ્યના પરમાણુમા અનતા છે.
એક એક પરમાણુમા અનતા ગુણપર્યાય છે.

ને અનેકપણુ છે, અને સર્વ પરમાણુમા પુદ્ગલ-
 પણું તે એકજ છે. જીવ દ્રવ્ય અનતા છે, એ-
 કેલા જીવમા પ્રદેશ અસંરયાતા છે, તથા ગુણ
 અનતા છે. પર્યાય અનંતા છે તે અનેકપણુ
 છે, પણ જીવિતવ્ય સર્વ જીવોમા એક સ-
 રસું છે, માટે એકપણુ છે.

इहा शिष्य पुछे છે કે—સર્વ જીવ એક
 સરગ્વા છે તો મોક્ષના જીવ સિદ્ધ પરમાનંદ
 મયી દેખાય છે, અને સસારી જીવ કર્મવશ
 પડ્યા દુઃખી દેખાય છે, તેનુ કેમ ? તેને ઉ-
 ત્તર આપે છે કે—નિશ્ચયનયે તો સર્વ જીવ
 સિદ્ધ સમાન છે, માટેજ સર્વ જીવ કર્મ સ્વ-
 પારી સિદ્ધ થાય છે, તેથી સર્વ જીવની સત્તા
 એક છે, વગી શિષ્ય પુછે છે કે જો સર્વ જીવ
 સિદ્ધ સમાન કહો છો તો અભવ્ય જીવ પણ

સિદ્ધ સમાન કે એમ ઠર્યું, અને તેનો મોક્ષે
જાતા નથી, તેનું કેમ ? તેને ઉત્તર આપે છે
કે અમવ્ય ને ધર્મ ચીકળા છે, અને અમ
વ્યમા, પરાવર્ત ધર્મ નથી, તેથી સિદ્ધ થતા
નથી. અમવ્યને કર્મનો સમ્બંધ અનાદિ અ
નતમે માયે છે, તેથી કોડ ફાલે તે મોક્ષ
જને નહીં. ભવ્ય જીવમા પરાવર્ત ધર્મ છે
માટે કારણ સામગ્રી મળ્યાથી પદ્મટણ પામે
છે, અને ગુણથ્રેણિ ચઢીને સિદ્ધ થાય છે.
આત્માના આઠ રુચક પ્રદેશ, નિશ્ચય નયથી
ભવ્ય તથા અમવ્ય સર્વ જીવોના સિદ્ધ સ
માન છે, માટે સર્વ જીવની સત્તા એક સર
સ્વી છે. એ આઠ રુચક પ્રદેશને કર્મ ગ્રીહ
કુલ લાગતા નથી, તે આચારાગમૂચની થી
૧ કૃત ટીકાના ક્ષોરુચિજય અ

ध्ययनमा प्रथमोद्देशके कष्टु त्रे,

इवे सत् तथा अमत् पक्ष कहे छे. ए
छ द्रव्य स्वद्रव्य, स्वक्षेत्र, स्वकाल, अने स्व-
भावपणे सत् एटले छता छे, अने परद्रव्य
परक्षेत्र, परकाल, अने परभावपणे असत् ए-
टले अछता छे. तेनी रीत वतारवाने माटे ए
पइ द्रव्यनो द्रव्य, क्षेत्र, काल, अने भाव,
कहीये त्रीए.

दठ्वगुणसमुदाउ

खित्तओगाहवट्टणाकालो

गुणपज्जाय पवत्ति

भावोनिअवधुधम्मोसो ॥१॥

धर्मास्तिक्रायनो मूल गुण चलण सहाय
पणो ते स्वद्रव्य,

સ્થિતિ સદાયપણો તે સ્વદ્રવ્ય જાણવો. આ
 કાશાસ્તિકાયનો મૂલ્લ ગુણ અવગાદપણો તે
 સ્વદ્રવ્ય, કાલદ્રવ્યનો મૂલ્લ ગુણ વર્તના લક્ષ્ણ
 પણો તે સ્વદ્રવ્ય જાણવો. તથા પુદ્ગલ દ્રવ્ય
 નો મૂલ્લગુણ પૂરણ ગલનપણો તે સ્વદ્રવ્ય જા
 ણવો. જીવ દ્રવ્યનો મૂલ્લ ગુણ જ્ઞાનાદિકવે
 તના લક્ષણપણો તે સ્વદ્રવ્ય, એ છ દ્રવ્યનો
 સ્વદ્રવ્યપણો કહ્યો.

હવે પદ દ્રવ્યનો સ્વક્ષેત્ર કહે છે—ધર્મા-
 સ્તિકાય અને અધર્માસ્તિકાયનો સ્વક્ષેત્ર અસ-
 રૂપાત પ્રદેશમય જાણવો આકાશ દ્રવ્યનો
 સ્વક્ષેત્ર અનત પ્રદેશમય જાણવો. કાલ દ્ર-
 વ્યનો સ્વક્ષેત્ર નમયરૂપ છે પુદ્ગલ દ્રવ્યનો
 એક પરમાણુ છે. પરમાણુ આ અનતા
 જીવ દ્રવ્યનો સ્વક્ષેત્ર એક જીવના અસ-

રયાતા પ્રદેશ છે.

હે સ્વકાલ તે પદ્મદ્રવ્યમા અગુરુ લઘુ-
નો છે. છળ દ્રવ્યના પોત પોતાના ગુણ પર્યાય
તે સર્વ દ્રવ્યનો સ્વભાવ જાણવો. સારાશકે
ધર્માસ્તિકાયમા પોતાનાજ દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાલ,
ભાવ છે પણ વીજા પાંચ દ્રવ્યના નથી. તથા
અધર્માસ્તિકાયમા પણ પોતાનાજ દ્રવ્ય,
ક્ષેત્ર કાલ, ભાવ છે પણ વીજા પાંચ દ્રવ્યના
નથી. આકાશાસ્તિકાયમા આકાશના જ દ્ર-
વ્યાદિક ચાર છે, પણ વીજા પાંચ દ્રવ્યના
નથી. તથા કાલ દ્રવ્યમા કાલના દ્રવ્યા-
દિક ચાર છે, પણ વીજા પાંચ દ્રવ્યના નથી.
પુદ્ગલ દ્રવ્યના દ્રવ્યાદિ ચાર પુદ્ગલ દ્ર-
વ્યમા છે, પણ વીજા પાંચ દ્રવ્યના નથી તથા
જીર દ્રવ્યના દ્રવ્યાદિક ચાર તે જીવ દ્ર-

વર્ષમાં છે, પણ ત્રીજા પાંચ દ્રવ્યના નથી. “ગુણપર્યાયરત્દ્રવ્યમ્-” દ્રવ્યથી અભેદપણે ગુણપર્યાય હોય તેને દ્રવ્ય કહે છે તથા સ્વ-ર્મનો આધારવ્રતપણો તેને ક્ષેત્ર કહે છે, અને હટપાત વ્યયની વર્તના તેને કાલ કહે છે, તથા વિશેષ ગુણ પરિણતિ, સ્વભાવ પરિ-ણતિ, પર્યાય મુખ્ય તે સ્વભાવ કહીએ

અત્ર એક-ભેદ સ્વભાવ, વીજો-અભેદ સ્વભાવ, વીજો-ભવ્ય સ્વભાવ ચોથો-અભ-વ્ય સ્વભાવ અને પાંચમો-પરમ સ્વભાવ, એ પાંચ સ્વભાવ જાણવા. તેમાં દ્રવ્યના સર્વ ધ-ર્મને પોતપોતાના સ્વ સ્વ કાર્ય કરોકરી ભેદ સ્વભાવ છે, અને અવસ્થાનપણે અભેદ સ્વ-ભાવ છે, અણવસ્થાન સ્વભાવે અભવ્ય સ્વ-ભાવ છે, તથા વલ્લટણ સ્વભાવે ભવ્ય સ્વભાવ

(૫૩)

હે દ્રવ્યના સર્વ ધર્મ તે વિશેષ ધર્મને અનુ-
યાયીજ પરિણમે, તે માટે તે પરમ સ્વભાવ
કહીએ. એ સામાન્ય સ્વભાવ જાણવા. એ રીતે
. ડાદ્રવ્ય સ્વગુણે સત્ છે અને પરગુણે
અસત્ છે.

-હવે છાદ્રવ્યમાં વક્તવ્ય તથા અવક્તવ્ય
વક્તવ્ય કહે છે.

એ છાદ્રવ્યમાં અનંતા ગુણ પર્યાય તે
વક્તવ્ય એટલે વચને કહેવા યોગ્ય છે, અને
અનંતા ગુણપર્યાય તે અવક્તવ્ય એટલે વચને
કરી કહી શકાય નહીં એવા છે. કેવલ
જ્ઞાની મહારાજે જ્ઞાને સમસ્ત ભાવ દીઠા
તેના અનંતમે ભાગે જે વક્તવ્ય એટલે કહેવા
યોગ્ય હતા તે કહ્યા. વળી તેનો પણ અનંતમો

પ્રમા શુદ્ધતા તેના અમંત્વમાત્રા ભાગે દાહ
આગમ રચા છે. એ ઉ દ્રવ્યમાં આઠ વખ શક્તિ

હે નિચ તથા અનિચ પસંધી ચતુર્ભંગી
ડણી તે ઘટાર છે. જેની આદિ નથી અને
અંત નથી તે અનાદિ અનન્ત પદોને માગો
જાણવો તથા જેની આદિ નથી પણ અંત
છે, તે અનાદિ સાથે ઘટા માગો જાણવો.
તથા જેની આદિ પણ છે અને અંત પણ છે
તે સાદી સાથે ઘટા માગો જાણવો. ઘટા
જેની આદિ છે, પણ અંત નથી, તે સાદિ અનન્ત
નામ ઘાંથો માગો જાણવો.

હેવ એ ઘાર માગાદ્રવ્યોમા જેની રાંત
હતેર છે, તે ઘટાવે છે

જીવ દ્રવ્યમા જ્ઞાનાદિક ગુણ તે અનાદિ
અનન્ત છે. નિત્ય છે. મજ્ય જીવને કર્મ સાથે

(८६)

संज्ञ अनादि छे. पण सिद्ध धाय मे त्त्यारे
सृते आवे छे, तेथी ए अनादि सात शीजो
भागो जाणवो. देवता, मनुष्य तिर्येच अने
नारकी प्रसृग्वना भव करया, ते सादि सात
भागो छे जे जीव कर्म ग्वपात्री मोक्षे गया
नी मोक्षपणे आदि छे, अने पाडु ससारमा
कोड बन्वत आयवु नथी माटे अंत नथी,
तेथी ते आश्रयी सादि अनंत भागो छे. अभ-
व्य जीव माये कर्मनो सप्र अनादि अनंत
मे जीव द्रव्यना चार गुण अनादि अनंत
छे. जीवने कर्म साथे संयोग ते अनादि सात
छे, पण अभव्यने नहीं अभव्यने कर्म संयोग
अनादि अनंत छे.

धर्मास्तिकायमा चार गुण अने पाचमां

માગો નથી દેગ, વદેગ, અને અગુરુ છપ્પ
 તે સાદિ સાત માગે છે તથા સિદ્ધના જીવો,
 અર્ધાન્નિશાપના જે વદને રચા છે, તે વદેશ
 આર્થને સાદિ અનેત માગા છે. પર્વાત રીતે
 અર્ધાન્નિશાપમાં પણ વૈભવો જાણતી.

આજ્ઞા દ્રવ્યમાં ગુણ તથા ગ્રંથ અનાદિ
 અનેત છે તેજો માગો નથી. તેના દેગ, વદેગ
 તથા અગુરુ છપ્પ, સાદિ સાત છે. તથા
 સિદ્ધનાં જીવની સાથે જે ગરથ તે સાદિ
 અનેતમાં માગ છે. પુદ્ગલ દ્રવ્યમાં ગુણ, અનાદિ
 અનેત છે જેવું પુદ્ગલનાં મરથ અધ્યયને
 અનાદિ અનેત છે, અને મધ્ય જીવને અનાદિ
 સાત છે, પુદ્ગલના મરથ સર્વ સાદિ સાત
 છે જે સ્વયં વચાયા તે સ્થિતિ પ્રમાણે રહી
 શકે છે, તેની નવા વંચાય છે સાદિ

अनंत भागो पुद्गल द्रव्यमा नयी.

काल द्रव्यमा अनादि अनंतमा भांगे चार गुणो छे. पर्यायमा अतीत काल अनादि सात छे. अने वर्तमानकाल सादि सात छे. तथा अनागत कालसादि अनत छे. ए कालनु स्वरूप सर्व उपचारथी छे, ए रीते काल द्रव्यमा चौभंगी जाणवी.

हरे द्रव्य, क्षेत्र, काल, अने भायमां चौभंगी कहे छे.

जीव द्रव्यमा स्वद्रव्यथी ज्ञानादिक गुण छे ते अनादि अनत छे,

स्वक्षेत्रे जीवना प्रदेश असंख्याता छे. ते सादि सांत छे. तदुद्वर्तनापणे फरे छे, ए हेतुथी, अथवा अवगाहना माटे सादि सात छे, पण

છે, ત્રિમાન કાચ સાદિ માત્ર ૮ અનાગત
કાચ સાદિ અનેત છે,

પુદ્ગલ દ્રવ્યમા સ્વદ્રવ્ય ત્રિ પૂરણ ગણન-
ધર્મ છે તે અનાદિ અનેત છે અને સ્વશેષ
પરમાણુ તે સાદિ માત્ર છે સ્વદ્રવ્ય પ્રગુલ
અણુ તે અનાદિ અનેત છે અણુ અણુનો ઉ-
પજ્જરો વિણમરો તે સાદિ માત્ર છે. દામાત્ર
તે ગુણ ચાર, અનાદિ અનેત છે, વર્ણાદિ
પર્ણાષ ચાર, વર્ણ, ગંધ, રસ અને સ્પર્શ તે
સાદિ માત્ર છે ૮ દ્રવ્યાદિ ચારની પુદ્ગલ
દ્રવ્યમા પૌર્ણી જાણવી

દ્રવ્ય ૮ દ્રવ્યના સંયેષ આશ્રયીને પૌર્ણી
દેખાદે છે.

તેમા પ્રથમ આશ્રય દ્રવ્ય છે તેમાં પ્ર
લોકાશ્રયમા ૧૫૩ દ્રવ્યમાનુ પાંચ પળ દ્રવ્ય

पुद्गल साथे मळेठा सक्रिय छे, अने पुद्गल
द्रव्यी रहित थाय त्यारे अक्रिय छे पुद्गल
द्रव्य सदा सक्रिय छे.

ह्वं एक अनेक पक्षी निश्चय ज्ञान
कहेवाने नय रुहे छे, सर्व द्रव्यमां अनेक
स्वभाव छे, ते एक वचनथी कथा जाय नहीं
मांटे मांहीपाहे नयवडे सत्तेपपणे कहे १ छे.

દ્રવ્યનો અનાદિ અનત સંવધ જાણવો. આકાશ મદેશની સાથે પુદ્ગલ પરમાણુનો સાદિ સાત સંવધ જાણવો. ઇમ આકાશ દ્રવ્યની પેટે ધર્માસ્તિકાય તથા અધર્માસ્તિકાય દ્રવ્યનો પણ સંવધ જાણવો. નિશ્ચયનયે છ ઇ દ્રવ્ય સ્વસ્વભાવે પરિણમી રહ્યા છે તે પરિણામીપણો સદા શાશ્વતો છે તે માટે અનાદિ અનત છે.

જીવ દ્રવ્ય તથા પુદ્ગલ દ્રવ્ય બંને મઠી સંવધપણાને પામે છે અને તેથી તેને પરપરિણામીપણો છે. તે પરપરિણામીપણુ અભવ્ય જીવને અનાદિ અનત છે, અને ભવ્ય જીવને અનાદિ સાત છે. પુદ્ગલનો પરિણામીપણો તે મત્તાઈ અનાદિ અનત છે અને પુદ્ગલનુ મઠ્ઠુ વિ-સ્વસ્તુ તે સાદિ સાત ભાગે જાણવું. જીવ દ્રવ્ય

પુદ્ગલ સાથે મળેલા સક્રિય છે, અને પુદ્ગલ દ્રવ્યથી રહિત થાય ત્યારે અક્રિય છે પુદ્ગલ દ્રવ્ય સદા સક્રિય છે.

હવે એક અનેક પક્ષથી નિશ્ચય જ્ઞાન કહેવાને નય કહે છે, સર્વ દ્રવ્યમાં અનેક સ્વભાવ છે, તે એક વચનથી કથા જાય નહીં માંટ માંદોમાદે નયરહે સંબેષપણે કહે છે.

મૂલ નયના ત્રે ભેદ છે. એક દ્રવ્યાધિક અને બીજો પર્યાયાર્થિક. તેમા ઉત્પાદ વ્યય પર્યાયને ગૌણપણે અને પ્રધાનપણે દ્રવ્યની ગુણ સત્તાને ગ્રહે તેને દ્રવ્યાધિક નય કહે છે તેના દશ ભેદ છે

૧ સર્વ દ્રવ્ય નિત્ય છે તે નિય દ્રવ્યાધિક.

(૬૪)

૨ અગુહ લઘુ અને ક્ષેત્રની અપેક્ષા ન કરે અને મૂલ ગુણને પિંટપણે ગ્રહે તે એક દ્રવ્યાર્થિક

૩ જ્ઞાનાદિક ગુણે સર્વ જીવ એક સરસ્વા છે, માટે સર્વ જીવોને એક કહે અને સ્વદ્રવ્યાદિકને ગ્રહે તે સત્દ્રવ્યાથિક જેમ સત્ લક્ષણ દ્રવ્યમ્ .

૪ દ્રવ્યમા કહેવા યોગ્ય ગુણ અગીકાર કરે તે દ્રવ્યાથિક જાણવો.

૫ આમાને અજ્ઞાની કહી કોલાઘવો તે અશુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિક નય જાણવો.

૬ સર્વ દ્રવ્ય ગુણ પર્યાપ સહિત છે એમ કહેવું તે અન્વય દ્રવ્યાર્થિક.

૭ સર્વ જીવની મૂલ સત્તા એક છે તે પરમ દ્રવ્યાથિક જાણવો

૮ સર્વ જીવના આઠ રુચક પ્રદેશ નિર્મલ છે તે શુદ્ધ દ્રવ્યાર્થિક નય જાણવો.

૯ સર્વ જીવના અસર્યાતા પ્રદેશ એક સરસ છે તે સત્તાદ્રવ્યાર્થિકનય જાણવો.

૧૦ ગુણ ગુણી એક છે તે પરમભાવ ગ્રાહક દ્રવ્યાર્થિક નય જામવો જેમ આત્મા જ્ઞાનરૂપ છે.

દ્રવ્યાદિક દ્રવ્યાર્થિક નયના દશ ભેદ ધરા. દ્રવે પર્યાયાર્થિક નયના છ ભેદ કહે છે.

જે પર્યાયને ગ્રહે તેને પર્યાયાર્થિક નય કહે છે, તેના છ ભેદ નીચે પ્રમાણે

એક દ્રવ્ય પર્યાય, ત્રીજો દ્રવ્ય યજન પર્યાય, ત્રીજો ગુણપર્યાય, ચોથો ગુણ વ્યજન પર્યાય, પાંચમો સ્વભાવ પર્યાય, છઠ્ઠો ત્રિભાવ પર્યાય.

(२६)

१ जीवने भव्यपणु तथा सिद्धपणुं क
हेषु ते द्रव्यपर्याय

२ जे द्रव्यना भदेशनु मान ते द्रव्य
व्यजनपर्याय.

३ एक गुणयी अनेकता धाय. जेय ध
र्माधर्मादि द्रव्य योताना चलण सहकारादि
गुणयी अनेक जीव तथा पुद्गलने सदाय
कर तेने गुणपर्याय नव कहे छे.

४ एक गुणना घणा भेद ते गुण व्य-
जनपर्याय कहीए.

५ स्वभाव पर्याय ते अगुर लघु पर्या-
यी, जाणवो ए पां० पर्यायो सर्व द्रव्य
या छे.

६ विभाग पर्याय ते जीव, पुद्गल, ए

वे द्रव्यमा छे. जीव जे चार गतिना नवा नवा भव करे, ते जीवमा विभाव पर्याय तथा पुद्गलमा स्वधपणु ते विभावपर्याय जाणवो.

इवे पर्यायना बीजा छ भेद कहे छे— एक अनादि नित्य पर्याय, ते पुद्गल द्रव्य-नो मेरु प्रमुख. बीजो सादि नित्य पर्याय ते जीव द्रव्यनी सिद्धावस्था, सिद्धारगाहनादिक

बीजो अनित्य पर्याय ते समय समय-मा द्रव्य उपजे विणसे छे ते. “सादिसा-त पर्याया भव शरीराध्यवसायादयः” इति नयचक्रे. चोथो अशुद्ध अनित्य पर्याय ते जन्म मरण थाय छे ते वडे कहेवो. पांचमो उपाधि पर्याय ते कर्म संबध छहो शुद्ध पर्याय जे मूल पर्याय सर्व द्रव्येना एक सर खा छे ते, एवं पर्यायार्थिकनुं स्वरूप कहुं.

નયચક્ર તથા આગમસાર કથાના મતે રીજા
વર્યાયના છ એદમા તફાવત પદે છે. તત્ત્વ-
વેવલિગમ્યમ્

સાતનય.

૧ નૈગમ ૨ સગ્રહ ૩ વ્યવહાર ૪ રુજુમુ-
ત્ર ૫ શબ્દ ૬ સમભિરુદ્ધ ૭ એવંશુત ૮ સાત
નયના નામ જાણવા

૧ નૈગમનય

નથી એક ગમો તે જેનો તેને નૈગમનય
કહે છે, ગુણનો વા કાર્યનો એક અંશ ઉપ-
ન્યો હોય તો તે નૈગમનય કહીયે, જેમ કોઈ
મનુષ્યને પાકી છાવવાનું મન થયું ત્યારે તે
વગડામા છાકડા હેવા ચાલ્યો, તેને રસ્તામા
રીજો કોઈ માણસ મેગો થયો તેને પૂછયું

के, तु कयां जाय डे ते बारे तेणे कडु के
हुं पाळी छेवा जाड हूं. ते पाळी तो हजु
धडी नथी, एण मनविषे चित्त्युं ते थड
एम गण्युं. तेम नैगम नय सर्व जीवने सिद्ध
समान कहे छे कारण के सर्व जीवीना
आठ रुचक प्रदेश निर्मळ सिद्ध समान छे,
तेथी एक अंशे सिद्ध छे, ते माटे सिद्ध स-
मान सर्व जीव कक्षा. ते नैगम नयना त्रण
भेद छे. अतीत नैगम, अनागत नैगम, अने
वर्तमान नैगम. आ प्रमाणे आगमनार ग्रंथमा
रुप्युं छे

नयचक्र बाह्यरूपां नैगमनयना
त्रण भेद कक्षा छे. १ आरोप २ अश ३ सं-
कल्प. तथा विगेषावश्यरुमा चोयो भेद
एण उपचारपणे कहे छे. नथी एकगमो-अ-

ભિમાર્ય તે જેનો તેને નૈગમનય કહે છે. નૈ-
ગમનય અનેક આશયી છે, તે નૈગમનયના
ચાર ભેદ છે, નૈગમના ભેદ પૈકી આરોપ નૈ-
ગમના ચાર પ્રકાર છે.

૧ દ્રવ્યારોપ, ૨ ગુણારોપ, ૩ કાલારો-
પ, કારણાધારોપ

૧ ગુણાદિક્રમા દ્રવ્યપણો માનવો તે
દ્રવ્યારોપ જેમ વર્તના પરિણામ તે પચા-
સ્તિકાયનો પરિણમન ધર્મ છે, તેને કાલ
દ્રવ્ય કહીને બોલાવ્યો. એ કાલ તે ભિન્ન
વિંદ રૂપ દ્રવ્ય નથી, પણ આરોપે દ્રવ્ય છે,
માટે દ્રવ્યારોપ જાણવો. દ્રવ્યને ગુણનો આ
રોપ તે જેમ જ્ઞાન ગુણ છે, પણ જ્ઞાનો તેજ
આત્મા, એમ જ્ઞાનને આત્મા કહ્યો, તે ગુણ-
રોપ જાણવો તથા જેમ શ્રી મદાવીર સ્વા

મીનું નિર્વાણ થયાં ઘણો કાલ ગયો છે, પણ
આજ દીવાલીના દીવસે વીરનિર્વાણ છે,
એમ જે કહેવું, તે વર્તમાનકાલમાં અતીત
કાલનો આરોપ કર્યો જાણવો તથા આજ
શ્રી પદ્મનાભ પ્રભુનો નિર્વાણ છે, એમ જે કહેવું
તે વર્તમાન કાલમાં અનાગતકાલનો આરોપ.
પ્રવી રીતે અતીતના વે ભેદ છે. તથા અના-
ગતના વે ભેદ છે. તથા વર્તમાનના પણ વે ભેદ
છે તે સર્વ મઠી કાલારોપના છ ભેદ જાણવા.
ચોથો મઠી કારણવિષે કાર્યનો આરોપ કરવો
તે કારણાદ્યારોપ જાણવો.

તે કારણ ચાર છે. ૧ ઉપાદાન કારણ,
૨ નિમિત્ત કારણ, અસાધારણ કારણ, ૪
અપેક્ષા કારણ, તેમાં વાચ્ય દ્રવ્ય ક્રિયા તે
સાધ્ય સાક્ષેપવાચ્છાને ધર્મનું નિમિત્ત કારણ

छे तोपण तेने धर्मकारण बहीए. तेमज श्री तीर्थकर मोक्षनुं कारण छे तेथी तेमने 'तार-याण' कथा ते कारणमा फर्चापणानो आरोप कर्यो. एम आरोपता अनेक प्रकारे छे ते कारणाधारोप

बळी सकल्प नैगमना वे भेद छे ? स्व-परिणामरूप वीर्य चेतनानो जे नवो नवो क्षयोपशम छेवो ते २ कार्यांतरे नरे नवे कार्ये नवो नवो उपयोग घाय ते. ए वे भेद थया. तथा अश नैगमना पण वे भेद छे. १ भिन्नांश ते जुदो अश, स्वधादिकनो. बीजो आमिन्नाश ते जे आत्माना प्रदेश तथा गुणना अवि-भाग इत्यादिक ए सर्व नैगमनयना भेद प्राणवा

(२) संग्रहनय.

सामान्यवस्तुसत्ता संग्राहक संग्रहःसद्वि-
विधः सामान्य संग्रहः विशेषसंग्रहश्च सामान्य
संग्रहो द्विविधः मूलतउत्तरतश्च मूलतोऽस्तिन्वा
दिभेदतः पट्टविध उत्तरतो जाति समुदाय
भेदरूप जातितः गवि गोत्वं, घटे घटत्व,
वनस्पतौ वनस्पतित्व, समुदायतो सहकारात्मके
वने सहकारवन, मनुष्यसमुहे मनुष्य वृद्
इत्यादि समुदायरूपः अथवा द्रव्यमिति सामान्य
संग्रहः जीव इति विशेष संग्रहः

अर्थः सामान्ये करी मूल सर्व द्रव्य
व्यापक नित्यत्वादिक् सत्तापणे रथा जे धर्म
नेनो जे संग्रह करे तेने संग्रहनय कहे छे.

तेना बे भेद छे. १ सामान्य संग्रह २ विशेष

संग्रह.

સામાન્ય સંગ્રહના ૨ ભેદ છે. ૧ મુ
 સામાન્યસંગ્રહ, ૨ ઉત્તર સામાન્યસંગ્રહ. વળ
 મૂળ સામાન્યના અસ્તિત્વ, વસ્તુત્વ દ્રવ્યત
 પ્રમેયત્વ, સસ્ત્ર, અગુહ્યપ્રુત્વ એ છે ભેદ ને
 તથા ઉત્તર સામાન્યના ૩ ભેદ છે

૧ જાતિ સામાન્ય, ૨ સમુદાય સામાન્ય
 ત્વ ગાયના સમુદાયમાં ગોત્વરૂપ જાતિ છે, ત
 ઘટ સમુદાયમાં ઘટત્વ અને વનસ્પતિમાં વ
 સ્પતિષ્ણો તે જાતિ સામાન્ય ઘણો. અથવા
 સમૂહને એક વન કહે, તથા મનુષ્યના સમુદ
 મનુષ્ય ગ્રહણ થાય, તે સમુદાય સામાન્ય
 ઉત્તર સામાન્ય તે ચક્ષુર્દર્શન તથા અચપુર્દ
 ગ્રાહી છે, અને મૂળ સામાન્ય તે અવાધિ
 તથા કેવલ દર્શનથી ગ્રહવાપે છે.

અથવા છે દ્રવ્યના સમુદાયને દ્રવ્ય

हेतु, ए सामान्य संग्रह अने जीवने जीव द्रव्य कही अजीव द्रव्य यकी जुदो पाडवो ते विशेष संग्रह. विशेषावश्यकता संग्रहन-यना चार भेद कथा छे. १ संग्रहित संग्रह, २ पिंडित संग्रह, ३ अनुगम संग्रह, ४ व्यतिरेक संग्रह.

१ सामान्यपणे वहेचण विना ग्रहण थाय एवो जे उपयोग अथवा एवु जे वचन अथवा एवो धर्म कोईपण वस्तुने विषे होय तेने संग्रहित संग्रह कहीए.

२ एक जाति माटे एकपणो मानीने ते एक मध्ये सर्वनो ग्रहण थाय जेम “ एगे आया ” “ एगे पुग्गले ” इत्यादि वस्तु अनंति छे पण जाति एक

इण थाय छे ते बीजो पिंडित संग्रह-
हीए.

जे अनेक जीवरूप अनेक व्यक्ति छे
त पाहीए, “ जेम सच्चिन्मय आत्मा ”
व जीव तथा सर्व प्रदेश अने सर्व
जीवना लक्षण छे, ते अनुगम संग्र-
हीए.

त ना रुहेसथी तेनाथी इतरनो
पणे ज्ञान थाय ते, जेम अजीव छे
जीव नही ते अजीव कहीए, एटले
वि छे एम व्यक्तिरेक वचने ठर्यो.
मे जीवनो संग्रह थाय छे, ते
ग्रह कहीए

नाम स्वीयाथी सर्व गुण पर्याय प-
त आवे ते संग्रहनय जाणवो

दृष्टत—जेम कोइक मनुष्ये प्रभाते दातण करवाने अर्थे पोताना घरना वारणे वेशीने चाकरने कलुं के दातण लड आवो ! तेगरे चाकर पुरुष, पाणीनो लोटो, रमाळ, दातण एम सर्व चीज लड आव्यो शेडे तो एक दातण नाम लडने मंगायुं हतुं, पण सर्वनो संग्रह करी चाकर लड जाव्यो ते रीते संग्रहनय जाणवो

(३) व्यवहारनय

“संग्रहग्रहीतवस्तु भेदांतरेण विभजन व्यवहरण, प्रवर्तनं वा व्यवहारः सद्विधिः शुद्धोऽशुद्धश्च ॥

संग्रहनये ग्रहीत जे वस्तु तेने भेदांतरे वदेचवु, तेने व्यवहारनय कहे उे. जेम द्रव्य

એવુ સામાન્ય નામ કહ્યુ, તેમા વહી વહેંચણ
 કરીએ જે દ્રવ્યના વે ભેદ છે, એક જીવ દ્રવ્ય
 તથા વીજુ અજીવ દ્રવ્ય, તેમા પણ વહેંચણ
 કરીએ જે જીવના વે ભેદ છે એક સસારી
 વીજા સિદ્ધ, વહી તેમા પણ સંસારીના વે
 ભેદ છે. એક સ્થાવર, વીજો ગ્રહ. તેમા સ્થાવર-
 રના પૃથ્વીકાય, અપકાય, તેજકાય, વાયુકાય,
 અને વનસ્પતિકાય, એ પાંચ ભેદ છે, ગ્રહના
 ચાર ભેદ છે વેરંદ્રી, તેરંદ્રી, ચૌરંદ્રી, અને
 પચેંદ્રી. પશ્ચેન્દ્રિયના દેવતા, મનુષ્ય, ત્રિયંચ
 અને નારકી એમ ચાર ભેદ છે. એમ છત્તરોતર
 જીવના ૫૬૩ ભેદની વહેંચણ કરવી હત્યા
 દિક સવે અવહારનયનો સ્વભાવ જાણવો.
 અથવા મવર્તન વ્યવહારના વે ભેદ છે ૧ શુદ્ધ
 વ્યવહાર ૨ અશુદ્ધ વ્યવહાર.

सर्वद्रव्यनी स्वरूप शुद्ध प्रवृत्ति-जैम
धर्मास्तिकायनी चक्रण सहायता तथा
जीवनी शायकता इत्यादिकने वस्तुगत शुद्ध
व्यवहार कहीष.

द्रव्यनो उत्सर्ग नीपजवा माटे जे रत्न-
त्रयिनी शुद्धता, गुणस्थाने श्रेणि आरोहणरूप
ते साधन शुद्ध व्यवहार कहीष.

अशुद्ध व्यवहारना वे भेद छे १ सदभूत
व्यवहार २ असदभूत व्यवहार. तेमा जे क्षेत्रे
अवस्थाने अभेद रद्या जे ज्ञानादिगुण तेने
परस्पर भेदे कहेवा, ते सदभूत व्यवहार.
तथा हुं क्रोधी छुं, हुं मानी छुं, अथवा दे-
यता छुं, मनुष्य छु, इत्यादि देवतापणे ते हे-
तुपणे परिणमतां ग्रथा जे देवगति विपाकी
कर्म तेने उदयरूप मभाव छे

ज्ञान विना भेद ज्ञानशून्य जीव ते एक करी माने छे, ते असद्भूत अशुद्ध व्यवहार करीए, तेना रे भेद छे.

१ आ शरीर मारु छे, हु शरीरी छु इत्यादि कहेवु तेने सश्लेषित असद्भूतव्यवहार जाणवो.

२ आ पुत्र मारो, आ स्त्री, कुडुव, घनधान्यादिक नवविध परिग्रह मारो छे एम जे कहेवु ते असश्लेषित असद्भूत व्यवहारनयथी जाणयु. ते असश्लेषित असद्भूत अशुद्ध व्यवहारना वे भेद छे एक उपचरित अने गीजो अनुपचरित.

विशेषावश्यक महामात्र्यां व्यवहारनयना मूल वे भेद छे.

१ बहेचणरूप व्यवहार.

२ प्रवृत्तिरूप व्यवहार.

प्रवृत्ति व्यवहारना त्रण भेद छे. वस्तु-
प्रवृत्ति, साधनप्रवृत्ति, लौकिकप्रवृत्ति. तेषां
साधन प्रवृत्तिना त्रण भेद छे.

१ जे अरिहंतनी आशाए श्रुद्ध साधन
मार्गे इह लोक संसार पुद्गल भोग आसं-
मादिदोष रहीत जे रत्नत्रयिनी परिणति,
परभव त्याग सहित ते लोकोत्तरसाधन प्रवृत्ति
नामे पहिलो भेद जाणवो.

२ स्याद्वाद विना मिथ्याभितिवेष
सहित साधन प्रवृत्ति ते दुःसाधनिक साधन
प्रवृत्ति.

३ लोकनी स्व स्वदेश कुलनी चाले
प्रवृत्ति ते लोक व्यवहार प्रवृत्ति ए त्रण
प्रकारनी प्रवृत्ति जाणवी.

શાસ્ત્ર સ્વરૂપ દેખીને મેદની વેદોચ્ચેષ કરે અને જે શાસ્ત્ર દેખાતા ગુણનેજ માને પણ અતરંગ સત્તાને ન માને, તેને વ્યવહારનય કહે છે, આ નયમા આચાર ક્રિયા મુખ્ય છે. વ્યવહારનયે જીવની અવસ્થા અને પ્રકારે છે.

વસ્તી વ્યવહારવયના છ મેદ છે :

૧ શુદ્ધ વ્યવહાર, તે પૂર્વના ગુણ ઠાણાનું છોડવું, અને સ્વપરના ગુણઠાણા પ્રહણ કરવું, તેને શુદ્ધ વ્યવહારનય કહે છે. અથવા જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર ગુણ તે નિષ્કલનયે એક રૂપ છે, પણ તે શિષ્યને સમજાવવા જુદા જુદા મેદ કરવા તે શુદ્ધ વ્યવહારનય જાણવો.

२ जीवमा अज्ञान रागद्वेष लाग्या छे ते अशुद्धपणो छे मोटे अशुद्ध व्यवहार जाणवो.

३ पुण्यनी क्रिया करवी वा शुभपरिणति प्रवृत्ति ते शुभ व्यवहार.

४ पापनी क्रिया करवी वा अशुभ परिणति प्रवृत्ति ते अशुभ व्यवहार.

५ धन कुंडुंर प्रत्यक्षपणे पोतानाथी जुदा छे पण जीवे पोताना करी जाण्या छे ते उपचरित व्यवहार.

६ शरीर, छेश्या, योग अने इद्रिय इत्यादि वस्तुओ पोताना आत्मा यकी जुदी छे तेने आपणी करी जीव माने छे ते अनुपचरितव्यवहारनय मत्थी जाणवुं.

उत्पादि व्यवहारनयनुं स्वरूप जाणवु.

(८६)

ऋजुसूत्र वर्तमानग्राहक तद् वर्तमान
नामादि चतुष्कारं प्रायः नय चञ्च कर्त्ता
ऋजुसूत्रनयमा नाम, स्थापना, द्रव्य, अन्ते
भाव ए चार निक्षेपा ग्रहण करे छे.

५ शब्दनय

जे वस्तु गुणवत, तथा निर्गुणवत होय,
तेने नाम ऊही मोलावीए जे भाषा वर्गणा
थी शब्दपणे गोचर थाय, ते शब्दनय, ई
कारणथी अस्पी, द्रव्य वचनथी ग्रथा जा
नहीं पण वचनथी कहेवा ते शब्दनय कहीए
अहो जे शब्दनो अर्थ ते पणो जे वस्तुमा
वस्तुपणे पामीए, तपोर ते वस्तु शब्दनये
कहीए. जेप घटनी च्छेष्टाने फरतो होय ते
घट फहेवाय. ए शब्दनयमा व्याकरणर्थ

વર ધ્યાને, જિનમતિમા પૂજતા લાભ થાય છે.

૩ જેનું નામ હોય, તથા આકાર સ્થાપના ગુણ પણ હોય, અને લક્ષણ પણ હોય, પણ આત્માનો ઉપયોગ મળે નહીં, તેને દ્રવ્યનિક્ષેપો જાણવો. અજ્ઞાની જીવ તે જીવ સ્વરૂપના ઉપયોગ વિના દ્રવ્યજીવ છે. “ અણુ-વશોગોદબ્ધમ્ ” इति अनुयोगद्वार वचनात् વઢી કહ્યું છે કે સિદ્ધાંત ગ્રાહતાં પુછતા પદ, અક્ષર, માત્રા, શુદ્ધ અર્થ કરે છે, અને ગુરુ મુખે સદહે છે, તે પણ શુદ્ધ નિશ્ચયનયે પોતાની સત્તા ઓલ્કર્યા વિના સર્વ દ્રવ્યનિક્ષેપમા છે. જે માત્રવિના દ્રવ્યપણુ છે, તે પુણ્યપ્રધનું કારણ છે, પણ મોક્ષનુ કારણ નથી. ઇટલે જે ધર્મ કરણીરૂપ રૂઠું તપસ્યા કરે છે, પણ જીવ, અજીવ પદાર્થની સત્તા ઓલ્કરવતો નથી,

જાણવો. ઈ સ્થાપના નિષેષો નામ નિષેષા સ
 હિત હોય છે. જેમ સ્થાપનાસિદ્ધ જિનપ્રતિમા
 પ્રમુખ તે સદ્ભાવ સ્થાપના અને અસદ્ભાવ
 સ્થાપના પણ હોય છે. અકૃત્રિમ જિનપ્રતિમા
 તે નદીશ્વરદીપ પ્રમુખમા, અને જે અગ્રની
 પ્રતિમા તે કૃત્રિમ, તે સર્વ સ્થાપના જાણવી
 જેમ ચિત્રામણની સ્ત્રી ડ્યા હોય ત્યા
 સાધુ રહે નહીં. કારણ કે સ્થાપના સ્ત્રી છે
 તે સ્ત્રી તુલ્ય જાણવી. તેમજ જિનપ્રતિમા જિન
 સરગ્વી જાણવી કાલ્પી દોરીને સાપની બુદ્ધિ
 થી ફળતા માપની હિંસા લાગે છે, તેમ જિન
 પ્રતિમાને જિનની બુદ્ધિ પૂજતા-માનતા
 આત્માદિત જાણવું.

ચિત્રામણની મૂર્તિને હિંસાના પરિણામ
 થકી ફાટે તેને હિંસા લાગે છે, તેમજ જિન

ર ધ્યાને, જિનપતિમા પૂજતા લાભ થાય છે.

૩ જેનું નામ હોય, તથા આકાર સ્થા-
ના ગુણ પણ હોય, અને લક્ષણ પણ હોય,
પણ આત્માનો ઉપયોગ મળે નહીં, તેને દ્રવ્ય-
નિક્ષેપો જાણવો. અજ્ઞાની જીવ તે જીવ સ્વ-
પના ઉપયોગ વિના દ્રવ્યજીવ છે. “ અણુ-
ઓમોદવ્વમ્ ” इति अनुयोगद्वार वचनात्
જી કહ્યું છે કે સિદ્ધાંત માંચતાં પુછતા પદ,
રક્ષર, માત્રા, શુદ્ધ અર્થ કરે છે, અને ગુરુ
પુત્રે મદદે છે, તે પણ શુદ્ધ નિશ્ચયનયે પોતાની
સત્તા ઓલ્લૂપ્યા વિના સર્વ દ્રવ્યનિક્ષેપમા છે.
તે ભાવવિના દ્રવ્યપણુ છે, તે પુણ્યમધનુ કારણ
છે, પણ મોક્ષનુ કારણ નથી. એટલે જે
ર્મ કરણીરૂપ રૂઠ્ઠ તપસ્યા કરે છે, પણ
જીવ, અજીવ પદાર્થની સત્તા ઓલ્લૂપ્યતો નથી,

જાણવો. જ્યાં સ્થાપના નિસેપો નામ નિસેપા સ
 હિત હોય છે, તેમ સ્થાપનાસિદ્ધ જિનપ્રતિમા
 પ્રમુખ તે સદ્માત્ર સ્થાપના અને અસદ્માત્ર
 સ્થાપના પણ હોય છે. અત્રિમ જિનપ્રતિમા
 તે નદીશ્વરદીપ પ્રમુખમા, અને જે અત્રની
 પ્રતિમા તે કૃત્રિમ, તે સર્વ સ્થાપના જાણવી
 જેમ ચિત્રામણની સ્ત્રી જ્યાં હોય ત્યાં
 સાધુ રહે નહીં. કારણ જે સ્થાપના સ્ત્રી છે
 તે સ્ત્રી તુલ્ય જાણવી તેમજ જિનપ્રતિમા જિન
 સરસ્વી જાણવી કાલી દોરીને સાપની બુદ્ધિ
 થી હળતા સાપની હિંસા બાગે છે, તેમ જિન
 પ્રતિમાને જિનની બુદ્ધિ પૂજતા-માનતા
 આત્માદિત જાણવું.

ચિત્રામણની મૂર્તિને હિંસાના પરિણામ
 થકી ફાટે તેને હિંસા બાગે છે, તેમજ જિન

सप्तभगीनु स्वरूप.

१ स्यात् अस्ति. स्यात् कहेतां अ
कान्तपणे सर्व अपेक्षा लेइने जीवद्रव्य
आपणो द्रव्य, आपणो क्षेत्र, आपणो काल
तथा आपणो भाव एम स्वगुण पर्याये र्जा
हे, तेम सर्व द्रव्य आपणे गुण पर्याये हे ।
स्यात् अस्ति नामनो पहलो भागो जाणवो

२ स्यान्नास्ति. जीवद्रव्यमा वीजा पा
द्रव्यता द्रव्य, क्षेत्र, काल, भाव तथा, एम
नास्तिपणो जीव द्रव्यम

૧ અનુમાન પ્રમાણ, ૨ આગમ પ્રમાણ
૩ ઉપમાન પ્રમાણ.

૧ કોઈક સહીનાણ-ચિદ્ર દેખીને જે જ્ઞાન થાય, જેમ યત્ર યત્ર વૃમસ્તત્ર તત્રાગ્નિઃ જે જે ટેકાણે ધૂમ્ર હોય તે તે ટેકાણે અગ્નિ હોય. ઈટલે વૃમ્રને દેખીને જે અગ્નિનું અનુમાન થયું, તે અનુમાન પ્રમાણ.

૨ શાસ્ત્રની સાક્ષીથી જે યત્ર જાણીએ. જેમ દેવલોક, નરક, ત્રિગોદ વિગેરેનો વિચાર આગમથી જાણીએ છીએ, તે આગમ પ્રમાણ છે.

૩ કોઈક વસ્તુનો દૃષ્ટાંત આપીને વસ્તુને સમજાવવી તે ઉપમાન પ્રમાણ જાણવું

પ્રમાણ

હવે પ્રમાણ બતાવે છે.—પ્રમાણના બે ભેદ છે (૧) પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ (૨) પરોક્ષ પ્રમાણ

૧ જે જીવ પોતાના ઉપયોગથી સાક્ષાત્ દ્રવ્યોને જાણે, તેને પ્રત્યક્ષ પ્રમાણ કહે છે. જેમ કેવળી છ દ્રવ્ય પ્રત્યક્ષપણે જાણે છે, તથા દેશે છે, તે માટે કેવલજ્ઞાન સર્વથી પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન છે. મન પર્યંત જ્ઞાને, તે મનોવર્ગના પ્રત્યક્ષ જાણે, તથા અવધિજ્ઞાન, તે પુદ્ગલ દ્રવ્યને પ્રત્યક્ષ જાણે છે માટે એ બે જ્ઞાન પ્રત્યક્ષ છે

૨ મતિજ્ઞાન અને શ્રુતજ્ઞાનનો ઉપયોગ તે પરોક્ષ પ્રમાણ છે.

પરોક્ષ પ્રમાણના ત્રણ ભેદ છે.

१ अनुमान प्रमाण, २ आगम प्रमाण
३ उपमान प्रमाण.

१ फोड़क सहीनाण-चिह्न देखीने जे
ज्ञान थाय, जेम यत्र यत्र धूमस्तत्र तत्राग्निः
जे जे ठेकाणे धूम्र होय ते ते ठेकाणे अग्नि
होय. एटले धूम्रने देखीने जे अग्निनुं अनु-
मान थयुं, ते अनुमान प्रमाण.

२ शास्त्रनी साक्षीथी जे वात जाणीए.
जेम देवळोरु, नररु, निगोद विगेरेनो
विचार आगमथी जाणीए छीए, ते आगम
प्रमाण छे.

३ फोड़क वस्तुनो दृष्टात आपीने वस्तुने
ओळखावची ते उपमात प्रमाण जाणवुं

सप्तभगीनु स्वरूप

१ स्यात् अस्ति. स्यात् कहेता अने कान्तपणे सर्व अपेक्षा लेइने जीवद्रव्यमा आपणो द्रव्य, आपणो क्षेत्र, आपणो काल, तथा आपणो भाव एम स्वगुण पर्याये जीव छे, तेम सर्व द्रव्य आपणे गुण पर्याये छे. ते स्यात् अस्ति नामनो पहिलो भागो जाणरो

२ स्थान्नास्ति. जीवद्रव्यमा बीजा पाच द्रव्यना द्रव्य, क्षेत्र, काल, भाव नथी, एटने पर द्रव्यना गुणनो नास्तिपणो जीव द्रव्यमा छे, ए स्यात् नास्ति नाथे बीजो भागो थयो

३ स्यात् अस्तिनास्त द्रव्य स्वगुणे अस्ति अने परगुणे नास्ति ए वे भागा ए

समये द्रव्यमां छे, जे समयमां शुद्ध स्वगुणनी
 अस्ति छे तेज समयमां परगुणनी नास्ति
 पण छे. " यस्मिन् समये शुद्ध स्वगुणस्य
 अस्तित्वा आत्मनि तस्मिन् समये एव
 परगुणस्य नास्तित्वा आत्मनि नो या. "
 माटे अस्ति नास्ति ए ते भागा एक समयमा
 भेला छे, ते स्यात्-नास्तिनास्ति त्रीजो
 भागो थयो.

४ स्यात्-अयुक्तव्य. अस्ति अने
 नास्ति ए ते भागा एक समयमा छे, तो
 बचने करी अस्ति एटद्ध रोहता असरघाता
 समय लागे, तेथी नास्ति भागो तेज
 अस्ति कहैनाय नही, अने जो नास्ति
 भागो कयो तो अस्तित्वा न आन्यो, माटे
 एकज अस्ति कहैता थका नास्तित्व तेज

समये द्रव्यमा उ, ते कहेरणो नहीं. माटे
 मृपायाद लागे, तेमज नास्ति कहता अस्तित्वनो
 मृपायाद लागे, माटे वचने करी अगोचर
 छे. एक समयमा ते भागा वचने करी कदा
 जाय नहीं कारण के एक अक्षर बोलता
 असरयाता समय लागे छे, माटे वचनया
 अगोचर छे, ते स्यात् अब तव्य चौथो
 भागो जाणवो

५ अवक्तव्यपणो वस्तुमा अस्तित्वनो
 पण छे माटे स्यात् अस्ति अवक्तव्य ए
 पाचमो भागो जाणवो.

६ नास्तित्वनो पण अवक्तव्य पणो वस्तु
 मध्ये छे माटे स्यात् नास्ति अवक्तव्य ए छठो
 भागो जाणवो.

७ अस्तित्व तथा नास्तित्व एटछे अ

स्तिपणुं तथा नास्तिपणुं एम वे धर्म एक
समये वस्तुमा छे पण वचन थकी कता
जाय नहीं, माटे स्यात् अस्ति नास्ति युगपत्
अवक्तव्य ए सप्तमो भांगो जाणवो.

नित्यानित्यत्वादि अनेक धर्ममा सप्तभंगी
छासु पडे छे.

१ स्यात् नित्यम् २ स्यात् अनित्यम्
३ स्यात् नित्यानित्यम् ४ स्यात् अव्यक्तव्यम् ५
स्यात् नित्य अवक्तव्यम् ६ स्यात् अनित्यं
अवक्तव्यम् ७ स्यात् नित्यानित्यम् युगपत्
अवक्तव्यम् ए सात भागा जाणवा.

तेमज एक अनेकना सात भागा जा-
गवा तथा गुणपर्यायमां पण रुहेवा. केमके
सिद्ध मध्ये नय नहीं तोपण सप्तभंगी तो छे.

ए सप्तभगीमा म्यात् अस्ति, स्यात् नास्ति,
स्यात् अरक्तव्य ए प्रण भागा सप्त
देशी छे अने रात्रीना चार भागा विष्ट
देशी छे.

“ त्रिभङ्गी ”

प्रण दशा वतावे छे ? राधक २ मा
धक ३ मिट.

? मिथ्यात्व दशा ते राधक दशा जा
णवी ? समरित गुणठाणाथी माटीने
योगी केरली गुणठाणा सुधी साधक दस
जाणवी. २ सर्व कर्मथी रहित सिद्ध दस
जाणवी

(१) शान्ते जाणवणो ते जीरनो गु
जाणवो, (२) तेनो ज्ञाना जीर, (३) ज्ञेय
सर्व द्रव्य.

(१) ध्यान ते जीवना स्वरूपनुं. (२)

ध्याननो याता जीव, (३) ध्येय ते आत्मानुं स्वरूप.

आत्माना त्रण भेद उे. १ वहिरात्मा, २ अन्तरात्मा, ३ परमात्मा. १ शरीर, मन, लेश्या, अने इंद्रियादि वस्तुने अज्ञानी जीव आत्मबुद्धिए माने ते पहेलो वहिरात्मा जाणवो. दुहा-पुद्गलमां राची रहे पुद्गल सुखनिधान, तस लाभे लोभ्यो रहे, वहिरातम अभिधान ॥ १ ॥ पुद्गलथी न्यारो नहीं, आतम एवी बुद्धि, वहिरातम सुख शुं लहे, प्रगटे नहीं स्व-शुद्धि. ॥ २ ॥

२ देह सहित जीव उे एण निश्चये सत्ता गुणे सिद्ध समान छे, एटले पोताना जीवने सिद्ध करी ध्यावे ते अंतरात्मा जाणवो.

પુદ્ગલ વસ્તુ પોતાના આત્માની નથી
 આત્માથી શરીર, ઇન્દ્રિય, અને હેડયા વગેરે
 ભિન્ન છે. આત્મા અરૂપી છે, પુદ્ગલ (કર્મણ્ય)
 રૂપી છે, આમા ચેતના સહીત છે કર્મ જઢ
 છે, આત્માને ચાર ગતિમાં મટકવાનુ કારણ
 કર્મ છે, તે મારી વસ્તુ નથી, પણ પર વસ્તુ
 છે એ હુ એ પર વસ્તુને પોતાની માની લેઢો
 છુ, અને તેથી હુ દુ.ખી ઘાઢ હુ જે ચેતન !
 તુ અરૂપી અનંત ગુણનો મોક્તા છે. આઢ
 કર્મના નાશથી તુ પરમાત્મા શુદ્ધાત્મા
 સ્વરૂપ ઘડના કર્મ રહિત જેવા સિદ્ધના જીવો
 છે, તેવો સત્તાણ તું પણ છે. કર્મના આગર
 ણથી તારા ગુણ દઘાડ ગયા છે. ઇત્યાદિ
 પોતાના આત્માને સિદ્ધ સમાન ધ્યાનવો તે
 અન્તરાત્માનુ લક્ષણ છે.

३ सर्व कर्म स्वपारी केवलज्ञान प्राप्त्या
तेषा अरिहंत तथा सिद्ध सर्व परमात्मा
जाणता.

द्वे द्रव्य मये छ सामान्य गुण कहे छे.

१ अस्तित्व-ते छ द्रव्य आपणा गुण-
पर्याय प्रदेशे करी अस्ति छे, तेमा धर्म, अध-
र्म, आकाश अने जीव ए चार द्रव्यना असं-
ख्याना प्रदेश मली स्वथ छे, अने पुद्गलमा
स्वथ धवानी शक्ति छे, माटे ए पाच द्रव्य
अस्तिकाय छे, अने छट्टो काल द्रव्यनो समय
छे, ते कोइ कोइयी मळतो नथी, कारण के
एक समय विणदया पडी बीजो समय आवे
छे, भाटे काल अस्तिकाय नथी. ए द्रव्यमा
अस्तित्व कगो.

२ वस्तुत्व-एट्टे छ द्रव्यमा वस्तुपणो

कहे छे, ते द्रव्य एकठा एक क्षेत्र मध्ये रहा छे, एक आकाश प्रदेशमा धर्मास्तिकायनो एक प्रदेश रह्यो छे, तथा अधर्मास्तिकायनो पण एक प्रदेश रह्यो छे, आगमसार कर्त्तानामत प्रमाणे जीव अनन्ताना अनन्त प्रदेश रह्या छे एम लक्ष्यु छे आकाशना एक प्रदेशे आत्माना सर्व प्रदेशो रही शकता नथी, एम अन्यागमोधी जणाय छे.* पुद्गल पर

आत्माना एक प्रदेशनी अधगाहना एव आकाश प्रदेश प्रमाण होयाची एक आत्मान असख्याता प्रदेशी एव आकाश प्रदेशे रहं शके नही पण अनन्त आत्माना अनन्त ५ देशी एव आकाश प्रदेशे रही शके छे ५ रणके लोकाकाशना प्रदेश क्षेत्रा निर्गोद गोला छे एव एक गोलाभा असख्याती निर्गा छेते एव निर्गादमा अनन्त कीषना अनन्त ५

माणुआ अनन्ता रखा छे. ते सर्व पोतानी सत्ता लेइने रखा छे, पण कोइ द्रव्य कोइ द्रव्य साथे मळी जतु नथी ते वस्तुपणुं जाणतु.

३ द्रव्यत्व-कहेतां द्रव्यपणो ते सर्व द्रव्य पोतपोतानी क्रिया करे छे. धर्मास्ति-कायमा चलन सहाय गुण ते सर्व प्रदेश म ये छे. सदा पुद्गल तथा जीवने चलन सहकार रूप क्रिया करे छे.

प्रश्न-छोकातसिद्ध क्षेत्रमा धर्मास्तिकाय छे ते सिद्धना जीवने चलाववामा सहाय क्रिया केम करतु नथी ?

देशो रहेल छे माटे पटले आगमसार कर्तातो तथा अन्यागमो' यत्रेनी मत अपे क्षाप सत्य छे

ઉત્તર-સિદ્ધના જીવો અક્રિય છે, માટે
 ચાલતા નથી, પણ તે ક્ષેત્રમા મૂઢ્મ નિગોદ
 ના જીવ તથા પુદ્ગલ છે, તેને ધર્માસ્તિ
 કાય ચલન સહાય આપે છે, પણ સિદ્ધના
 જીવો અક્રિય છે, તેથી તેમને ચલણ
 સહાય આપતો નથી. પુદ્ગલ મક્રિય
 છે, પણ પુદ્ગલ સગ ત્યાગી જે સિદ્ધ
 થયા તે તો અક્રિય છે, અને અક્રિય એવા
 સિદ્ધના જીવો ચાલી શકતા નથી, જે વસ્તુ
 સક્રિય હોય છે, ગતિ કરી શકે છે, તેને
 ધર્માસ્તિકાય ચાલવામા સહાય આપે છે, પણ
 અક્રિય એવા સિદ્ધના જીવો ગતિ કરતા
 નથી, તેથી તેમને ચાલવામા સહાય આપી
 શકતુ નથી સિદ્ધાત્માઓ અક્રિય છે, માટે
 તેને ચલણ સહાય આપતો નથી. તે સિદ્ધના
 જીવો નિશ્ચલ સ્વસ્વરૂપી છે.

अधर्मास्तिरूपाय जीव, तथा पुद्गलने स्थिर राखवानी क्रिया कर छे तथा आकाश द्रव्य ते सर्व द्रव्यने अवगाहना गुणरूप दान आपे छे.

प्र-न-अलोकाकाशमां वीजुं कोइ द्रव्य नथी, तो अलोकाकाश कया द्रव्यने अवगाहना दान आपे छे ?

उत्तर-अलोकाकाशमा अवगाहना दान देवानी शक्ति तो लोकाकाश जेवीज छे, पण त्यां अवगाहना दान लेनार कोइ द्रव्य नथी, माटे अवगाहना दान करतुं नथी तेथी अलोकाकाशमाथी अवगाहना गुण शक्ति, जे स्वभावे छे तेनो नाश यतो नथी. अलोकाकाशमा अवगाह गुणमा अगुरु लघुपर्याययोगेषुगुण हानि वृद्धिचक्र चाळी रागु छे.

पुद्गल द्रव्य मिलवा विस्तरवारुप क्रिया कर्या करे छे. फाटुद्रव्य बर्तनारुप क्रिया कर्या करे छे. जीव द्रव्य ज्ञानलक्षण उपयो ग रूप क्रिया करे छे. ए द्रव्यपणु पइ-द्रव्योमा कह्य.

४ प्रमेयत्व-ए प्रमेयपणो छ द्रव्यमा छे. तेनो प्रमाण केवठी पोताना वानधी करे छे. धर्मास्तिकाय, अर्धर्मास्तिकाय, अने आकाश ए एकेक द्रव्य छे. अने जीव द्रव्य अनंता छे तेहनी गणतरी बतोबे छे. सझी मनुष्य सरयाता छे, असझी मनुष्य असरयाता छे, नारकी असरयाता छे, देवता असरयाता छे, तिर्यच पंचेन्द्रिय असरयाता छे, द्विन्द्रिय असरयाता छे, त्रीन्द्रिय असरयाता छे, चतुरिन्द्रिय असरयाता छे, ते

યક્ષી પૃથ્વીરૂપ અસંખ્યાતા છે, અપ્સરૂપ
 અસંખ્યાતા, તેડરૂપ અસંખ્યાતા, રાયુરૂપ
 અસંખ્યાતા, મર્ત્યક વનસ્પતિ જીવ અસં-
 લ્યાતા, તે યક્ષી સિદ્ધના જીવ અનંતા, તે
 યક્ષી વાદર નિગોદના જીવ અનંતગુણા,
 વાદર નિગોદ તે કટ, મૂલ, આદુ,
 મૂરણ, શકરીયા, મુલા, પ્રમુખ એના મુદ્દના
 અગ્રભાગ જેટલા ભાગમા અનંતા જીવ
 ર્યા છે, તે સિદ્ધના જીવથી અનંતગુણા છે,
 અને સૂક્ષ્મ નિગોદના જીવો સર્વથી અનંત-
 ગુણા છે.

સૂક્ષ્મનિગોદ.

ત્રીકાકાશના જેટલા પ્રદેશ છે, તેટલા
 નિગોદના ગોળા છે, તે એકેક ગોળામાં

અસરચાતિ નિગોદ છે, અનતા જીવોનુ ણિ
 ડખૂત એક ગરીર તેને નિગોદ કહે છે તે
 માથી એક નિગોદમા અનતા જીવ રહ્યા છે
 અતીત કાલના સર્વ સમય, તથા વર્તમાનકા
 લનો એક સમય, તથા અનાગતકાલના સર્વ
 સમય, તે સર્વને મેલા કરીએ અને તેને અ
 નત ગુણા કરીએ તેમ્લા એક નિગોદમા જીવ
 રહ્યા છે, ઇટલે એક નિગોદમા અનતા જીવ
 રહ્યા છે, તેમાથી એક જીવ ગ્રહણ કરીએ,
 તેના પ્રદેશ અસરચાતા છે, અને એકેકા પ્રદેશ
 અનંતિ કર્મની વર્ગણા લાગી છે, તે એકેક
 વર્ગણા માયે અનતા પુદ્ગલ પરમાણુઆ છે,
 એમ અનતા પરમાણુ જીવની સાથે લાગ્યા
 છે, તે થકી અનતગુણા પુદ્ગલ પરમાણુ
 જીવથી રહિત-હુટા છે.

(૧૧૧)

ગાથા.

ગોઝાય અસંખિજ્ઞા, ઝસંસ્વ નિગોષ
હવડ ગોઝો, ઇક્કિમિનિગોષ, અણતા જીવા
મુણેયવ્વા ॥ ૧ ॥

અર્થ—લોકમાઢે અસંચાતા ગોઝા છે.
એકેઠ ગોઝા મ'યે અસચાતી નિગોડ છે
અને એકેક નિગોદમા અનતા જીવ છે.

ગાથા.

સત્તરસ સમહિઆ, ફિરડગાણુ પાણમિ
હુંતિ સુદ્ધભવા, સગતિસસયતિહુત્તર, પાણુ
પુણડગ મુહુત્તમિ.

અર્થ—નિગોદિયા જીવ મનુવ્યના એક
શ્વાસોશ્વાસમા સત્તર ભવ જ્ઞાનેરા કરે છે.

(११२)

मुहूर्तमा ३७७३ त्रण हजार सातसे
तोतेर श्वासोश्वास थाय छे. तेदळामा निगो
दिया जीव केटला भव करे ते उतावे छे.

पणसदिसदस्सपणसय, छत्तिसा इग
मुहत्त खुड्ढभवा, आवळियाण दोसय, छप्पना
एगखुड्ढभवे.

अर्थ—एक मुहूर्तमा निगोदना जीव
६५५३६ भव करे छे. निगोदनो एक भव
२५६ आवळीनो छे. कुल्लरु भवनो ए
प्रमाण छे

गाथा—अथि अणताजीवा, जेहिंनप
चोतसाइ परिणामो, उववज्जति चयांतिप,
पुणोदि तथ्यतथ्येय ॥ निगोदमा अनताजीव
एवा छे के जे जीवो
कोइ वखत

सम्या नहीं. अनतोक्ताळ पूर्वे गयो तो पण
ते जीवो सारवार त्यांज उपजे छे, अने
व्यवे छे, एम एक निगोदमा अनताजीव छे.
ते निगोदना वे भेड छे, १ एक व्यवहार
राशिनिगोद, अने २ अव्यवहार राशि-
निगोद, तेमा जे सादर एकेन्द्रियपणो-भावे
उत्पणो पाषीने पाठा निगोदमा जइ पळ्या
छे, ते निगोदिया जीवने व्यवहार राशिया
कहीए, अने जे जीव कोउपण काळे निगो-
दमाथी नीकळ्या नहीं, ते जीव अव्यवहार
राशिया कहीए.

इहा मनुष्यपणामाथी जेट्या जीव कर्म
खपावीने मोजे जाय छे, तेदना जीवो तेज
समये अव्यवहारराशिसूक्ष्मनिगोदमाथी नी-
कळीने हंचा आवे छे, जो दशजीव मोक्षे

જાય તો દશજીવ નીકળે કોઈક વેળા
 ભવ્યજીવ ઓછા નીકળે, તો એક કે અઘણ
 નીકળે, પણ વ્યવહાર રાશિમા કોઈ જીવ
 વધેઘટે નહીં એવા નિગોદના અસંરયાતા

ગોલા લોક માહે છે, ઘટે ન રાશ નિ-
 ગોદકી વધે ન સિદ્ધ અનન્ત

છદિશિના આવ્યા પુદ્ગલસ્કંધો આહા-
 પ્પને જે લેટે, તે સફલગોલા કહેવાય છે,
 અને લોકાતના પ્રદેશે જે નિગોદના ગોલા
 રહ્યા છે, તેને ત્રણ દિશિના આહારની સ્પર્શના
 છે, માટે તે ત્રિકલ ગોલા કહેવાય છે. એ
 સૂક્ષ્મ નિગોદમા અનતુ દુઃખ છે, તેનું ઉદા
 હરણ વતાવે છે. સાતમી નરકનુ આવસુ
 તેત્રીશ સાગરોપમતુ છે, અને તે તેત્રીશ સાગ

દ્રવ્યોમા છે દ્રવ્યમા એક સમયમા ઉત્પાદ-
વ્યય થાય છે, અને તેજ સમયમા સ્થિરપણે
વર્તે છે. ઉત્પાદ વ્યય, અને ધ્રુવપણો તેજીજ
સત્પણો છે. “ ઉત્પાદ્ વ્યયધ્રુવયુસ્ત-સત્
લક્ષણ દ્વ્ય ” ઇતિ તત્ત્વાર્થ વચનાત્ તેને
વિસ્તારથી વતાવે છે

૬ ધર્માસ્તિકાપના અસમ્યાતા પ્રદેશ
ઠે. ત્યા એક પ્રદેશમાં અગુરુ લઘુ અસમ્યાતો
છે, અને ત્રીજા પ્રદેશમા અનતો ઠે. ત્રીજા
પ્રદેશમા સમ્યાતો છે. એમ અસમ્યાતા
પ્રદેશમા અગુરુ લઘુ પર્યાય ઘટતો વધતો
રહે ઠે, તે અગુરુ લઘુ પર્યાય ચલ છે, તે જે
પ્રદેશમા અસમ્યાતો ઠે, તેજ પ્રદેશમા અનતો
થાય ઠે, અને અનતાને ઠેકાણે અસમ્યાતો
થાય છે, અને અસમ્યાતાને ઠેકાણે સમ્યાતો

થાય છે એમ છોડી પ્રમાણ અસંખ્યાત પ્રદે-
 ગમા સમ્બો સમકાલે ફરે છે. જે પ્રદેશમા
 અસંખ્યાતો ફિટીને અનતો થાય છે, તે
 પ્રદેશમા પ્રસર્યાતપણાનો વિનાશ અને અન-
 તપણાનો ઉપજવો થાય છે, અને ડ ટ્રવ્યમા
 અગુમ્લધુપણે ગુણ ધ્રુવ વર્તે છે, એમ ઉપજવો,
 વિણસવો, અને ધ્રુવ એ ત્રણ પરિણામ છે,
 તેને ઉત્પાદ, વ્યય, અને ધ્રુવ કહે છે.

અપર્યાસ્તિકાયમા ઉત્પાદ, વ્યય, અને
 ધ્રુવરૂપ ત્રણે પરિણામ અસર્યાતા પ્રદેશે સદા
 સમય સમયમાં પરિણમી રહ્યા છે. તેમા પણ
 ઉપજવું, વિણસવું, અને સ્થિર રહેવું, એજ
 સત્ત્વ લક્ષણ જાણવું.

આકાશના પ્રદેશમા પણ એક સમયે
 ત્રણ પરિણામ પરિણમી રહ્યા છે. જીવના

असरयाता प्रदेश छे तेमा पण उत्पाद,
 व्यय, अने ध्रुव, ए त्रण परिणाम समय
 समये परिणमी रखा छे तथा पुद्गल परमा
 णुआमा पण सदा समय समय, उत्पाद व्यय,
 अने, ध्रुव ए त्रण परिणाम परिणमी रखा छे.
 कालनो वर्तमान समय मटीन अतीतकाल
 याय छे, तो ते काळमा वर्तमानपणानो
 विनाश छे, अने अतीतपणानो उपजको छे,
 तथा काळपणे ध्रुव छे, ए स्थूलथकी उत्पाद
 व्यय अने त्रणपणो रूखो, अने वस्तुपणे मूल
 पणे ज्ञेयने पलटवे ज्ञाननो पण ते भासनपणे
 परिणमनी थाय थाय छे, तेमा पूर्वपर्यायिना
 भासननो व्यय, अने अभिन्नवज्ञेय पर्यायिना
 भासननो उत्पाद, तथा ज्ञानपणानो ध्रुव, ए
 रीते सर्वगुणना धर्मनी प्रवृत्तिरूप पर्यायिनी

उत्पाद, व्यय श्री सिद्ध भगवत्तमां पण समये
समये थड र्हो उे.

ए धर्मास्तिकायना प्रदेशे जे क्षेत्रगत
अमख्याता पुद्गल तथा जीवने पहेले
समये चलण सहायीपणो परिणमतो हतो,
तेज प्रदेशमा रीजा समयमां अनत परमाणुआ
तथा अनतजीव प्रदेशने चलणसहायीपणो
थयो तेवारे असंख्याता चलणसहायनो व्यय,
अने अनता चलणसहायनो उपजवो, अने
चलणसहाय गुणपणे ध्रुव, एम धर्म द्रव्य-
मध्ये उत्पाद, व्यय अने ध्रुवपणो थड र्हो
उे. ते प्रमाणे अधर्म, आकाशादि द्रव्यमा
जाणवु. तथा रली कार्य कारणपणे उत्पाद,
व्यय, तथा अगुरु लघुपर्यायिना चलननो उ-
त्पाद, व्यय, पंचास्तिकायमा कहेवो. तथा

कालद्रव्य ते उपचारथी द्रव्ये, तन्तु सर्व
स्वरूप उपचारथीज कहेषु ए रीते सर्व द्रव्य
मा सत्पणो छे जौ अगुरु लघुनो भेद न
थाय, ता प्रदेशोनो माहोमाहे भेद थाय नहीं,
माटे अगुरु लघुनो भेद सर्वमां छे.

॥ अगुरु लघु ॥

अगुरु लघुपणो कहे छे.

जे द्रव्यनो अगुरु लघु पर्याय छे, ते छ
प्रकारनी हानि वृद्धि कर छे.

१ अनतभाग वृद्धि. २ असरयाता-
भाग वृद्धि. ३ मग्यातभाग वृद्धि. ४ स
रुशतगुण वृद्धि ५ असरयातगुण वृद्धि. ६
अनतगुण वृद्धि.

૧ છ પ્રકારની વૃદ્ધિ રહી. ૨ દ્વે ૩ પ્રકારની હાનિ વતારે છે.

૧ અનતમાગ હાનિ. ૨ અસંરયાતમાગ હાનિ. ૩ સંરયાતમાગ હાનિ. ૪ સંરયાત ગુણ હાનિ. ૫ અસંરયાતગુણ હાનિ. ૬ અન-તગુણ હાનિ ૭ છ પ્રકારની હાનિ મમજવી.

મને દ્રવ્યમાં ૧ છ પ્રકારની હાનિ તથા વૃદ્ધિ સદા સમયે મમયે થઈ રહી છે. ૭૫ જારો (ઉત્પાદ) અને હાનિ કદેતાં (વ્યય) પદ્ધી, ૧ અગુર લઘુત્વ કમ્પુ અગુરુ લઘુ ગુણને ગોત્રકર્મ રોકે છે, ૧ અગુરુ ઠણુ સ્વ-ભાવ સદા સમયે મમયે દ્રવ્યમા પરિણામે છે

૭ છ દ્રવ્યમા જેટલું મરલા ગુણ છે, તેને મામાય ગણ કદે છે.

જે ગુણ એક દ્રવ્યમા છે અને તે ગુણ
રીજા દ્રવ્યમા નથી, તેને વિશેષ ગુણ કહે છે.

જે ગુણ કોઈક દ્રવ્યમા છે, અને કોઈક
દ્રવ્યમા નથી, તેને સાધારણ અસાધારણ
ગુણ કહે છે.

એ છ દ્રવ્યમા અનતગુણ, અનતપર્યાય,
અને અનતસ્વભાવ સદા શાશ્વતા છે. જેવી
રીતે થી કેવલી મહારાજે પ્રસ્પ્યા, તે સર્વ
જે રીતે છે, તે રીતે શુદ્ધ સદ્ગુણાપૂર્વક યથાર્થ
ઉપયોગથી અતજ્ઞાનાદિક ની યથાર્થપણે જા
ણવા સદ્ગુણ. એવું નિશ્ચયજ્ઞાન તે મોક્ષપ્રાપ્તિનું
કારણીભૂત છે જે જીવ જ્ઞાન પામ્યો, તે
જીવ વિરતી કરે છે, તેજ ચારિત્ર જાણવું,
જ્ઞાનનું ફલ વિરતિપણુ છે, તે મોક્ષનું
કારણ છે.

૪ ચાર ધ્યાન.

૧ આર્તધ્યાન ૨ રૌદ્રધ્યાન ૩ ધર્મ
ધ્યાન ૪ શુભધ્યાન

૧ આર્ત યાન અને ૨ રૌદ્રધ્યાન એ વે
દુર્ગતિદેહતુભૂત છે એ વે યાન અશુભ છે.
મન્ય પ્રાણીયોને એ વે ધ્યાન ત્યાગ કરવા
યોગ્ય છે, ધર્મ યાન અને શુભધ્યાન એ વે
શુભ ઉપાસ્ય છે.

આર્તધ્યાન.

મનમા પ્રાદટ્ ડોહટ્ટના પરિણામ તે આ-
ર્તધ્યાન કરીજી, આર્તધ્યાનના ચાર પ્રકાર છે.

૧ દુઃખવિયોગ ૨ અનિદ્રાવિયોગ ૩ રોગ-
વિયોગ ૪ અપ્રાણવિયોગ.

प्यकाल सवंधी शौच-एटडे शोक विचार, चिंतवन, शौच करवो ते अग्रशौच कहीए जा आ वर्षमा अमुरु काम करगुं तो आवता वर्षमा अमुरु लाभ यशे. दान, शीयल, अने तप वगेरेनु फठ मागे के जो में तप, दान, शीयल पाळ्यु होत, तो आवता भवमा देवना यात, वा अमुरु यात, चक्रवति यात, राजा यात अने अमुरुनो नाश करनार यात एवी आगला भवनी जे वाळ्या तेने अग्र शौच कहे टे.

आर्तध्यानना चार पाया थकी जीव तिर्पचनी गतिमा जाय छे. माटे भव्य माणि योए ण ध्यानयकी दूर रहेटु, आर्तध्यान रूप शत्रुनो मनमा चास करवा देवापी आत्मानी अनंतिकालिनो नाश थाय छे. आत्मा,

खरोखर आर्तध्यानथी अनादिकाळथी रस-
 ळ्यो, अने हजी जो एनो सग नहीं मूके तो
 घणा भव भटकसे. जे आर्तध्यानने श्शुस्त्रु
 जाणे छे, ते तेनाथी दूर रहेवा अतःकरणथी
 महेनत करे छे. संसारमा भुंडनी पेठे रच्या
 पच्या थका दुर्ध्यान ध्यावे छे, ते पामरो
 अधोगतिने सेवे छे संसारमा कोइ कोइनु
 नहीं, चेतन पर-जड वस्तुने पोतानी मानी
 अनता दुःख भोगवे छे. खरो श्शु दुर्ध्यान
 छे, ए दुर्ध्याने प्रसनचंद्रराजपिने सातमी
 नरकना दलीया संचाव्या. (एकठा कराव्यां)
 पण धर्मध्यान रूपी योद्धाए आगी दुर्ध्यानने
 हडावी, मोक्षरूप स्त्रीनो मेळाए करावी आप्यो
 आश्चर्य एटलुज थाय छे के जीव पोते हित
 तथा अहितने जाणे छे, छता अहितमा वर्ते छे

निर्ग्रथ महात्माओ हृदयरूप मन्त्रमा चण्ड
 सरखा आर्तध्यानने प्रवेश करवा देता नथी
 आत्मदैतेपिभोए हु कोण तु, क्यापी आव्यो,
 क्या मइश, ताह कोण, तु कोण, ए याम्यने
 उपयोग पूर्वक विचार करी त्या यवस्तुना त्याम
 करवो एज हितकारक छे. चारण आ
 मनुष्यजम पाववो दुर्लभ छे भव्यो !!!
 जो धर्मसामग्री पापी प्रमाद करशोवो घणा
 भय भटक्शो, अघोर दुःखमापी दुष्टवानो आ
 उत्तम अरसर छे, एम ज्ञानीओ पुस्तकद्वारा
 जणावे छे.

आर्तध्यानना परिणाम पाचमा तथा
 छटा गुणढाणा सुधी होय छे. कारण के
 छट्टु गुणढाणु प्रमत्त छे, माटे त्या ए यानना
 परिणाम सभवे छे

२ रौद्र ध्यान.

१ हिसानुबंधीरौद्रध्यान २ मृपानुबंधी-
रौद्रध्यान ३ अदत्तानुबंधीरौद्रध्यान ४ परि-
ग्रहानुबंधीरौद्रध्यान.

१ जे हिंसा करीने हर्ष पामे, बीजो
कोइ हिंसा करतो होय तेने देग्वी खुश थाय.
अपना सुद्धनी अनुमोदना (प्रशंसा) करे,
तेने हिसानुबंधी रौद्रध्यान करे ३

२ जुहु बोली मनमा हर्ष पामे. अहो
यं केतु कपट कर्षु के-मारा जुठापणानी
कोइने खबर पही नही एवो मृपावादरूप
परिणाम, ते मृपानुबंधी रौद्रध्यान करेवाय छे.

३ चोरी करी, ठगाइ करी मनमा
राजी थाय, अने चितये जे मारा जेयो
कोण वळयान् छे, के जे पारको माल खाय
छे. चोरोने चोरी करवामा सहाय आपवाना

માણસ અંધ સમાન બની જાય છે, તેમ
માણસ રૌદ્રધ્યાન રૂપ અંધારી અઘોર રાત્રીમાં
અજ્ઞાની બની જાય જે અઘાર રાત્રીમાં
જેમ ચોરોનો પ્રચાર થાય છે, અને તેમ
સ્વાતર પાડે છે, તેમ રૌદ્રધ્યાનરૂપ અંધાર
રાત્રીમાં રાગ, દ્વેષ, મોદ, માયા અદેસ્વાઃ
નિંદા, ક્લેશ, ચાહી, અને અસત્યરૂપી ચોરા
આત્માની અનન્ત ક્રુદ્ધિ લુટ્ટે છે રૌદ્રધ્યાન રૂપ
મદિરા અત્યન્ત વેમાન કર્તા છે તથા અનન્ત
દુઃસ્વના હેતુભૂત છે. હે ચેતન ! ! ! તુ આપો
આપ વિચાર કે રૌદ્રધ્યાનરૂપ શશ્ચુ તને હિત
કર્તા છે કે અહિતકર્તા છે ? હિતકર્તા તો
કદાપિ કાલે કદી શકાય નહીં, અને અહિત
કર્તાર તો પ્રત્યક્ષ દેખવામાં આવે છે, છતાં
તુ કેમ તેનો સગ છોડતો નથી ? યુ તને

(१३३)

कड़ पैसा बेसे छे ? ना तेम एण नथी. द्रव्य-
हारी जेवा हिंसके एण ए शङ्खुनो संग
त्याग कर्यो त्यारे ते सुख पाय्यो, हे चैतन !!!
तुं विचार के ए रौद्रध्यानरूप शङ्खुना बशमां
पढेलो मम्मण जेठ, तथा सभूम चक्रवर्ति
नरकनां महा रौरव दु.ख भोगवे छे, तेम
छर्ता केम तुं कड़पण मनमां विचार करतो
नथी. सूर्येन तथा चन्द्रने जेम राहु घेर छे,
तेम तने रौद्रध्यानरूप राहु ग्रहण करे छे.
जेम फौपला खामाधी फाल्खु सुख थाप छे,
तेम रांद्र धानथी समजबुं छाखो शङ्खुने
जीतनागभो एण रौद्र ध्यानरूप शङ्खुने जीती
शक्ता न थी, एबुं अशुभ, आत्मघाती, मलीन
रौद्रध्यान छे, एनो स्वतपूर्वक त्याग करवो,
एन दिनकारी शिक्षण छे. ए वे ध्याननो

त्यारे हवे कोनो स्वीकार
। तेवी आकांक्षा थता धर्म ध्याननी
स्वीकार करवो एम शास्त्रकार जणावे छे,

३ धर्मध्यान.

दुर्गतिमां पडता प्राणियोने धारण करी
राखे अर्थात् दुर्गतिमा पडवा दे नहीं अने
उच्च गति भापे तेने सामान्य प्रकारे 'धर्म-
ध्यान' कहे छे.

निगोद स्वरूप जेवो रीते कयुं छे, तेवी रीते
हृदयमां धारे, यथातथ्य करी माने-सहदे,
वीतरागनी भ्राज्ञा नित्यानित्यपणे तथा नि-
श्चय व्यग्रहास्पणे माने, श्रद्धा करे, तथा च-
त्सर्ग अपरादपणे माने, श्रद्धा करे ते आज्ञा
प्रमाणे जेने य गार्थ उपयोग भासन थयो,
तेना हर्षथी ते उपयोग मध्ये निर्धार भा-
सन, रमण, अनुभवता, एरुता, तेमा तन्म-
यपणुं, ते ध्यानने आज्ञा विचय धर्मभ्यान
बहे छे

० अपायविचय-जीवमा जे अशुद्धप-
णाथी कर्मना सयोगे संसारी अवस्थामां
अनेक प्रकारना अपाय रुहेतां दूषण छे ते
अज्ञान, राग, द्वेष, कषाय, अने आस्रव ते
मारा नथी. तेना थकी हु अनंतोकाळ रक्षक्यो

અનેક પ્રકારની આકૃતિને ધારણ કરી
 ચાર ગતિમા મમ્યા કરુ હું તે અજ્ઞાન, રાગ,
 દ્વેષ, મારો ઘાત કર્તા છે. તે મારા યત્ની ભિન્ન
 છે. હુ તે થકી જુદો છુ, અનન્તજ્ઞાન, અનન્ત-
 દર્શન, અનન્ત ચારિત્ર અને અનન્ત વીર્યમયી
 છુ શુદ્ધ, શુદ્ધ, અવિનાશી છુ, અજ અનાદિ
 અનન્ત, અક્ષય, અપર, અગ્નિ, અકલ,
 અમલ, અગમ્ય, અનામી, અર્થઘ્ન, અકર્મી,
 અરૂપી, અછેદી, અખેદી, અચેદી, અલેહી,
 અયોગી, અમોગી અરોગી, અકષાયી, અલ્પેદી
 અશરીરી, અનાહારી, અવ્યાગ્રાધ અન
 વગાહી, અગુરુલ્લઘુપરિણામી, અયોનિ, અ
 પ્રાણી, અતીન્દ્રિય, અમર, અપર, અપરમ્પર,
 અવ્યાપી, અનાશ્રિત, અકપ, અવિરુદ્ધ, અ
 શોકી, અસગી, લોકાલોકજ્ઞાયક, શુદ્ધ અને

ધિદાનદમય મારો આત્મા છે. એવો એકાગ્ર-
તારુપ જે ધ્યાન, તેને અપાયવિચય ધર્મધ્યાન
કહે છે.

૩ વિપાકવિચય—પૂર્વોક્ત વિશેષણ યુક્ત
મારો જીવ છે, પણ 'અનાદિકાલથી' કર્મનો
સરથ આત્માની સાથે લોલીભૂતપણે છે, તેથી
જીવ અનતા દુઃખ ભોગવે છે. કર્મવશે જીવ
દુઃસ્વી છે. કર્મનો વિપાક ચિંત્યે જે-જીવનો
જ્ઞાનગુણ તે જ્ઞાનાવરણીય કર્મે દાબ્યો છે, જી-
વનો દર્શન ગુણ તે દર્શનાવરણીય કર્મ દાબ્યો
છે, અયાચાથ ગુણ તે વેદની કર્મે રોક્યો
છે, ક્ષાયિક ગુણ તે મોહનીય કર્મે રોક્યો છે,
અભયસ્થિનિરુપ જે ગુણ તે આયુષ્ય કર્મે દા-
બ્યો છે. જીવનો અરૂપી ગુણ તે નામકર્મે દા-
બ્યો છે, અગુરુ લઘુ ગુણ તે મોત્ર કર્મે દાબ્યો

અને અનંત વીર્ય ગુણ તે અંતરાય કર્મ
 રોક્યો છે. એ આત્માના આઠ ગુણ તે આઠ
 કર્મ રોક્યા છે. આ સસારમા ભમતા થકા જે
 જીવને સુખ દુઃખ થાય છે તે કર્મથી થાય
 છે. માટે પૌદ્ગલિક સુખ ઉત્પન્ન થયે છે
 સુખી થવું નહિ, દુઃખ આવે છે તે શોક કરવો
 નહીં. કર્મ સ્વરૂપની પ્રકૃતિ, સ્થિતિ, રસ,
 અને પ્રદેશનો વધ, હૃદય હારિણા, તથા
 સત્તા ચિંતવવાનો જે એકાગ્રતારૂપ પરિણામ,
 તેને વિપાકવિચય ધર્મ-યાન કહે છે

૪ સંસ્થાનવિચય—ચૌદ રાજલોકનો
 સ્વરૂપ આ પ્રમાણે વિચારે. આ લોક ચૌદ
 રાજ પ્રમાણ ઉચો છે, તે મધ્યે સાતરાજ
 અધોલોક છે, વચમા અઢારસો યોજન મનુ-
 પ્ય ક્ષેત્ર તિર્થો લોક છે, તે ઉપર કાઠક ઉંચું

સાતરાજ હર્વલોક છે, તેમા સર્વ વૈમાનિક
 દેવતા વસે છે, અને તે ઉપર સિદ્ધશિલા છે,
 તેના ઉપર એક યોજનના ચોવીસ भाग
 કરીએ તેમાના ત્રીસ भाग નીચે મૂઠી
 ઉપરના ચોવીસમા भागે સિદ્ધક્ષેત્ર છે, એ
 રીતે લોકનુ પ્રમાણ છે. એ લોકનુ સંસ્થાન
 વૈશાલ્ય છે, અનેકકાલ પર્યંત જીવે સંસારમાં
 મમતા, સર્વ લોકને જન્મમરણપડે સ્પર્શ્યો છે,
 પણ જે લોકનું સ્વરૂપ ચિત્તવૃત્ત તથા લોકમાં,
 રહેલા પર્યાસ્તિકાપ, અશ્રમાંસ્તિકાપ આદિ,
 પંચાસ્તિકાપનુ અવસ્થાન તથા પરિણમન
 તથા દ્રવ્યમયે સુખપર્યાયનુ અવસ્થાન તથા
 દ્રવ્ય મયે રહેલા ઉત્પાદ, હવ્ય અને ધ્રુવનુ
 સન્નપણુ તેનું જે આગ્રતાએ, તન્મય ચિત્તવન
 પરિણામ, તેને સંસ્થાન, વિચય, ધર્મધ્યાન
 કહે છે.

आ आरामा (कालमा) भव्य प्राणी
योने धर्मध्याननो आधार विशेषे उ. माटे तने
विषे तत्पर यच्च ते सुखकारी उ, धर्मध्यान
चोया गुणठाणाथी माडोने सातमा गुणठाणा
सुधी होय छे.

४ शुद्धध्यान.

शुद्ध कहेता निर्मल शुद्ध परआलयन
विना आत्माना स्वप्ने तन्मयपणे 'ध्यावच्चु
तेने शुद्धध्यान कहे छे तेना पाया ४
चार छे

१ पृथक्त्व वितर्क सपरिचार (२)
एकत्व वितर्क अपरिचार (३) सूक्ष्म क्रिया
अप्रतिपाति (४) ऊच्छिन्न क्रिया निवृत्ति
ए चार शुद्धध्यानना पाया छे.

(१४१)

१ पृथक्त्व चित्तकं सप्रविचार-पृथक्त्व
संहतां नीरयी अजीव जुडा करवा. स्वभाव
तथा विभावनी जुदी पृथक्पणे वर्द्धचण करवी
स्वरूपने विपे द्रव्य तथा पर्यायतो पृथ
स्व पट्टले जुदापणे यान करी पर्याय ते
गुणमा मंत्रमात्रे, अने गुण ते पर्यायमा संक्र-
मात्रे, ए रीने स्वधर्मने विपे धर्मांतर भेद ते
पृथक्त्व कहीए, अने तेनो चित्तकं ते जे शु
तज्ञान स्थित उपयोग, अने सप्रविचार ते
मविकल्प उपयोग, पट्टले एक चित्तव्या पठी
वाजो चित्तवो, तेने सप्रविचार कहीए.
एन्ने निर्मल विकल्प रहित पोतानी सत्ता-
न ध्यात्रे, ते पृथक्त्व चित्तकं सप्रविचार ना-
दनो पश्यो पायो नागरो, ए पहेलो पायो
आठमापी भ्रमीयारमा गुणडाणा सुधी

દોષ છે

૧. એકત્વવિતર્ક અપ્રવિચાર—જે જીવ આપણા આત્માના ગુણ પર્યાયની એકતા કરી ધ્યાવે, તે આગી રીતે જે-જીવના ગુણ-પર્યાય અને જીવ તે એકજ છે, મારો જીવ સિદ્ધ સ્વરૂપ એકજ છે, એવો એકન્વ સ્વરૂપ તન્મયપણે અનતા આત્મધર્મનો એકન્વપણે ધ્યાન-વિતર્ક કહેતા શ્રુતજ્ઞાનાલંબીપણે અને અપ્રવિચાર કહેતા વિકલ્પ રહિત દર્શન-જ્ઞાનનો સમયાતરે કારણતા વિના સ્તનયી નો એક સમયી કારણ કાર્યતાપણે જે ધ્યાન, વીર્ય ઉપયોગની એકાગ્રતા તે એકત્વ-વિતર્ક અપ્રવિચાર જાણવો. એ ત્રીજો પાયો ધારમા ગુણઠાણે ધ્યાવે, એ વેડ પાયામ^૧ શ્રુતજ્ઞાનાલંબીપણો છે, પણ અવધિ મનપર્યવ

ज्ञानोपयोगे वर्तते जीव कोइ ध्यान करी
शुके नहि कारण के ए ने ज्ञान परानुयायी
छे मोटे ए ध्यानथी यनघातीया चार कर्म
खपावे, निर्मल केवलज्ञान पामे, पछी तेरमे
गुणठाणे ध्यानतरीए रह. तेरमाने अंते
अने चउदमे गुणठाणे नीचे अमाणे बेखाया
धावे.

३ सूक्ष्मक्रियाअप्रतिपाति—सूक्ष्म मन
वचन फायाना योगरुधे, शैल्यशी करण करी
अयोगी थाय, अप्रतिपाति निर्मल वीर्य अ-
चलतारूप परिणाम ते सूक्ष्म क्रिया अप्रति-
पाति धान जाणवुं. इहा सत्ताए ८५ प्रकृति
रही हती, तेमाथी ७० खपावे.

४ उच्छिन्न क्रियानिवृत्ति—जे योगरुं

धन कीया पत्नी शेष तेर प्रकृति खपावे, अ-
 फर्मी थाय, सर्व क्रियार्थी रहित थाय ते स
 मुष्टिश्च क्रियानिवृत्ति शुक्लध्यान जाणवै
 ष ध्यान भ्यावता तेष कर्म प्रकृतिह खरण
 रुप क्रिया ऊच्छेदे. भयगाहना देहमानगार्थी
 बीजा भाग घटादे, शरीरनो त्याग करी
 अर्होथी सातराज उपर लोफने भते जट
 सिद्ध थाय.

इये बीजा चार ध्यान कहे छे. (१)
 पदस्य (२) पिंडस्थ (३) रूपस्य (४)
 रूपातीत.

१ अरिहत, सिद्ध, आचार्य, उपाध्याय
 जने साधु ष पचपरमेष्ठीना गुणने संभार
 तेनु हृदयमा ध्यान करे ते पदस्थ ध्यान
 जाणतु.

२ शरीरमां रक्षो जे आपणो जीव तेमां अरिहत, सिद्ध, जाचार्य, उपाध्याय, अने माधुपणाना सर्व गुण छे एइधु जे ध्यान ते पिढस्थ ध्यानकहीए, अथवा गुणीना गुण मध्ये एकत्वता उपयोग करवो ते पिढस्थ ध्यान जाणवुं.

३ शरीरकर्मादि रूपमां रक्षो थको पण भारो आत्मा अरपी अनंतगुणी छे, शरीरमा रहेला आत्मामा यान बडे तडीन थवु. ब्रह्मरन्धादि स्थानोमा ध्यान धरतु, तेने रूप-स्थध्यान कहे छे. ए त्रण ध्यान धर्म ध्यानमां गणवा.

४ रूपातीत—निराकार, निःमंगी, निर्मल, संकल्प विकल्प रहित, अभेद, एकर, शुद्ध, सत्तारूप, चिदानन्द, असङ्ग, अखण्ड,

अनंतगुण पर्याय रूप आत्मस्वरूपतु ध्यान,
ते रूपातीत ध्यान जाणतुं अर्हिया मार्गणा,
गुणठाणा, नय, प्रमाण, मति आदिक नान,
क्षयोपशमभाव, सर्व त्याग करवा योग्य ज्ञे
ए रूपातीत ध्यान कष्टु विशेष चार ध्याननु
स्वरूप योगशास्त्र आदिथी जाणतु.

श्रीजु धर्म ध्यान नेनी चार भावना
ये ये.

चार भावना

(१) मैत्री भावना (२) प्रमोद भा
वना (३) कारण्य भावना (४) माभ्य
स्य भावना.

मैत्री भावना

सर्व जीव साथे मित्रता चिंतववी. फो:

જીવ મારો દુશ્મન નથી. સર્વે, જીવના આત્મા સિદ્ધ સમાન સત્તા છે, અને કર્મના વશથી સસારમા સુખી દુઃખી દેખાય છે, તે સર્વ જીવ મારા સજાતીય માડ છે. એકેન્દ્રિયાદિથી પશ્ચેન્દ્રિય સર્વ જીવ સજાતીય છે, તે મારા ગ્રાધ્ય છે, મિત્ર છે. તો તેમના ઉપર મારે દ્વેષ કરવો ન જોડે. તેમનું મહું ચિન્તવણુ. મારું ન્વરાય કરવાને ઘોડ સમર્થ નથી. કર્મ-નોજ એ પ્રપચ છે, કર્મ એ જડ વસ્તુ છે, અચેતન છે, રૂપી છે, કર્મ વસ્તુ વિજાતીય છે, એ થકી મારું દૂર રહેતું જોડે, અને એના પ્રપચમા પસાણુ મારે યોગ્ય નથી. અનાદિકાલથી કર્મ જડ વસ્તુ મને ચાર ગતિમા મટકારે છે, અને મારું પાતાનું સ્વરૂપ ઓજાવવા દેતું નથી, જેમ દારૂ મારા

માણસને પણ નેમાન રનામી દે છે અને તેના
ગુણનો નાશ કરે છે, તેમ કર્મો મારા ગુણનો
નાશ કર્યો છે.

જેમ કોઈ પાંચ મિત્રો હઠ્ઠીમઠ્ઠીને દર
રોમ ઇષ્ટા રહે છે, અને ઇક ધીજા સાથે
સારી રીતે મિત્રતા રાખે છે પરસ્પર મનુ
ચાહે છે એક દિવસે પાંચ મિત્રોએ દારુ
પીધો, તે દારુની નીશા મૂચ ચમ્પી, ત્યારે તે
પરસ્પર ગાઠ્ઠા દેવા છાગ્યા, અને એક
ધીજાને મારવા છાગ્યા, તેમા એ મર્વ મર્વે
નુ કારણ દારુ છે. હવે જ્યારે એ દારુનો
નીશો ઉતરી ગયો ત્યારે તે એક ધીજા સાથે
હઠ્ઠમિઠ્ઠીને ઘાતો કરવા છાગ્યા અનેમિત્ર
પણે વર્તવા છાગ્યા. તેમ કર્મરૂપી વારુના
જુસ્તાથી સર્વે ધીધો એક ધીજાને શશુ-દુ-

दुश्मन, भाइ वेन, वगेरे प्रपच तरीके माने छे, पण तेमा जीवोनो काइ वाक नथी. ए सर्वनुं कारण कर्म छे कर्मबडे जीव बीजा जीवने दुश्मन तरीके धारे छे, पण तेमां कोइ जीव कोइनो दुश्मन नथी, कर्म थकी रहीत थएला सिद्ध महाराजनु कोइ खराब करवा समर्थ नथी, तेम हुं पण ज्यारे कर्म रहित थइश, त्यारे कोइ मारु ग्वराय करी शकवा समर्थ नथी, कर्म तेज दुःखकारी छे.

कुतराने कोइ माणस काकरो मारे तो ते कांकराने करडवा दोडे छे. सिंहने कोइ माणस गोळी मारे तो त गोळी तरफ नहि जतां ए गोळी कोणे मारी एम लक्ष्मी मारमार सामो बोडे छे. तेम केटलाक प्राणी कतरा

कोई जीव उपर द्वेषभाव करता नहीं.

पारा आत्माने जेम कर्म त्याग्या छे, तेम
 शीला जीवोने पण कर्म त्याग्या छे पण आ-
 त्याग्यो तो सर्वनां सरग्या छे मारो। आत्मा
 भरूपी अनन्तज्ञान, अनन्त दर्शन भेने अनन्त
 शक्तिभनो भोक्ता छे. सर्वे जीवो गुणोच्छे एक
 मरग्या छीण सजानीय छीण माटे सर्वे
 जीवो मारा मित्र छे, एवी भावनाने मैत्री
 भावना कहे छे, सर्व जीव उपर हितवृद्धि
 राख्यो तेने मैत्री भावना कहे छे

२ शीली प्रमोद भावना कहे छे गुण
 वन्त अने ज्ञानादिक उपर राग तेने प्रमोद
 भावना कहे छे. धर्म करता जीवोने
 देखी सुखी थयु, ज्ञानवन्त वैरागी मुनियोने
 देखी छप धरयो तथा दश द्रवन्ते दोहीले

मनुष्य जन्म पामीने श्रावक कुलमा अवतार
आदि धर्मनी जोगवाड पामी हर्ष बरबो, तेने
प्रमोद भावना कहे छे.

३ धर्मवत उपर राग नहीं अने मिथ्या
त्वी उपर द्वेष पण नहीं तेने माध्यस्थ भावना
कहे छे हिसक जीव उपर पण उत्तम जीवने
करुणा उपजे. उपदेश देवा थकी जो सारा
मार्गे आये तो तेने शुद्ध मार्गे आणयो क-
दाचित् मार्गे न आये ती पण द्वेष न करबो
कमक्रे ते अज्ञाण छे एम जाणतुं. ए माध्य-
स्थ भावना.

४ सर्व जीवने पाताना तुल्य जाणी
दया पाळे, कोइने हणे नहीं, तथा जे दुःखी
होय, धर्महीन होय, तेना उपर करुणा लावे,
अने तेनु भलु करवा चाँह, तथा धर्महीन

મનુષ્ય દેખીને એમ ઇચ્છે કે આ મનુષ્ય ક્યારે
ધર્મ પામશે ? યથાર્થ આત્મનરના સ્વરૂપ
રૂમને ક્યારે અવલોકશે ? એવો જે પરિણામ
તેને ચોથી કામ્ય ભાવના કહે છે

ચાર ભાવના

અનિત્ય ભાવના.

? સુદેવ, ધન, પુત્ર અને પરિવારાદિ
સર્વ વિનાશી છે. મત્યસ્ત દેવાય છે તે શરીર
પણ એક દિવસ નાશ પામશે, જીવનો મૂલ-
ધર્મ અવિનાશી છે, જે જે નજરે દેખવામાં
આવે છે તે સર્વનો નાશ થાય છે એમ વિચારવું
તે પહેલી અનિત્યભાવના.

अशरणभावना

२ संसारमां जीवने मरण समये शरण राखवा कोइ समर्थ नथी. माता, पिता, भाइ, बहन अने पुत्रादिना जोतां शरीर मूकी जीव परलोक प्रयाण कर छे, ते कोइनाथी रखातो नथी. राजा होय वा रंक होय, कीडो होय वा ईद्र होय, ती पण मृत्यु कोडने मरुतु नथी. चार गतिना जीवने मरण थकी रक्षण करी शरण राखवा कोइ समर्थ नथी, पण विचारवु ते बीजी अशरणभावना जाणवी.

संसारभावना.

३ कर्मना योगे जीव चारगतिरूप संसारमां अनादिकालधी जन्म मरण करे छे,

અને અસત્ય દુઃખ મોગવે છે. સસાર ચલ્યા
 અપિ (દાવાનહ) સમાન છે. ઉત્તમ પુરુષો
 ૯ ચારિત્ર ગ્રહણ કરી સસારનો ત્યાગ કર્યો
 છે. અરે હુ મહા પાપી મમારમા રાખ્યો
 માચ્યો હુ હુ દ્વે દુઃખમય મસારથી વધારે
 હુટીશ ? આ મમાને વિચારના તે સસારભા
 વના જાણવી.

ષકત્ર ભાવના

૪ જીવ ફફલો શાખ્યો છે, અને અહીંયો
 ફફલો ધીજી ગતિમા જાય છે ધન
 ધાન્યાત્મિક પરિગ્રહ, પુત્ર, અને ફલજા, વગેરે
 સાથે આરામાનુ નથી. વૃદ્ધરનુ પેટ ભરવ
 માહ હિસા, અસત્ય, ચોરી-ઠૂઠ ફપટ્ય
 હુ હુટી પેદા કરુ હુ, પણ તેથી થપલ
 પાપમાથી કોઈ માગ સેનાર નથી ફ

रेल फर्म मारे एकलाने भोगवतुं पडशे. सगा वहाला, वहालीस्त्री, पुत्र अने दीकरीओने जन्मती घग्गते साथे लाज्यो नहोतो. पूर्व भग्ना संबंधथी मारे तेमनो मेळाप थयो छे, पण भते सर्व मृफी मारि एकलुं जवु पडशे. जे जे प्रमाणे अहीं हु धर्म वा अधर्म करुं लु, ते ते प्रमाणे परभयमां सुख दुःख पापीश. परने मार मानी हु मलकाउं लु, पण वस्तुतः कोइ मारुं नथी. सग्धे करी सर्व भेगु थयु छे, ते सर्वनो एरु दिवस वियोग थाय छे. चोराशीलाख जी रायोनीमा भमता दश दृष्टाते दोहीलो मनुप्य जन्म पापी, हे चेतन !!! हग्धे केम प्रमाद कर छे आखो दिवस घाचीनी घाणीना वळदनी पेठे पापकाममा लागी रथो छे, पण जाणतो नथी के मूढ ! अते अनंतु

दुःख भोगवर्षु पटने. देखाता शरीरनी पद
 भने खाख थइ जवानी छे काया माटीमा
 माटीरूप थइ जशे. आ रसते जेरी धर्मनी
 सामग्री मळी छे, तेवी शरवार मल्लनार नपी.
 माटे हे चेतन ! ! ! चेत ! चेत ! माथे काउ
 झपाटा देत. हु उपायी भाध्यो, उपा जाइंग,
 तुं कोण छे, तार कोण छे, एनो विचार
 फर. राम, रायण, पांडव, कौरव भने
 लक्ष्मण जेवा बीरपुरयो एषंग गया, तौ त
 केम भौहराजानी घेनमा उंये छे ? जाग !
 जाग ! एकन्वपणु धार इत्यादि विचारणा
 ते एषत्र भावना जाणची.

अन्यत्वभावना

५ आ ससारमा कोइ फोइर्नु नपी. सौं

સ્વાર્થનું સગુ છે. જ્યારે આપણાથી વીજાનો સ્વાર્થ સરતો નથી. ત્યારે અન્યોનુ આપણા ઉપરથી હેતુ ઉતરી જાય છે હે ચેતન ! તારી નજરે જે જે પદાર્થો દેખાય છે, તે તારાથી જુદા છે, અને તુ તેનાથી જુદો છે. માતા, પિતા, માઠ, બેન, સ્ત્રી, પુત્ર અને ધન એ સર્વ હે જીવ તારાથી જુદાં છે. દૃશ્ય શરીર છે તે પણ હે ચેતન ! તારાથી જુદુ છે, લેશ્યા, યોગ, પાંચ સસ્યાન, પાંચ શરીર, તથા પાંચ સંઘયણ, દસ પ્રાણ, અને પાંચ ઇન્દ્રિયો. એ સર્વ હે ચેતન ! તારાથી જુદુ છે તેનામાં પોતાપણુ માનીશ નહીં. એમ વિચારવુ તે અન્યત્ર ભાવના જાળવી.

અશુચિભાવના.

૬ શરીર અપવિત્ર મઠ મૂત્રની સ્થાણ છે.

અશુચિમય છે, પુરુષના નવ અને સ્ત્રીના ચાર દ્વારથી સદા અશુચિ નીકળે છે, હાલ શરીર પવિત્ર હાગે છે, પણ રોગ થઈ હોતે દુર્ગંધી યુક્ત થઈ જાય છે, માસ, રધિર, મેદ અને હાડકા ચંગરથી શરીર રન્યુ છે, તેને દેખી છે ચેતન ! તુ શુ રાચે છે ગર્ભમાસે ફીડાની પેઠે નવમાસ મલ્લમા રહ્યો, સૂર્યનો મકાશ આવે નહીં, અને હથે મસ્તકે રહેવું, ઇદવા ગર્ભનાં દુઃખ ચેતન શુ તુ વિમરી ગયો ? અશુચિમય કાયા દેખી મોહ પાપી શુ રાચે છે ? ઇમ વિચારનું તે છઠ્ઠી અશુચિમારના.

આસ્રવભાવના

૭ મિથ્યાત્વ, અધિરતિ, કપાય, અને યોગ્યકો જીવ આસ્રવનું ગ્રહણ કરે છે. શુભાશુભ કર્મના દ્વંડીયાં આસ્રવનાં જે રસ્તા તેને આસ્રવ કહે છે. શુભ દ્વંડી

યાને પુણ્ય કહે છે, અને આત્માની સાથે
 છાગેલા જે કર્મના જન્મ દલીલાં તેને પાપ
 કહે છે. દિસા, અસત્ય, ચોરી, મૈથુન અને
 પરિગ્રહ રૂપ આસ્રવથી કર્મનો વધ થાય છે.
 રાત્રી માત્રીને પાંચ ઇન્દ્રિયોના ત્રેવીશ વિષય
 સેવવાથી આસ્રવનો વધ થાય છે. પ્રમા-
 દના વગથકી, તેમજ મન વચન કાયાના દુઃ-
 પ્રણિધાનથી તેમજ ક્રોધ, માન, માયા, લોભ,
 હાસ્ય, રતિ, અરતિ, શોક, ભય, દુગહા,
 સ્ત્રીવેદ, પુરુષવેદ, અને નપુસકવેદ, ઇ આ
 દિથી આસ્રવ થાય છે. જીવ અનાદિ કાલથી
 આસ્રવના યોગે ચાર ગતિમા ભમ્યા કરે છે,
 અને તેથી અનેક પ્રકારના દુઃખ પામે છે. ઇ
 આમ્મર મહા દુઃખદાયી છે, આત્માનું અહિત

તારક આમ્રવ છે માટે તેનાથી દે ચેતન ! તુ
 હર રહ, એમ વિચારવું તે આસ્રવભાવના, આ-
 સ્રવનો સંયમ અમરી જીવને અનાદિ અનંત
 છે અને ધવી જીવને અનાદિ સાત છે.

૭ સવરભાવના

આસ્રવનો જેનાથી રોધ થાય તેને
 સવર કહે છે જીવ ભાવના માટે કે-ર્યા
 સમિતિ, માપાસમિતિ, એપણાસમિતિ इत्या
 दि पाच समिति અને વ્રણગુણિ શુદ્ધ વ્યારે
 પાઠીશ, અને ગાવીસ પરિમહને સમમાયે
 વ્યારે સઠીશ ચેતન ! વિષયાભિલાષાવી મન
 પાહુ વાઠ. ક્ષાત્યાદિ દશવિધ યતિધર્મ શુદ્ધ
 પાઠ્યા ઉદ્યમ કર કે જેથી આત્મહિત થાય
 યતિધર્મ મનોમયના દુઃખ ઠાલનાર છે, અને
 પવધી ગતિ જે મોક્ષ તેને આપનાર છે. ધન્ય

छे ते मुनिवरने के जे मान अने अपमानने
चित्तमां सम गणे छे, सोनु अने पापाण चि
त्तमां समगणे छे, शत्रु मित्र उपर समदृष्टि
राखे छे, पांच प्रकारना चारित्र हे जीव तने
क्यारे प्राप्त थशे. क्यारे एकाकी अप्रतिबद्ध
विदार करीश हे चेतन कोडपण जीव साथे
पैर विरोध करीश नही कारण के तेथी
भयौभव दुःख पामीश. कपट कर नही. वि
श्वासघाती थाडश नही. संसाररूप समुद्रमा
बुडाढनार नय मरारनो परिग्रह छे, तेनो
त्याग कर. मूर्छा-भ्रमता राखगधी जन्म
मरण करवा पडे छे, तो साक्षात् नयविध
परिग्रह केवा केवा दुःख पमाडशे तेनो वि-
चार करी परिग्रहनो त्याग कर. विषयने
प्रिय (शेर) सरखो जाण. एकेक इंद्रियना

ગુનિ, ઢંઢણરુમાર અને ગજમુકુમાલ જેવા મુ
નીશ્વરને ધન્ય છે કે જેઓએ ઘણ તપશ્ચર્યા
કરી છે. મું પળ ડ્યારે તેવી રીતે તપશ્ચર્યા
કરીશ, ન્યારે ઘણ દિવસ માનીશ ડત્યાદિ
વિચારણા તે નિર્જર ભાવના જાણવી.

૧૦ લોકસ્વરૂપ ભાવના

ચંડરાજલોકનુ સ્વરૂપ વિચારવું
તે લોક સ્વરૂપ ભાવના જાણવી. એનુ સ્વ
રૂપ પૂર્વે લખવામા આવ્યુ છે તેથી અર્થ
નથી લરયું

૧૧ વોધિદુર્લભભાવના

સમારમા મમતા જીવને સમકિત
માત્રિ થવી દુર્લભ છે. સમાકિત પામ્યા છ
ચારિત્ર ગ્રહણ કરવુ દુર્લભ છે.

त्यादि विचारणा ते बोधिदुर्लभ भावना जाणवी.

१२ धर्मना कथक सद्गुरुनी दुर्लभता.

धर्मना कथन करनार सद्गुरु तथा जिनेश्वर भगवान्नी स्याद्वादमय वाणी सांभ-
ळ्वानी सामग्री पाववी दुर्लभ छे, धर्मगुरुनी
प्राप्ति दुर्लभ छे. ते पारमी धर्मदुर्लभ भावना
जाणवी

ए वार भावनानो विस्तार, अत्र ग्रथ
गौरवना भयथी कर्पो नथी. विशेष अधि-
कार तीजा ग्रथोधकी जाणवो. मनुष्य
जन्म पावी आलस्य, विषय, कृपाय अने पर-
भावमां जो आयुष्य गाळीश तो हे चेतन ! ! !
दुर्गतिमां जाइश आत्मस्वरूप

समस्तित सद्वित ज्ञान, दर्शन, चारित्र ते
मोक्षनु कारण छे ज्ञान सक्ति चारित्र न
ग्रहण थइ शके तो पण श्रेणिक राज्ञानी
पेठे सद्वहणा शुद्ध राखवी, जो समस्तित
शुद्ध छे तो मोक्ष आसन्न छे कथु छे के
दसण भट्टोभट्टो, दसणभट्टोइनच्छि
निव्वाण, सिज्झति चरण रहिया,
दसण रहिया न सिज्झति ॥ १ ॥
वञ्जी आगममा कथु छे क जसक्कइतकी
रइ, अहवा नसकई तयमिसद्वहणा,
सद्वहमाणो जीवो, वच्चइ अथरा-
मरठाणं ॥

अर्थ—रे जीव तु करी शके तो कर अने जो
न करी शके तोपण जेवो वीतराग भगवते
स्याद्वाद्दरूप उपदेश्यो छे, ते प्रमाणे ॥

દર્શન શુદ્ધ શ્રદ્ધા રાશ્વ, શ્રદ્ધા ધરનાર અનુ-
ક્રમે મોક્ષસ્થાનક પામે છે. જીવાજીવા
પુણ્ણ, પાવાસવસંવરો ય નિઙ્ઙરણા,
વધો મુખ્વો ય તહા, નવ તત્તાહુતિ
નાયઠ્ઠવા—જીવ, અજીવ, પુણ્ય, પાપ, આ-
સ્રવ, સવર, નિર્જરા, વધ અને મોક્ષ, એ
નવતત્ત્વ જાણવા યોગ્ય છે.

હેયા વધાસવ પુણ્ણ પાવા
જીવાજીવાય હુતિ વિન્નેયા, સવર
નિઙ્ઙર મુખો તિન્નિવિ એ ઉવાદેયા
॥ ૧ ॥ ઘંધ, આસ્રવ, પુણ્ય અને પાપ એ
ચાર તત્ત્વ ત્યાગ કરવા યોગ્ય છે. જીવ
અને અજીવ તત્ત્વ જાણવા યોગ્ય છે સંવર,

તમાને જાણી વપાદેય કરી ધ્યાને તેને સમ-
કિત જાણવું.

ચંડદરાજ લોકનો સ્વયં લોકાકાશ સા-
દિસાત છે. તે આર્યા રીતે કે લોકના મન્ય
ભાગે આઠ રચક પ્રદેશથી માટીને સાદે છે.
અને ચંડદરાજ લોકનો અને આવે ત્યાં સાત
તથા એક ચંડદરાજ લોકનો છઠ્ઠો પ્રદેશ મુ-
કીને પછે અગ્રોરની આદિ છેવડી, પણ અ-
લોકનો અત નથી. માટે સાદિ અને
કશી છે.

છ દ્રવ્યના યથાર્થ જ્ઞાનપૂર્વક પાંચ દ્રવ્ય-
નો ત્યાગ પરિણામ અને જીવ દ્રવ્ય આદરવાનો
પરિણામ તેને સમકિત માન કહે છે તે સમ-
કિત જ્ઞાનથી મલુજ થાય છે. રહ્યું છે કે-
ન્મિ ગિદ્ધિયચ્ચે અગિદ્ધિયચ્ચે અન્મિ

अच्छमि जडवमेरउजो सोउपगसो तओनाम,
 भावार्थ-ज्ञानथी उ द्रव्य जाणीने आदरवा
 योग्य होय ते आदरे, अने त्यागवा योग्य
 त्याग करे एरो ज उपदेश ते नय उपदेश
 जाणवो.

हवे समकितनी दशरुचि कहे छे

१ निसर्गरुचि-ते निश्चयनये जीवादि
 नवतस्व जाणे, आसुरने त्यागे अने संवरने
 सेवे, वीतरागना कहेला छे द्रव्यने द्रव्य,
 क्षेत्र, काळ, अने भावधी जाणे, नामादि चार
 निशेषा जिनाज्ञा पूर्वक पोतानी बुद्धिधी जाणे
 सदहे. वीतरागे कहेला भाव सत्य छे, एम
 जाणवुं ते सम्यक्त्व छे.

उपदेशरुचि-नवतस्व तथा उ द्रव्यने
 गुरु उपदेशधी जाणीने सदहे ते

आज्ञारुचि-वीतराग भगवते कहे-

स्त्री आह्वानं गान्धर्षु तेने जाह्नारुचि कहे छे

४ सूत्ररुचि—रतमातकात्रमां तिय
मान, विम्वालीग आगमात्रि मूत्रमूत्र, तथा
नर्पृक्ती, भाष्य, षणि, टीका ए परागीना
पचन माने ते जीव मूत्ररुचिभन कहेवाय छे.
आगम भणवानी तथा नाभजवानी घणी
चाहना होय ते मूत्ररुचि जाणरी

५ बीजरुचि—गुरुमुत्रयो एक पन्नो
अर्थ साधलीने अनेक पद मष्टे त बीजरुचि.

६ अभिगमरुचि—मूत्र-सिद्धात अर्थ
सहित जाणवानी इच्छाने अने अर्थ विचार
साभजवानी घणी चाहनान आभगमरुचि
रहे छे.

७ विस्ताररुचि—पह्द्रव्यना गुणपर्या-

यने चार प्रमाण तथा सातनये विस्तारधी जाणयानी रुचिने विस्ताररुचि कहे छे.

८ क्रियारुचि-ज्ञान, दर्शन, चारित्र, तप, विनय, वैषावन्ध, समिति, मुक्ति, चरण सित्तरी अने करण सित्तरी सहित, आत्म-धर्म साथे जे रुचि तेने क्रियारुचि कहे छे.

९ सक्षेपरुचि-अर्थज्ञान थोडुं कहे छते घणुं जाणीने कुमतिमां पडे नहीं, ते सक्षेपरुचि जाणवी.

१० धर्मरुचि-पांच अस्तिकायनुं स्वरूप जाणयानी तथा अतज्ञाननो स्वभाव अतरग सागा सदहवानी रुचिने धर्मरुचि कहे छे. ममकितना मडसठ गोल जाणी आदरे, ते जीव समकित्ती कहेवाय छे. हे मण्यो ! पूर्व पुण्ययोगे मनुष्य जन्म पाण्या

छो, पांटे शुद्धदेर, शुद्धगुण, ओं शुद्धपर्य
तेने आदरो. सामायक-पूजा, प्रपारता,
पटिकमण, पोसद, थावकनां पारत्रत, साधु
ना पचमहात्रत, तीर्थयात्रा, मदगुरुराणी
जीर्णाडार अने शुद्धक्रियानो स्वयं धर्मकर-
णीने हृदयमा धारण करो के जेथी अनुक्रमे
शिवमुख्य पामो

समकित्तन् स्वरूप

॥ तत्त्वार्थश्रद्धानसम्पगदर्शनम् ॥

(तत्त्वार्थसूत्र)

देवत्वधीर्जिनेष्वेव, मुमुक्षुषुषुगुरुत्वध
धर्मधीरार्हताधर्मे, तत्स्यात्सम्पक्त्

॥ १ ॥

(उपदेनपामाद्)

भाषार्थ-राग द्वेषने जीतनारा जिन कहेराय ते. नामजिन, स्थापनाजिन, द्रव्यजिन, भने भासजिन एम चार प्रकारे जिन छे, ते जिनेश्वरोमाज देवगुद्धि राखवी, तथा भव (ससार) थकी पोताना आत्माने मुक्त करवाने इच्छनार जे सुसुप्त पुरुषो तेमांज सुरपणानी गुद्धि राखवी, तेमज दुर्गतिमा पडता जीवने धारण करनार जिनेश्वर प्रणीत यममा धर्मपणानी श्रद्धा राखवी तेने सम्यग्दर्शन कहे छे ते सम्यक्त्व स्वभावथी अथवा गुरुना उपदेशथी एम घे प्रकारे प्राप्त थाय छे.

स्वभावथी एछे गुरु विगरेना उपदेश नी अपेक्षा रहित स्वभावथी (क्षयोपशमथी)

न्यून एवा एफ कोटाफोटि सागरोपद्वी
 स्थितिगच्छा फरे छे. भर्हीया जीव वर्षयी
 उत्पन्न यत्त अयत निविट रागद्वेषना
 परिणामरूप कर्कण भने दुर्भय एवी श्रथि
 सुधी आवे छे. आ श्रथिदिगच्छुपी तो अभ
 व्यजोवा चारित्र छइने पण सख्याती वा
 असख्यातीवार आवे छे. आ यथापवृत्तिव
 रणनो फाल अनमुहूर्तनो जाणरो

अनाव्यनन्तससाराऽऽ वर्त्तवर्त्तिपुदे
 हिपु । ज्ञानदृष्टयावृत्तिवेद-नीया
 न्तरायकर्मणाम् ॥ १ ॥ सागरोपम
 कोटीनां,कोटय त्रिंशत्परास्थितिः

सप्ततिः ॥ २ ॥ ततो गिरिसरिद्ग्राव
घोलनान्यायत. स्वयम् । एकाब्धि-
कोटिकोटयूना, प्रत्येकक्षीयते स्थि-
तिः ॥ ३ ॥ शेषाब्धिकोटिकोटयन्तः
स्थितौ सकलजन्मिन. यथा प्रवृत्ति-
करणाद्ग्रन्थिदेशसमिर्यति ॥४॥ रा-
गद्वेषपरीणामो दुर्भेदो ग्रन्थिरुच्यते।
दुरुच्छेदो दृढतरः काष्ठादेरिव सर्वथा
॥५॥ ग्रन्थिदेशतुसप्राप्ता रागादि-
प्रेरिताः पुनः । उत्कृष्टबन्धयोग्याः
स्युश्चतुर्गतिजुषोऽपि च ॥ ६ ॥

નદિ માત્ર થપ્લા પ્વા આત્માના પરિણામ
 થાય છે તે પરિણામવદે રાગદ્વેષની જે ગાઠ
 છે કે જે સમાક્રિત પામવામાં અંતરાયભૂત છે
 તે ગાઠને છેડી શકાય છે. અર્ધીયા મન્ય-
 જીવ રમઘાત-સ્થિતિઘાત-ગુણશ્રેણિ અને
 અપૂર્વવધ એ ચાર ઘાતને કરે છે તથા અ-
 નતાનુગ્રહી કપાપના જે દહીયાઓ ઉદય
 આવ્યા છે તેને ક્ષય કરે છે અને જે હવે પડી
 થોડા વલ્લતમા ઉદય આવવાના છે, તેની
 સ્ફીરણા કરીને ઉદયમા લાગી ઉપશમાવે છે
 ક્ષય કરે છે. આ અપૂર્વસ્ફરણનો કાલ અત-
 ઘ્હુર્તનો જાગવો.

નેપામધ્યેતુયેમન્યા ભાવિભદ્રા શ
 આવિષ્કૃત્યપરવીર્ય અપૂર્વ

करणेकृते ॥७॥ अतिक्रामन्तिसहस्रा
तंमन्थिदुरतिक्रमम् । अतिक्रान्तम-
हाध्वानो घटभूमिमिवाध्वगाः ॥८॥

(३) अनिवृत्तिकरण—जे करण चायाने
वीर्यशक्ति मास थया वाद जेनी निवृत्ति थती
नयी अर्थात् सम्पत्त्व मास थया विना जेनी
निवृत्ति थती नयी. तेने अनिवृत्ति करण
कहे छे आ करणनो कंटशोक फाल गये
थके अने एक माग राकी रहे थके मोटी जे
स्थिति तेना वे विभाग करे छे. एक नानी
स्थिति अने धीजी मोटी स्थिति, नानी
स्थितिने आ 'करणमां भोगवी तय' करे छे
अने मोटी स्थितिमायी जे दर्शियाओ थोडा

સમય પડી હૃદય આવવાના છે, તેની હૃદયરૂપ
 કરી હૃદયમા ભરી (જેટલે નાની જે સ્થિતિ
 છે તેની અદર મેઝવી મોગવી ક્ષય કરે છે)
 આની હૃદયરૂપા વે આવડીકા વાકી રહે થકે
 ટકી જાય છે, અહીંયા મિથ્યાત્વના ફેટલા
 એક દલીયાઓ ક્ષય થઈ જાય છે, અહીંયા
 પળ જીવ, રસવાત-સ્થિતિવાત, ગુણશ્રેણિ
 અને અપૂર્વવધ એ ચારને કરે છે, અહીંયા
 જીવ, અતરકરણ કરે છે શેષ એક આવડીકા
 વાકી રહે થકે ત્રણ પુજ કરે છે, મિથ્યાત્વના
 ચૌઠાળીયા રસવાડા દલીયાઓ છે તેમાના
 ફેટલાએકને હૃદયપરિણામવહે એકઠાળીયા
 કરે છે અને ફેટલાએકને વે ઠાળીયા અને
 ત્રણ ઠાળીયા રસવાડા કરે છે, ફેટલાએક
 તેવા ચૌઠાળીયા રસવાડા દલીયા

રહે છે. પટલે તે રસને સત્તામાંને સત્તામાં
 દીન કરે છે. ત્રણ પુત્ર થયા પછી જીવ ઉપ-
 શમ સમક્ષિત પામે છે આ કરણનો અને
 ઉપશમ સમક્ષિતનો કાઠ અતર્મુદ્ધત્તનો છે.
 ત્રણ કરણને માટે જીવ ઉપશમ સમક્ષિત પામે
 છે ઉપશમ સમક્ષિતનો કાઠ પૂર્ણ થયા પછી
 જો એકઠાળીયા રસનો ઉદય થાય તો તેનું
 નામ સમક્ષિત મોહનીય જાણવું. તે વડે ક્ષયો
 પશમ સમક્ષિત માત્ર થાય છે તે અથવા ત્રણ
 ઠાળીયા રસનો ઉદય થાય તો મિશ્રમોહનીય
 જાણવી. તે વડે મિશ્રસમક્ષિત પામે છે, તેનાથી
 જીવને ધર્મમા ઉદાસીન શુચ્છિ થાય છે
 અને ચૌઠાળીયા રસનો ઉદય થાય તો મિ-
 થ્યાસ્વ મોહનીય જાણવી. તે વડે જીવ મિલ્યા-
 સ્વને પામે છે. કર્મગ્રથના મતે સસારચક્રમા

प्रथम उपशम समाहित प्राप्त याप छे अने सि
दातना मते प्रथम सयोपशम समकित प्राप्त
याप छे,

॥ अथानिष्टित्ति करणादन्तरकरणे कृते
मिथ्यात्वधिरल कुर्युर्वेदनीययदप्रत
॥९॥ आन्तर्मुहूर्तिकसम्यग्-दर्शन
प्राप्नुवन्ति यत्, निसर्गहेतुकमिद ।
सम्यक्श्रद्धानमुच्यते ॥ १० ॥ गुरु
पदेशमालम्ब्य सर्वेषामपि देहिनाम्
यत्तत्सम्यग्श्रद्धान स्यादधिगमजं
परम् ॥ ११ ॥

उपशमसम्यक्त्व जीव ज्यारे अनंतानुबंधी

(१८९)

घोरुदी तथा समपित्त मोहनीय, मिश्रमोहनीय,
अने मिथ्यात्वमोहनीय ए सात प्रकृतिने
उपशमोने छे (शान्त करे छे) त्यारे तेने
अप्यम सम्पत्त्व प्राप्त थाय छे.

तच्चानादिमिथ्यादृष्टेः करणत्रयपूर्-
वकमान्तमुहूर्तिक चतुर्गतिकस्याऽ-
पिसंज्ञिपर्याप्तपञ्चेन्द्रियस्यजन्तोर्भ-
न्धिभेदान्तर भवनीत्युक्तप्रायम् ॥
उयसमसेडिगयस्तउ, होइउवसा
मिय तु सम्मत्ता जीवाअक्यतिपुजो
। अखविअमिच्छोलहइ सम्म ॥

क्षयोपगमसम्यक्त्व-अनतानुबन्धीनी वा
 कटी, मिथ्यापमोहनीय, मिथमोहनीय अने
 समाहितमोहनीय ए सात महानिनो प्रदेशोदय
 अने समाहित मोहनीयनो प्रदेशोदय अने
 रमोदय जेव्हा होय तेने क्षयोपगम सम्यक्त्व
 कहे छे.

कम्मगथेसुधुव । पढसोवसमी
 करेइ तिपुज! तव्वडीओपुणगच्छइ
 सम्मे मिसमि मिच्छेवा ॥

उपशम सम्यक्त्वर्थी न्युत थनां जो जीव
 सम्यक्त्व मोहनीयने पामे छे तो तेने क्षयोप-
 शम सम्यक्त्वर्ना प्राप्ति थाय छे. कर्मग्रन्थना
 व प्रमाणे एम जाणवु सिद्धातना यत्त प्र
 । औपशमिक सम्यक्त्वर्थी न्युत अवश्य

मिथ्यात्वने पामे छे, उक्तं च कल्पभा-
 प्ये-आलंबण मलहती, जहसठाण
 न मुंचए श्लिआ, एवअकयति
 पुजी । मिच्छचिअउवसमीएइ ॥
 मिच्छत्तजमुइन्न, तसीणअणुइअं-
 चउवसतं । मीसीभावपरियणं ।
 वे इज्जत खओउसम ॥ तच्च सत्क-
 र्मवेदकमप्युच्यते, औपशमिककं-
 तुसत्कर्मवेदनारहिमित्योपशमिक-
 क्षायोपशमिकयोर्भेदः ॥

सास्यादन सम्यक्त्व-जननानुबधी क-
 पायना उदये उपपन्न समकित वमतां मि-
 थ्याय सुगम्यानक पाम्या पदेला आतरे

मोहनीय चरम पुद्गल वेदनरूप एक साम
एक वेदक सम्यक्त्व जाणवु

क्षायिकसम्यक्त्व—अनतानुबंधीनी
शोफटी—मिथ्यात्वमोहनीय, मिथ्रमोहनीय
अने समस्तिन मोहनीय ए सात प्रकृतिनो बंध,
उदय, उदीरणा अने सत्तानो सर्पथा जेदां
सय थाय छे तेने क्षायिक सम्यक्त्व कहे छे

पञ्चसम्यक्त्वाना कालनियममाह
ननु सप्तकक्षये क्षायिकमित्यु
क्त्वात् सति क्षायिके श्रीकृष्णवा
सुदेव. कथ तृतीयनरकावनी ज
गाम श्रेणिकश्च प्रथमासिति । उ

द्वेषा शुद्धमशुद्ध

चेति तत्र श्रीकृष्णश्रेणिकयोरशुद्धं
क्षायिकं तस्य सादिसपर्यवसितत्वा
दिनि न विरोधः। यदुक्त श्रीनवपद
प्रकरणवृत्तौ तथाहि क्षायिकस्य
शुद्धाशुद्धभेदेन द्विभेदत्वात् तत्रा-
पायसद्रव्यविकला भवस्थकेवलि-
ना मुक्तानां च या सम्यग्दृष्टिस्त-
च्छुद्धक्षायिक तस्य च साद्यपर्यव-
सानत्वान्नास्त्येवभंगो यदाह 'ग-
धहस्ती' भवस्थकेवलिनो द्विविधस्य
सयोगायोगभेदस्य सिद्धस्य वा
दर्शनमोहनीय सतकक्षयाविर्भूता

सम्यग्दृष्टिः सादिपर्यवसानेति वा
त्वपायसहचारिणी श्रेणिकावेति
सम्यग्दृष्टि तदशुद्ध क्षायिक
तस्य च सादिसपर्यवसानत्वावस्ति
प्रतिपातो यदुक्तं गंधहस्तिना तत्र
या च अपाय सद्व्यवर्तिनी अपा
यो मतिज्ञानाश सद्व्याणि शु
द्धसम्यक्त्वदलिकानि तद्वर्तिनी
श्रेणिकादीना च सद्व्यापगमे
भवत्यपायसहचारिणी सा सादि
० ॥ चेति केवलज्ञानोत्प
अपायक्षये अपाय मतिज्ञाना

(१९७)

शः तत्क्षयेऽसौ भवति न प्रथमक-
षायोदये तत्काले तद्दुःखाभावात्
तत्क्षये एव तस्योपपत्तिरित्यल
प्रसङ्गेन इति शुद्धाशुद्धं क्षायिकं
द्विभेदः ।

श्रीकृष्ण श्रेणिकु वगेरेने क्षायिक सम्यक्त्व
दृष्टुं तेमने चारिग्रनी क्रियाओपर अत्यंत राग
होकापी रोचक सप्रकित एण कहेवाय छे,

खीणे दसणसोहे-तिविहंसि विभव-
निआणभूअंसि ।

निपच्चवायमउल-सम्मत्त १५

કારક સમ્યક્ત્વ—તત્રકારક સૂ-
 ત્રાજ્ઞા શુદ્ધા ક્રિયૈવ, તસ્યા એવ
 પરગતસમ્યક્ત્વોત્પાદકત્વેન સમ્ય-
 ક્ત્વરૂપત્વાત્ તદવચ્છિન્ન વા સ-
 મ્યક્ત્વં કારકસમ્યક્ત્વં । એતચ્ચ
 વિશુદ્ધચારિત્રિણામેવ ॥૧॥

સૂત્રાજ્ઞા શુદ્ધક્રિયા તેજ કારક સ-
 મ્યક્ત્વ છે. તે ક્રિયાનેજ પરગત સમ્યક્ત્વો-
 ત્પાદકપણાવડે સમ્યક્ત્વ છે, એ દેહ
 યજી તદવચ્છિન્નસમ્યક્ત્વને કારકસમ્ય-
 ક્ત્વ છે. વિશુદ્ધ ચારિત્રતોને કારકસ-
 ૧ હોય છે

રોચક સમ્યક્ત્વ—રોચયતિ સ

म्यगनुष्ठानप्रवृत्तिं, नतु कारयती-
ति रोचकम्, अविरतसम्यग्दृशां
दृग्गन्धेणिकादीनां ॥ १ ॥

सम्यक् अनुष्ठाननी प्रवृत्तिनी रुचि क-
रावे एत शारिषनी प्रवृत्ति करावी शुके
कोरे देन रोचक सम्यक्त्व कहे छे. देगविर-
त्यादे पंभ्यो क्रियायो स्वै पण त करी
जगार कोरे, दृग्गन्धेणिकादिनी पेरे.

सोऽहं सम्यक्त्व—दीपकं व्यञ्ज-

कमित्पनर्थान्तरम्, एतच्च य. स्वयं-
मिष्यादृष्टिरपि पंभ्यो जीवाजी-
षादिपदार्थानि यथावस्थितान् व्यन-
क्ति, कसराङ्गरमहंकादेर्द्रष्टव्यम् ॥ १ ॥

(૨૦૦.)

દીપકને ધ્યંજક સમ્યક્ત્વ કહે છે પોતે સ્વયં જે મિથ્યાદષ્ટિ જીવ હોય, અં અન્યોને યથાવસ્થિત જીવાજીવાદિ પદા સમજાવે છે, તેને અગારમર્દકની પેઠે દીપક સમ્યક્ત્વ હોય છે.

દ્રવ્યસમ્યક્ત્વ—તત્રજિનોક્ત ત્વેષુ સામાન્યેન રુચિર્દ્રવ્યસમ્યક્ત્વમ્—ત્યા જિનોક્તપ્રોમા સામાન્યથી રુચિ થાય છે તેને દ્રવ્યસમ્યક્ત્વ કહે છે. દ્રવ્યસમ્યક્ત્વ તે ભાવસમ્યક્ત્વનું કારણ છે. કારણ વિના કાર્યની ઉત્પત્તિ થતી નથી, દ્રવ્યસમ્યક્ત્વ વિના ભાવસમ્યક્ત્વની થતી નથી. નામસમ્યક્ત્વ, સ્થા
૧૧, દ્રવ્યસમ્યક્ત્વ અને

भावसम्यक्त्व ए चार निक्षेपणी सम्य
क्त्व अवबोधुं-द्रव्यसम्यक्त्वनी माप्ति, बाद
भावसम्यक्त्वनी माप्ति थाय छे. माट द्र
व्यसम्यक्त्वना जे जे हेतुओ होय तेओनु
अवलम्बन करतां सर्व जीवोने साहाय्य आ
पवी, तथा सामान्यतः जेने सब्बाइ जिणे
सरभासिआइं, वयणाइं नस्रहा हुंति
इय बुद्धि जस्त मणे-सम्मत्त निच्चलं
तस्त ॥ एवी श्रद्धा होय तेने द्रव्यसम्यक्त्व
आणवुं.

भावसम्यक्त्व-नयनिक्षेपप्रमा-
णादिभिरधिगमोपायो जीवाजीवा-
दिसकलतत्त्वपरिशोधनरूपज्ञानात्म-

क भावसम्यक्त्वम्—परीक्ष
 तिज्ञानतृतीयांशस्वरूपस्यैव
 शास्त्रे व्यवस्थापित्वात् ।
 सिद्धसेनदिवाकरपादा एव
 न्नत्ते, सदहमाणस्त भावः
 पुरिसस्ताभिणिवोहे-दसणर
 वइ वच्चो ॥

नय निक्षेप ममाणोवडे सर्वज्ञत
 पायस्य जे बोध थाय छे,
 दिसकलतस्व परिशोधनरूप जे
 कथे छे परीक्षा
 श्रीजो अपायरूप जे भेद
 रूपे व्यवस्थापवामा ३

नानिपयं प्रमाणवदे पदार्थोना हान् पूरुह
पानरी तिनभस्वच्छानी ने श्रदा याय छे
के भावसम्यक्त्व कहे छे.

श्री हरिमदशूरि नीचे प्रमाणे कहे छे

जीवाइ नव पयत्ये; जो जागइ
तरस होइ सम्मत्त, भावेण तरहते;

अयाणमाणेवि सम्मत्त ॥ १ ॥ अ

निह नवागुरुणो, सुसाहृणो जिणसय
प्रमाणत्र, इयाइ सुहो भावो,

सम्मत्त चिनि जगगुरुणो । जिणत्र
यजमेव तज जय कई होइ वज्ज-

सम्मत्त । जह भावणाण सद्धा,
सो सुह भावसम्मत्त ॥

वज्जवज्ज वज्ज वज्ज व

तन्वमेव

જિણેહિં પળ્લત્ત જિનેશ્વર જે
 તેજ સત્ય છે. એવી સામાન્યરુચિને દ્ર
 કહે છે. નયનિસેપ પ્રમાણ પરિષ્કૃત
 રુચિનુ ભાવસમ્યક્ત્વ રુપે સ્ફુટપણ
 વજ્ઞાન શ્રદ્ધા પરિશુદ્ધને ભાવસમ્યક્ત્વ
 જે જ્ઞાની નવનત્વોને નયનિસેપ
 પૂર્વક સમજી શકે છે તેને ભાવરુ
 પ્રગટે છે. સાનનય ચાર નિસેપ ૩
 પ્રમાણોથી પદ્મદ્રવ્ય, નવતત્ત્ર આદિનુ
 પૂર્વક સ્વરૂપ અવધોધિ જે તત્ત્વોન
 કારવો તેને ભાવસમ્યક્ત્વ કયે ૩

વ્યવહારસમ્યક્ત્વ—જ્ઞાન
 સપ્તપઠિભેદશીલ

જ્ઞાન શ્રદ્ધા અને ચરણથી સમ્યક્ત્વના
સહસ્ર મેદનુ જે સીડને કરવું તેને - વ્યવહાર
સમ્યક્ત્વ કહે છે, સમ્યક્ત્વના સહસ્ર શા
સ્ત્રી સમ્પ્રાયથી તેનું ત્રિશેષ સ્વરૂપ અવધો-
ઈશ્વર શુદ્ધ દેવગુરુ ધર્મની આરાધના કરવી,
સિદ્ધાન્તાનું શ્રવણ કરવું, અને દેવગુરુ પૂજ
ન કરવું વગેરે વ્યવહારના વ્યવહારસમ્ય
ક્ત્વમાં સમાવેશ થાય છે, જૈન યજ્ઞાને જે
જે વ્યવહાર વધુ કારણો છે તેઓની મદદથી
વધુ મદદ થઈ તેને વ્યવહારસમ્યક્ત્વ કહે
વામાં આવે છે, દ્વિગુણ ધર્મની શ્રદ્ધાને વ્ય
વહારથી જો ધાર કરવી તેને વ્યવહાર સ
મ્યક્ત્વ કહેવામાં આવે છે - વ્યવહારસમ્ય
ક્ત્વનો જો શાસ્ત્રનો મેલા કારણ છે, વ્ય
વહારસમ્યક્ત્વ શાસ્ત્ર કરતા નિશ્ચયસ-

સમ્યક્ત્વ માત્ર ધાય છે માટે વ્યવહાર સમ્યક્ત્વ પ્રવૃત્તિનો આદર કરવો નિશ્ચયસમ્યક્ત્વના જે જે વ્યવહારદેતુઓ છે તેની રચી પ્રવૃત્તિને વ્યવહારસમ્યક્ત્વ કહે છે.

નિશ્ચયસમ્યક્ત્વ-

નિચ્છયઓ સમ્મત્ત, નાણાઈ મયપ્પશુદ્ધપરિણામો, ઇઅર પુણ તુહ સમણ, મણિઅ સમ્મત્તહેઉહિ ॥

નિશ્ચયતો જ્ઞાનાદિમયાત્મશુદ્ધ-
પરિણામ. નિશ્ચયસમ્યક્ત્વમ્ ॥

નિશ્ચયથી જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રમય આત્મ શુદ્ધપરિણામને નિશ્ચયસમ્યક્ત્વ કહે છે જ્ઞાનદર્શન અને ચારિત્રસહજિતપરિણામને

निश्चयसम्यक्त्व कहे छै. तथा एने भावचारि-
त्र कहे छै भावचारित्रने निश्चयसम्यक्त्व केवी
रीते कहेवाय ? तेना उत्तरमा जणाववा-
मा आवे छै के भावचारित्रस्यैव नि-
श्चयसम्यक्त्वरूपत्वात् भावचारित्रने
निश्चयसम्यक्त्वरूपत्व छै, अतएव मिथ्या-
चारनिवृत्तिरूप कार्यनो तेथी सद्भाव छै.
तो आ प्रमाणे निश्चयसम्यक्त्वनुं स्वरूप
कहेता श्रेणिक कृष्ण वगेरेने निश्चयसम्य-
क्त्व घटी शके नहि ? उत्तरमां कहेवानुं के
श्रेणिक कृष्णादिकने निश्चयसम्यक्त्व नथी
अप्रमत्तसयतानामेव तद्रव्यवस्थितेः
सातमा गुणस्थानकवर्ति अप्रमत्त साधुओने
निश्चयसम्यक्त्व होय छै. कारण के सातमा
गुणस्थानकवर्ति अप्रमत्त साधुओने शुद्धात्म

જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર પરિણતિ દોષ છે, આવા
રાગમુત્રમા અમયષ સાધુઓને નિઘયસમ્ય-
વત્વ કથ્યુ છે. તત્પાઠ.—

જ સમ્મતિ પાસહ, ત મોણતિ
પાસહ, જ મોણતિ પાસહ તં સ-
મ્મતિપાસહ ॥ ૧ ॥ ણ હમં સક્ર
સિદ્ધિલેહિં અદિજ્ઞમાણેહિં ગુણાસા-
ર્ણેહિં વક્સમાયારેહિ પમત્તેહિં ગાર-
માવસતેહિં મુણી મોણ સમાદાય,
ધુણે કમ્મસરીરગં, પતલુહ ચ સે-
વંતિ ધીરા સમ્મત્ત દસિણોત્તિ ॥૧॥

જે સમ્યવત્વ છે તે ચારિત્ર છે, અને
જે ચારિત્ર છે તે સમ્યવત્વ છે. આ સૂ-

શ્રી ટીકા શ્રીશીલાંગાચાર્યે કરી છે તેમા અ-
મમત્ત સાધુને નિશ્ચયસમ્યક્ત્વ કથ્યુ છે, જે
નિશ્ચયસમ્યક્ત્વ છે તેને ભાવચારિત્ર કથ્યુ
છે, અને તે સાતમા ગુણસ્થાનકવર્તિ સાધુ-
ઓને હોય છે. જ્ઞાની ધ્યાની સમાધિવંત સા-
ધુને નિશ્ચયસમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે.

વિશુદ્ધચારિત્રીગાને કારકસમ્યક્ત્વ ક-
થ્યુ છે પણ તે વાહ્ય ચારિત્ર ક્રિયારૂપ છે,
અને નિશ્ચયસમ્યક્ત્વ તો આત્માની શુદ્ધ
જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર પરિણતિ રૂપ છે, માટે
કારકસમ્યક્ત્વ અને નિશ્ચયસમ્યક્ત્વમાં
ए પ્રમાણે ભેદ જાણવો નિશ્ચયસમ્યક્ત્વને
આશ્રયી સિદ્ધાન્તોમાં પ્રશ્નમાદિનુ લક્ષણપર્ણું
કથ્યું છે અમમત્ત સાધુઓને જેષુ અત્યન્ત
જ્ઞાનાદિ શુદ્ધાત્મપરિણામ વડે નિશ્ચય સમ્ય-

ઘલ્લ માત્ર યાય છે તેટલું કૃષ્ણ અને શ્રેણિક
 વગેરેને નિશ્ચયસમ્યક્ત્વ ઘટતું નથી. કારણ
 કે તેઓમાં નિશ્ચયસમ્યક્ત્વ સ્વપ્રાપ્તિની ઉત્પ-
 ત્તિનો અભાવ છે. ચોથાગુણસ્થાનકમા
 સાધિકસમ્યક્ત્વ માત્ર થઈ શકે છે પરંતુ નિશ્ચય
 સમ્યક્ત્વ કે જે ભાવચારિત્ર સ્વરૂપ છે તે ચો
 થા ગુણસ્થાનકમાં માત્ર થઈ શકતું નથી, દીક્ષા
 ચારિત્ર લેવાનો જે હૃદયમાં ભાવ થાય છે તેને
 જ્ઞાવચારિત્ર કહેવામાં આવતું નથી. પરંતુ
 આત્મા જ્યારે દીક્ષા અંગીકાર કરી સાધુના
 ઘરો પાલ્લવો છતો સાતમા અમમત્ત ગુણગાણના
 વિશુદ્ધ જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર પરિણામ થઈ પ
 રિણમે છે. ત્યારે તેને ભાવચારિત્રની પ્રાપ્તિ
 કથવામાં આવે છે, અને તે ભાવચારિત્ર
 મૌનનેનિ , કથવામાં આવે છે.

श्री हरिभद्रसूरिण एज प्रमाणे कणु छे.

निच्छयसम्मत्त वाहिगिच्च सुत्तभ-
णिअनिउणरूव तु । एव विहो
णिओगो-होऽ इमो हत्त वण्णुत्ति॥

ज्ञानादिमय इत्यस्यायमर्थः. ज्ञान-
नये ज्ञानस्य दशाविशेष एव स-
म्यक्त्व क्रियानये च चारित्ररूप,
दर्शननये तु स्वतन्त्र व्यवस्थितमेव
इति ॥ शुद्धात्मपरिणामग्राहिनिश्च-
यनये तु

आत्मेव दर्शनज्ञानचारित्राण्य-
थवा यत्तेः यत्तदात्मक एवैष-शरीर-

સધિતિષ્ઠતિ ॥

આ પ્રમાણે નિશ્ચયનયસમ્યક્ત્વનુ સ્વ-
રૂપ અવબોધર્થુ, શુદ્ધ જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર ઈ-
રિણતિ રૂપ આત્મા તેજ નિશ્ચયસમ્યક્ત્વ છે
શાશ્વ રાગાદિ સંકલ્પ વિકલ્પ રહિત નિરપા-
ધિમય શુદ્ધાત્મ વોધ સ્થિરતા, લીનતા તન્મય
પરિણતિ તેજ નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ અવબોધર્થુ.

આગમસારસ્તા દેવ-ગુરુ અને ધર્મની
શ્રદ્ધાને વ્યવહારસમ્યક્ત્વ કહે છે, અને આ-
ત્મા તેજ દેવ, આત્મા તેજ ગુરુ અને આત્મા
તેજ ધર્મ એવી શ્રદ્ધાને નિશ્ચયનય સમ્યક્ત્વ
કહે છે. યશ્ચોત્તરસ્ત્નચિન્તાયણિયા શેઠ અ-
નુપચદ મલુકચંદ જણાવે છે કે અપશમ સ-
મ્યક્ત્વ-ક્ષયોપશમ સમ્યક્ત્વ અને સાયિક
સમ્યક્ત્વ તેજ નિશ્ચય સમ્યક્ત્વ છે. આ પ્ર

माणे तेथो निश्चयसम्यक्त्वनी व्याख्या करे छे पण तेनो प्रवचनसारोद्धारवृत्ति-नवपदप्रकरणवृत्ति-धर्मसंग्रहवृत्ति-आचारांगमूत्रटीका वगैरेमां कथेछा निश्चयसम्यक्त्वनी साथे मतभेद देखाय छे. नवपदप्रकरणवृत्ति, धर्मसंग्रह वगैरेमां क्षायिक समकितने निश्चयसमाकितर्था भिन्न गण्युं छे अने श्रेणिकने क्षायिक सम्यक्त्व छातां निश्चय सम्यक्त्व नथी एम स्पष्ट कथ्युं छे. आगमसारना कर्त्तापि जे निश्चय सम्यक्त्वनी व्याख्या करी छे ते पण उपरनी व्याख्यायी भिन्न पडे छे तो पण अनुभवनी अपेक्षाए अप्रमत्त साधुओने जे निश्चय सम्यक्त्व कथ्युं छे तेनी साथे संबध कथंचित् बधवेसतो आवे छे. अप्रमत्त साधुओ, निश्चयनयनी अपेक्षाए पोताना आ-

તમાને દેવ-ગુરુ માનીને અને તેને શુદ્ધ ધર્મ-
 રૂપ માનીને તે સત્તાએ તેનું ધ્યાન કરે છે,
 તેથી તેઓને શુદ્ધાત્મજ્ઞાનપરિણતિયોગે નિશ્ચય
 સમ્યક્ત્વ હોય છે. મારો આત્મા તેજ દેવ ગુરુ
 ધર્મરૂપ છે, પરંતુ વર્તનમા મૂર્ખાને તેનો વાસ્તાવિ
 ક શુદ્ધાત્મ અનુભવ નિશ્ચય કરવો, તે અપમત્ત
 દશા વિના થાય, કે જ નીચેના ગુણસ્યાનકોમા
 રહેલા જીવો છે તેઓને આવી શકે નહિ, એમ
 અનુભવનિશ્ચય શુદ્ધાત્મા પરિણતિએ તેનો મા
 ઘાથ સમજી નિશ્ચય સમ્યક્ત્વમા તે વ્યાખ્યા
 સમાવેશ કરી મતભેદ દુર કરી શકાય છે.
 આગમસારકર્તા શ્રીમદ્ દેવચંદ્રજીએ જે દૃષ્ટિથી
 નિશ્ચય સમ્યક્ત્વનું લક્ષણ કહ્યું છે તેનો સત્ય
 માવાર્થ તો તેઓ જાણે પરંતુ સાપેક્ષ દૃષ્ટિએ
 સિદ્ધાન્ત શૈલીએ એ પ્રમાણે ઘટા તો તેમના
 ધ્યનમા વિરોધ જણાવો નથી. દેવ ગુરુ અને

धर्मरूप जेनो आत्मा परिणम्यो छे अने तेनो
शुद्धानुभव करीने आत्मानो शुद्ध ज्ञानादि
परिणतिने सेवे छे तेने निश्चय सम्यक्त्व
प्रगटे छे एवो वास्तविक अनुभवार्थ ग्र-
हतां सापेक्षत्व व्याख्याए निश्चय सम्यक्त्व
ग्रहाय छे.

सम्यक्त्व.

सरयात वर्षायुष्क संज्ञि पंचेन्द्रिय ति-
र्येचो तथा स्त्रीओ तथा भवनपति व्यंतर
ज्योतिषोने क्षायिक समकित नथी. तेओ-
ने ते भवमा क्षायिक सम्यक्त्व उत्पन्न
थहु नथी. संरयाता वर्षायुष्कवाळा मनु-
ष्यने क्षायिक सम्यक्त्वनो आरभ थाय छे
माटे संख्याता वर्षायुष्कवाळा संज्ञिपंचे-

ત્માને દેવ-ગુરુ માનીને અને તેને શુદ્ધ ધર્મ-
 રૂપ માનીને તે સત્તાણ તેનુ ધ્યાન કરે છે,
 તેથી તેઓને શુદ્ધાત્મજ્ઞાનપરિણતિયોગે નિશ્ચય
 સમ્પત્ત્વ હોય છે. મારો આત્મા તેજ દેવ ગુરુ
 ધર્મરૂપ છે, એવુ વર્તનમા મૂકીને તેનો વાસ્તાવિ
 ક શુદ્ધાત્મ અનુભવ નિશ્ચય કરવો, તે અમમત્ત
 દશા વિના અર્થ, કે જે નીચેના ગુણસ્થાનકોમા
 રહેલા જીવો છે તેઓને આવી શકે નહિ, એમ
 અનુભવનિશ્ચય શુદ્ધાત્મા પરિણતિણ તેનો મા
 યાથ સમજી નિશ્ચય સમ્પત્ત્વમા તે વ્યાર્યા
 સમાવેશ કરી મતભેદ દુર કરી શકાય છે.
 આગમસારકર્તા શ્રીમદ્ દેવચંદ્રગીણ જે દષ્ટિથી
 નિશ્ચય સમ્પત્ત્વનુ લક્ષણ કાઢ્યુ છે તેનો સત્ય
 માવાર્થ તો તેઓ જાણે પરતુ સાપેક્ષ દષ્ટિણ
 સિદ્ધાન્ત શૈલીણ ણ પ્રમાણે ઘટા તા તેમના
 ધ્યનમા વિરોધ જણાતો નથી, દેવ ગુરુ અને

मैरूप जेनो आत्मा परिणम्यो छे अने तेनो
 वृद्धानुभव करीने आत्मानो शुद्ध ज्ञानादि
 परिणतिने सेवे छे तेने निश्चय सम्यक्त्व
 माटे छे एवो वास्तविक अनुभवार्थ ग्र-
 हां सापेक्षत्व व्याख्याए निश्चय सम्यक्त्व
 प्रदाय छे.

सम्यक्त्व.

संख्यात वर्षायुष्क संज्ञि पंचेन्द्रिय ति-
 र्यचो तथा स्त्रीओ तथा भवनपति व्यंतर
 ज्योतिषोने क्षायिक समकित नथी. तेओ-
 ने ते भवमा क्षायिक सम्यक्त्व उत्पन्न
 यहुं नथी. संख्याता वर्षायुष्कवाळा मनु-
 ष्यने क्षायिक सम्यक्त्वनो आरभ थाय छे
 माटे संख्याता वर्षायुष्कवाळा सतिपंचे-

न्द्रिय तिर्यच स्त्रीओ अने उपर्युक्त ग्रण म
कारना देवताओने पारमविक क्षायिक स-
म्यवत्व पण होतु नथी. कारणके क्षायिक
सम्यक्दृष्टिनो तेओमा उत्पाद यतो नथी.
उपर्युक्त सरयातायुष्क सक्षिपचेन्द्रिय तिर्यच
स्त्रीओ तथा ग्रण मकारना देवताओने
उपशम अने सयोपशम सम्यवत्व याय हे
एकेन्द्रिय, द्वीन्द्रिय, त्रीन्द्रिय, चतुरिन्द्रिय
अने असक्षिपचेन्द्रिय जीवने ते भव वा
परमरनी अपेक्षाए ग्रण सम्यवत्वमांथी
एक पण सम्यवत्व होतुं नथी. वादर, पृ-
थ्वी, जळ, वनस्पति, द्विभिचतुरिन्द्रिय
जीवो अने असक्षिपचेन्द्रियोमा पर्यासाव-
स्थामा पारमविक सास्वादन सम्यवत्व अने
पर्यास सक्षी पंचेन्द्रियमां तादूभविक पमाय

छे. सूक्ष्म एकेन्द्रिय वादर तेज वायुमां स-
म्यक्त्वच्छेदयावतोना उत्पादनो अभाव छे
माटे सास्वादन तेओमां नयी, ए कर्मग्रन्थिक
अभिप्राय छे. सूत्रामिप्रायवदे तो पृथ्वि आदि
एकेन्द्रियोने सास्वादन सम्यक्त्व नयी.
यदुक्त-प्रज्ञापनायाम्, पुढवि-
काइयाणं पुच्छ गोयमा पुढविका-
इया नो सम्मदिष्टी नो सम्मामि-
च्छदिष्टी एव जाणवप्पइकाइया-॥
इति प्रवचनसारोद्धारे १४९ द्वारे ॥
पञ्च सम्भवानां कालनियममाह-

अतद्युहोवसमो, छावलिसासा-
णवेयगोसमओ, साहियतित्तीसाय-
स्वइयो दुगुणो खओवसमे ॥

વપશ્વમનો અન્તર્મુહૂર્તશાલ છે, સાસ્વાદન
નો વલ્કુલ છ આકલિકા માત્ર, વેદકનો સનય
માત્ર, શાયિકનો તેત્રીસ સાગરોપમ અને ૬
યોપશ્વમનો છાસઠ સાગરોપમનો કાલ જાણ
યો સર્વાયસિદ્ધાદિની અપેક્ષાપ્તશાયિક સમ્ય
વત્વની તેત્રીસ સાગરોપમની સ્થિતિ જાણવી
યાત્રીસ સાગરોપમ સ્થિતિચાલ્યા દેવપણે શ્રણ
વાર ઉત્પન્ન થયાથી સયોપશ્વમ સમ્યવત્વનો
છાસઠ સાગરોપમનો કાલ સિદ્ધ થાય છે
અને તેમા નરભવનુ આયુષ્ય અધિક જાણવું

ઉક્ષોસ સાસાયણ-ઉવસમિયા
હુતિ પચવારાઓ, વેયગ સ્વયગા ઇ
ક્ષસિ-અસસ્વવારા સ્વઓવસમો ॥

આલ્યા ભવચક્રમાં જીવને સાસ્વાદન

पापतो नथी.

उक्त च शतकवृहच्चूर्णैः—

उवसमसम्मद्विही—अतरकरण
ठिओ कोइ देसविरयपि लभइ कोइ
पमत्तभावपि॥ सासाइणो न किंपि
लहे इति ॥

पुजत्रयसक्रमश्च कल्पभाष्ये ए-
वमुक्त. मिथ्यात्वदलिकान् पुद्गला-
नाकृष्य सम्यग्दृष्टिः प्रवर्धमानप-
रिणामः सम्यक्त्वेमिश्रे च सक्रमय-
ति। मिश्रपुद्गलाश्च सम्यग्दृष्टि
सम्यक्त्वे मिथ्यादृष्टिश्च मिथ्यात्वे

સમ્યક્ત્વપુદ્ગલાસ્તુ મિથ્યાત્વે સં-
ક્રમયતિ ન તુ મિશ્રે ॥

પરમાણુપરિણામી સમ્યક્દષ્ટિજીવ, મિ-
થ્યાત્વ પુદ્ગલોને આકર્ષી સમ્યક્ત્વમા અને
મિથ્યાત્વમા સંક્રમાવે છે, સમ્યક્દષ્ટિ જીવ
મિશ્ર પુદ્ગલોને સમ્યક્ત્વમાં સંક્રમાવે છે અને
મિથ્યાદષ્ટિ જીવ મિથ્યાત્વમા સંક્રમાવે છે
તથા મિથ્યાદષ્ટિ સમ્યક્ત્વ પુદ્ગલોને મિથ્યા-
ત્વમાં સંક્રમાવે છે પણ મિશ્રમાં નહીં.

મિચ્છત્તંમિ અક્ષીણે તિપુજા સમ્મ-
દિદ્ધિણો નિયમા સ્ત્રીણમિ ડ મિચ્છ-
ત્તે-દુષ્પગપુજી વ સ્વગોવા ॥

મિથ્યાન્વ અક્ષીણ થયે છે સમ્યક્દૃ-

द्वितीयो नियमः त्रिपुञ्जवाळा होय छे. मिथ्यात्व स्वीण यये छते ये पुंजी होय छे अने मिश्र स्वीण यये छते एक पुंजी होय छे अने सम्यक्त्वमोहनीय स्वीण यये छते सायिरु सम्यक्त्ववत याय छे.

सम्यक्त्वपुद्गला अशोधितमदनकोद्रवस्थानीया विरुद्धत्वेलादिद्रव्यकल्पेन कुतीर्थिकससर्गकुशास्त्रश्रवणादिमिथ्यात्वेन मिश्रिता सन्त तदक्षणे एवमिथ्यात्वस्यु यदापि प्रपतितसम्यक्त्वपुन सम्यक्त्व लभते तदापि अपूर्वकरणेन पुञ्जत्रय कृत्वा निवृत्तिः सम्यक्त्वपुञ्ज एव

गमना दृष्टव्य । न तु तदा अपूर्व-
 करणस्य पूर्वलब्धस्यैव लाभात् कथ-
 जपूर्वतेति चेदुच्यते अपूर्वमिवाऽपूर्वं
 स्तोकवारमेवलाभादिति वृद्धा. सैद्धा-
 न्तिकमतं चैतत्-सम्प्रकत्वप्राप्तावि-
 व देशविरतिसर्वविरत्योः प्राप्तावि-
 यथाप्रवृत्तापूर्वकरणे भवतो नत्वनि-
 वृत्तिकरणअपूर्वकरणाद्वासमाप्तावन्-
 न्तरसमये एतयोर्भावात् । देशव-
 र्वविरत्यो प्रतिपत्तेरनन्तरमन्तर्मुहुत्-
 यावदग्रह्य जीवः प्रवर्धमानपरिणा-
 मस्तत उर्ध्वं त्वनियमः कोऽपि प्रव

धमानपरिणाम एव कोऽपि स्वभा
 वस्थ कोऽपि हीनपरिणाम ये च
 भोगविनैव कथंचित् परिणामहासा
 शविरते सर्वविरतेषां प्रतिपत्ति ता
 स्ते अकृतकरणा एवपुनस्तां लभन्
 ये त्वाभोगत प्रतिपत्तिता आभोगे
 नैव सिध्यात् गतास्ते जघन्यतोऽत
 मुहुर्तेनोत्कर्षत प्रभूतकाले यथोक्त
 करणपूर्वकमेव पुनस्ता ते लभन्
 इत्युक्त कर्मप्रकृतिवृत्तौ- ॥

सैद्धान्तिक मत प्रमाणे विराधित सम्य
 यत्पवालो जीव ग्रहण करेल सम्यक्त्वन्

छे ते देवगति वा नरकगतिमा जाय छे त्प
 ते जीव तद्भवातरित त्रीजा भवमां सिद्ध था
 छे, अने पूर्व वद्धायुष्क क्षायिक सम्यक्त्व
 तिर्यैच वा नरकगतिमा जाय छे तो
 अवड्याऽसख्यवर्षायुष्केष्वेव न
 सख्येयवर्षायुष्केषु तद्भवान्तरं
 देवभवे ततो नृभवे सिद्धधती
 चतुर्थभवे मोक्ष अवश्य असख्याता
 र्षायुष्कोमा उपजे छे पण विचारखु सख्या
 वर्षायुष्कबालाओमा नहि, ते भव पश्चात् दे
 भव अने त्याथी मनुष्य भवमा सिद्ध थाय
 जेणे पूर्व भवन्तु आयुष्य ग्राध्यु नथी, प
 कोइ मनुष्य क्षायिक सम्यक्त्व पामे छे तो

પ્રથમા ક્ષપકથ્રેણિ આરોહી સિદ્ધ થાય છે. -

એક જીવ અને નાના જીવની અપેક્ષાએ
 સમ્યક્ત્વનો ઉપયોગ જઘન્યથી અને ઉત્કૃષ્ટથી
 તર્મુહર્તનો જાણવો, અને ક્ષાયોપશમ રૂપ તેની
 વિરતો એક જીવને જઘન્યથી અન્તર્મુહર્ત અને
 કૃષ્ટો કૃષ્ટવ અધિક છામડ સાગરોપમની
 વ છે તેના ઉપર સમ્યક્ત્વથી અમન્યુત જીવ
 દ્ધ થાય છે. નાના જીવને આશ્રયી તો સર્વ-
 લ જાણવો.

કોઈ સમ્યક્ત્વનો ત્યાગ કરે છે તે પુનઃ
 તા જાવરણના ક્ષયોપશમથી અન્તર્મુહર્ત માત્રમા
 નઃ સમ્યક્ત્વને પામે છે માંડ સમ્યક્ત્વનું
 તર્ જઘન્યથી તો અન્તર્મુહર્ત છે અને આશા
 તામચુર જીવની અપેક્ષાએ તો ઉત્કૃષ્ટથી

अपार्थ पुद्रल परावर्त जाणतु. फसुं छे वे

तिव्ययरपवयणे सुअ

आयरिअ गणहर महहीअ

आसायतो बहुसो--

अणतससारिओ होइ ॥

नाना जीरोनी अपेक्षाए तो सम्पवत्व
आतरानो अभाव छे.

चतुर्दश पूर्व वा दशपूर्वतु परिपूर्ण उ
ज्ञान छे तेने नियमाए सम्पवत्व होय
घामीना के जे किञ्चिन् न्यून दश पूर्व भरो हं
छे तेओने सम्पवत्वनी भजना जाणवी तेओ
न सम्प होय वा मि. यत्व पण होय. यदुत्त

शोइसन्सयअभिन्ने

नियमासम्भं तु सेसए भयणा

मतिओहीविवचासोवि

होति सिच्छे नडणसेसे ॥

अभेयदशपूर्वी अने अभिज चतुर्दश
 र्शने नियमाए सम्भन्व पद्य छे, पण रुखुं
 न्यात्र ते स्पष्ट जणाव्युं नही. अन्य ते यकी
 शूनपूर्वीभान भक्तता जाणना. अभव्य दशपूर्
 र्शने शब्दभुवना चारित्र जर्माकार करी न
 त्याम करे छे, पण तेन सम्यक्त्वनी प्राप्ति
 र्शनी नही. वाएशारित्र शिष्यावठे अभव्यजीव
 न्च प्रैरनक सुधी जाय छे—

આ કાલ્પા સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ જેને થાય
 છે, તેને ઉત્તમ ભવ્ય જીવ જાણવો. ॥ સમ
 ત્ત્વમિ ડ લદ્દે, પલિઅપુહુત્તેણ સાવ
 ઓ હુજ્જા । ચરણોવસમલ્લયાણ,
 સાગરસલ્લતરા હુત્તિ ॥ સમ્યક્ત્વ પ્રાપ્ત
 થયા વાદ ઉત્તર દેશવિરલ્પાદિ ગુણોની પ્રાપ્તિ
 થાય છે ગુમ્ની વિનય મક્તિવડે જે આરાધના
 કરે છે, તેને સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે ક્ષયો-
 પશ્ચમાદિ સમ્યક્ત્વ યોગે તીર્થકર નામ કર્મ વાધી
 શકાય છે. વીશ સ્થાનકની આરાધના કર-
 નાર જીવ તીર્થકર નામ કર્મ વાધે છે. સમ્ય
 ક્ત્વ પ્રાપ્ત થયા પશ્ચાત્ત ધર્મક્રિયાની સફલતા
 છે. દેવ, ગુરુ, ધર્મનો રાગી અને મધ્યસ્થ

पन्द्रहपायी जीव सम्यक्त्वनी प्राप्तिनो अधिकारी बने छे. मार्गानुसारी जीव सम्यक्त्वनी प्राप्ति करवाने अधिकारी बने छे. जेना मनमा सम्यक्त्वनी प्राप्ति माटे ज्यंत तीत्र जिज्ञासा होय, तेने मार्गानुसारी मयम धवु, जोइए. मार्गानुसारीपणु आव्या बाद सम्यक्त्वनी प्राप्ति याय छ. आत्मज्ञानी आत्माना स्वरूपने अरबीरी आमाना शुद्ध गुण पर्यायमां रमणता करी समाविंत बनी ज्यंत अतीन्द्रिय आनन्दना अनुभवे सम्यक्त्वनी प्राप्ति करे छे. आमाना महजानन्दनो आय ज्यां छे त्यां सम्यक्त्व छे. देवविरति बने सर्वविरतिगुण प्राप्त करवाने माटे जेने स्वास शास्त्री होय, तज मयम सम्यक्त्वनी प्राप्ति करवी गीनार्थ

આત્મજ્ઞાની ધ્યાની સદ્ગુરના ચરણકમલ સેવ-
વાથી સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે.

ઉપર પ્રમાણે સમ્યક્ત્વના જે જે ભેદો
કદા છે, તેની પ્રાપ્તિ માટે પ્રયત્ન કરવો એજ
ઉત્તમ પુરુષોત્તું કર્તવ્ય છે. આગમોનો નય,
નિક્ષેપ, પ્રમાણોથી અનુભવ કરીને રાગ દ્વેષ
રહિત આત્માના સમભાવ સ્વરૂપમા પરિણમવું
એજ પરમસાધ્ય કર્તવ્ય છે. સમભાવે પરિણમતા
આત્મા કેવલ જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરી મોક્ષ પામે છે

સેવવરો વા આસવરો વા
બુદ્ધો વા અહવ અન્નો વા
સમભાવ ભાવી અપ્પા—

૧ મુખ્ય ન સદેહો ॥

શ્વેતાવર વા દિગંબર, બુદ્ધ અથવા
 વેદાંતી-વૈદિક ધર્મી, મુસલમાન, સ્ત્રીસ્તિ વ-
 ગેરે ગમે તે હોય પરંતુ સમભાવે આત્માને ભાવી
 સમભાવે નિશ્ચયતઃ પરિણમી સમભાવી થાય છે
 તે મોક્ષ પામે છે, તે કર્માવરણનો હાય કરી
 સમ્યક્ત્વાદિને પ્રાપ્ત કરી પરિપૂર્ણ ગુણમયી
 બની સિદ્ધ બુદ્ધ પરમાત્મા થાય છે, સર્વ સિદ્ધા
 તનો સાર એ છે કે સમ્યક્ત્વાદિની પ્રાપ્તિ કરી
 આત્માને સમભાવે ભાવવો, સમભાવે પરિણમતા
 કપાયની મન્દતાએ અને ક્ષીણતાએ નિસર્ગ
 સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિ થાય છે અને સકલ કર્મને
 નિચારી પરિપૂર્ણ સિદ્ધ બુદ્ધ બને છે, સમભાવે
 પરિણમતા સહજાનન્દયોગે સમ્યક્ત્વની પ્રાપ્તિનો
 અનુભવ કરી શકાય છે.

आगमसार, नयचक्र आदि ग्रंथोनी सहा-
यताथी ते ग्रथोना अनुसारे भव्यजीवोना उप-
कारार्थे पद्द्रव्यविचारग्रन्थ बनाच्यो छे तेमा
काइ बीतरागनी आज्ञा विरुद्ध भाषण थयु
होय, लग्यु होय, ते त्रिविधे करी मिच्छामि
दुक्कड दउ छु, आ ग्रथमा विभ्रम चित्तथी
कोइ दोष थयो होय तो ते सुधारवा पंडित-
पुम्पोए कृपा करवी. शुभे यथाशक्ति य-
त्तनीय ए न्यायने अनुसरी में उत्तम कर्षो
छे, तेथी हु मारी महेनत परोपकार थये छवे
सकउ मानु छु, आ ग्रथ पंडित पुरु
षोने योग्य छे आ ग्रथ वाची व्यवहार
मागे धाली हृदयमा निश्चय दृष्टि राखशे ते
पामने.

दुहा.

- अध्यातमरस झीलगा, ए पडू द्रव्य विचार,
जे भरी प्राणी धारशे, ते लहेशे सुखसार. १
- जन्म मरणथी आतमा, रक्षळ्यो काळ अनत,
जिनवाणी पडू द्रव्यनी, सुणता होये संत. २
- सात नयोथी आतमा, सप्तभगीण धार,
आत्मस्वरूप विचारशे, ते लहेशे भवपार. ३
- ओगणीश अट्टावननी, विक्रम साल रसाल,
फागुण मासनी पचमी, रुडो शुकुरवार. ४
- पादरा नगरे गोभता, शातिनाथ भगवंत,
पादपत्र तेना नमी, ग्रंथ कर्षो गुणवत. ५
- पिनपवत विवेकवत, श्रावक मोहनभाइ,
हीमचंद्र सुत कारणे, ग्रंथ कर्षो सुखदायी ६
- तपगच्छ गगन दिवाकर, हीरविजय मूरिराय,
सहेजसागर तासशिष्य, पदरी उपाध्याय. ७

(२३८)

पाठ परंपर तेहनी, रवितागर गुरुराय,
मुखसागर शिष्य तेहना, विनयवंत कदाय ८
तास चरणने सेवतो, युद्धि कह छे एम,
भणेगणे जे धारसे, ते पामे मुखसेम. ९

ज्यां लगे शशी भानु रहे, जगमा फरे प्रकाश,
तावत् भविजन भानुसम, थइने करो तुल्य १०
ए पढ द्रव्य विचार ग्रन्थ, जिनवाणीपी लाल
भणसे गणसे ते भवी, छदेशे मङ्गलाड. ॥ ११ ॥

संपूर्णम्

ॐ शान्ति ३

